

Επιστημονικόν Βήμα τοῦ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ
ΥΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15Α — ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 36-547

ΕΤΟΣ Ε' — ΤΕΥΧΟΣ 1^{ον} — 2^{ον}
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ — ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1957

Τιμή τεύχους Δρχ. 5
Συνδρομή διὰ μὴ μέλη 50

ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΞΙΩΣΙΣ

Υπήρξεν ὄχι μόνον διὰ τοὺς Ἐκπαιδευτικούς Δειτουργοὺς τῆς Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ σύνολον τοῦ μοχθοῦντος καὶ ἐνδιαφερομένου διὰ τὴν παιδευσιν τῶν τέκνων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπροσδόκητος ἡ ἐκ μέρους τῆς Διοικήσεως τῆς Ὀμοσπονδίας Δειτουργῶν τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως (Ο.Α.Μ.Ε.) προβληθεῖσα ἀξίωσις νὰ ἀφαιρεθῇ τὸ ἕκτον σχολικὸν ἔτος ἀπὸ τὰ σχολεῖα τῆς Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως.

Ἡ ἀξίωσις αὕτη λέγομεν ὑπῆρξεν ἀπροσδόκητος διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ψηφίσεως τοῦ Νόμου 4379 κατὰ τὸ ἔτος 1929, δι' οὗ ἐθεσπίσθη ἡ κοινὴ ἐξαετής φοίτησις εἰς τὰ Δημοτικὰ Σχολεῖα δίων τῶν παιδιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ οἱ Ἐκπαιδευτικοὶ Δειτουργοὶ τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως οὐδεμίαν προέβλεπον διὰ τῶν ὁργανώσεων τῶν ἀντίρρῳσιν πρὸς τὸ μέτρον ἐκεῖνο, ὅπερ δικαίως ἐκρίθη ὡς ἐξασφαλίζον τὴν δημοκρατικὴν ἰσότητα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Παιδείας.

Τυχάνει ἐκπληκτικόν, ὅτι ἔπειτα ἀπὸ μίαν σχεδὸν τριακονταετίαν ὁπισθοδρομεῖ ἡ σημερινὴ συνδικαλιστικὴ ἡγεσία τῶν Δειτουργῶν τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως εἰς μίαν ὁργανωτικὴν μορφήν, ἣτις εἶχε καταδικασθῇ εἰς τὴν λαϊκὴν συνείδησιν καὶ ὡς ἀντιδημοκρατικὴ καὶ ὡς ἐθνικῶς καὶ κοινωνικῶς ἐπιζημία καὶ διασπυστικὴ τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος.

Καὶ δὲν ἀξιοῖ βεβαίως ἀπὸ τοῦ φανεροῦ ἡ συνδικαλιστικὴ ὁργάνωσις τῶν Δειτουργῶν Μ. Παιδείας τὴν ὑπαγωγὴν τοῦ ἕκτου σχολ. ἔτους εἰς τὸν κύκλον τῶν σχολείων τῆς μέσης βαθμίδος. Ζητεῖ νὰ παρασχεθῇ ἡ δυνατότης τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὰ γυμνάσια τῶν παιδιῶν μετὰ τὸ πέμπτον σχολ. ἔτος. Διὰ νὰ μετριάσῃ δὲ τὴν κακὴν ἐντύπωσιν, ἣτις καὶ αὕτη εἶναι βεβαία, ὅτι θὰ δημιουργηθῇ κατόπιν τῆς ἀπαράδεκτου

ἀξιώσεώς της, μεναθύμως συγκατατίθεται νὰ προστεθῇ εἰς τὴν Στοιχειώδη Ἐκπαιδευσιν ἑβδομον καὶ ὄγδοον σχολικὸν ἔτος.

Ἡ γενναιοδωρία τῆς αὐτῆς δμως οὐδένα δύναται νὰ παραπλανήσῃ.

Ὅχι μόνον οἱ ἀσχοληθέντες μὲ τὴν λειτουργίαν τῶν σχολείων, ἀλλὰ καὶ πᾶς πολίτης ἐνδιαφερόμενος διὰ τὴν παροχὴν ὀλοκληρωμένης παιδεύσεως εἰς ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, εἶναι δυνατόν νὰ κατανοήσῃ τὰ ἀποτελέσματα τὰ ὅποια θὰ προκύψουν ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως τῶν παιδιῶν μετὰ τὸν τετρατισμὸν τοῦ πέμπτου σχολ. ἔτους.

Δὲν θὰ διαταραχθῇ μόνον ἡ διδακτικὴ καὶ παιδαγωγικὴ ἐργασία εἰς τὴν πέμπτην τάξιν τῶν σχολείων. Θὰ καταστῇ καὶ εἰς τὴν ἕκτην τάξιν λίαν δυσχερὴς ἡ παιδευτικὴ ἐργασία, ἐφ' ὅσον θὰ δημιουργηθῇ ἐν αἰσθημα κατωτερότητος τῶν παιδιῶν ποὺ θὰ μείνουν εἰς αὐτὴν ἔναντι τῶν συμμαθητῶν τῶν ποὺ εἶχαν τὸ εὐτύχημα νὰ φοιτοῦν εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῶν σχολείων τῆς μέσης βαθμίδος. Θὰ ἐπέλθῃ εἰς γενικώτερος κλονισμὸς τοῦ ἑξαετίου σχολείου ὡς αὐτοτελοῦς ἐκπαιδευτικῆς βαθμίδος. Θὰ νοθευθοῦν οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδιωκόμενοι παιδαγωγικοὶ σκοποί. Θὰ προκύψουν προσέτι γενικώτερα ἀποτελέσματα ἐπικίνδυνα διὰ τὴν κοινωνικὴν καὶ ἐθνικὴν ἐνότητα ὄχι μόνον τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Πρὶν εἰσελθῶμεν εἰς τὴν ἀναμέτρῳσιν τῶν ἐπικινδύνων διὰ τὴν παιδείαν ἐπακολούθων τῆς ὑπὸ τῆς Ο.Α.Μ.Ε. ἀπροσδοκῆτως προβληθείσης διεκδικήσεως, θεωροῦμεν ἀπαραίτητον νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐπὶ μιᾷ σπουδαίᾳ ἀπόψεως ὑπὸ τὴν ὅποιαν πρέπει νὰ θεωρηθῇ τὸ δλον ζήτημα. Ἡ

παροχή δικαιώματος εις τούς έχοντας αποδεικνύον τῆς πέμπτης τάξεως τοῦ στοιχειώδους σχολείου νά φοιτήσουν κατόπιν εἰσιτηρίου δοκιμασίας εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῶν Γυμνασίων ἀποτελεῖ προφανῆ καταβολήν— ἢ διὰ τὴν χρησιμοποίησιν μίαν ἡπιωτέραν ἔκφρασιν— παραγραφὴν τῆς συνταγματικῆς διατάξεως, δι' ἧς καθιερώθη ἡ ὑποχρέωσις τῆς φοιτήσεως ἐπὶ ἐξαιτίαν ὄλων τῶν Ἑλληνοπαίδων εἰς τὸ ἐξατάξιον τοῦ αὐτοῦ τύπου σχολείου. Ἡ πρόθεσις τῆς ῥηθείας συνταγματικῆς διατάξεως δὲν ἐξαντλεῖται εἰς τὴν ἐπιδόξιν τῆς ἐξασφαλίσεως μόνον τῆς διαρκείας τῆς φοιτήσεως ἐπὶ ἐξαιτίαν. Ὁ συνταγματικὸς θεσμὸς ἔχει τὴν πρόθεσιν νὰ ὑπηρετήσῃ καὶ τὴν δημοκρατικὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος ὡς πρὸς τὴν παιδείαν ὄλων τῶν παιδιῶν. Ἡδελε προσέτι νὰ καταστήσῃ δυνατόν τὸν ἰμοιβαῖον ψυχικὸν ἑναρμονισμόν ὄλων τῶν παιδιῶν διὰ τῆς φοιτήσεως εἰς σχολεῖον τῆς αὐτῆς διαρκείας καὶ—δπερ καὶ τὸ σπουδαιότερον— τοῦ αὐτοῦ παιδευτικοῦ καὶ διδακτικοῦ τύπου. Ἡ συνταγματικὴ διάταξις ὑποῦται ἐπιτακτικὴ καὶ ἡμελικτὸς κατὰ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς φρουδαρχικῆς ἰδεολογίας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν φαίνεται ὅτι κατάρθωσε νὰ ἀπαλλαγῇ εἰσέτι ἡ νοσηρία τῶν διοικούντων τὴν συνδικαλιστικὴν ὁργάνωσιν τῶν λειτουργῶν τῆς Μέσης Παιδείας. Ἐπιτάσσει τὰ παιδιὰ διὰ τῆς ἐπὶ ἐξαιτίαν κοινῆς φοιτήσεως εἰς ὁμοιομόρφως ὀργανωμένα σχολεῖα νὰ λαμβάνουν τὰ αὐτὰ παιδευτικὰ ἐφόδια διὰ νὰ σταδιοδρομήσουν εἰς τὴν ζωὴν. Καταργοῦνται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ πλεονεκτήματα τὰ ὁποῖα προκύπτουν ἀπὸ τὴν εὐμάρειαν καὶ ἀπὸ τὴν ἑνταξίαν εἰς ὀρισμένην κοινωνικὴν τάξιν.

Δὲν ἀντιστρατεύεται μόνον πρὸς τὴν ἰσχύουσαν συνταγματικὴν τάξιν ἡ διεκδίκησις τῆς Ο.Α. Μ.Ε. Καθιστᾷ δυσχερῆ καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν εἰδικωτέρων νόμων, δι' ὧν ἐξασφαλίζεται ἡ ἐξαιτίας φοίτησις εἰς τὰ σχολεῖα καὶ ἡ ἀρίστων τῆς μορφώσεως. Εἶναι ἴσως ἐνδεχόμενον ὅτι μαθηταὶ διακόπτοντες τὴν φοίτησιν τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρώτου ἔτους τῆς εἰσαγωγῆς τῶν εἰς τὴν ἰδρυθησομένην τάξιν τῶν Γυμνασίων θὰ μείνουν μὲ οὐχὶ ὠλοκληρωμένην μόρφωσιν καὶ δὲν θὰ περατώσουν τὴν ἐξαιετὴ φοίτησιν τῶν εἰς τὰ σχολεῖα.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον, ἐπειδὴ ἄγει εἰς ἑκτροπὴν ἀπὸ τὴν ἰσχύουσαν συνταγματικὴν καὶ νομοθετικὴν τάξιν, ἀπαράδεκτος ἡ ἀξίωσις τῆς Ο.Α.Μ.Ε. Ἐλέγχεται καὶ ἀπὸ ἄλλων ἀπόψεων ἐξεταζομένη δχι μόνον ἀντίθετος πρὸς τὸ κρατοῦν σήμερον δημοκρατικὸν πνεῦμα ἀλλὰ καὶ ἐπιστημονικῶς ἐσφαλμένη καὶ κοινωνικῶς καὶ ἐθνικῶς ἐπιζημία. Τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἐπὶ ἐξαιτίαν συμφοίτησιν ὄλων τῶν Ἑλληνοπαίδων ἐπιβάλλουν καὶ μορφωτικοὶ καὶ κοινωνικοὶ ἐθνικοὶ λόγοι.

Τὰ πρῶτα ἑξὶ σχολικὰ ἔτη ἀποτελοῦν εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν παιδιῶν περίοδον κοινῆς γενικῆς μορφώσεως, κοινῆς ἀποκτίσεως δεξιότητων, κοινοῦ ἡθικοῦ καὶ ἐθνικοῦ φρονήματισμοῦ, κατὰ

τρόπον ὥστε νὰ ἀσφαλίζεται ἡ θεμελίωσις μιᾶς ἐνιαίας ἐθνικῆς καὶ θερησκευτικῆς συνειδήσεως.

Κατὰ τὰ πρῶτα ἑξὶ ἔτη θὰ συνδεθῇ τὸ παιδί μὲ τὸν τόπον τῆς ἰδιαιτέρας καταγωγῆς του, θὰ ἀποκτήσῃ στενὸν δεσμόν πρὸς αὐτόν. Ἡ πρόωρος ἐκρίζωσις τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τὸν τόπον τοῦ διὰ τὸ εἰσελθῆναι εἰς τὰ Σχολεῖα Μέσης Ἐκπαίδευσεως τὰ λειτουργοῦντα εἰς ἀστικά κέντρα, θὰ ἐπαυξήσῃ τὴν πρὸς ἀστυφίαν διάθεσιν, ἥτις τόσον ἐπιβλαβὴς ἔχει ἀποδειχθῇ μέχρι τοῦδε διὰ τὸ ἔθνος μας.

Ἄς μὴ λησμονώμεν, ὅτι τὰ στοιχεῖα τῆς μορφώσεως, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ πάρῃ κάθε παιδί κατὰ τὰ πρῶτα ἑξὶ ἔτη, ἀποτελοῦν ὀρισμένον κύκλον καὶ παρέχονται εἰς τὰ παιδιὰ μὲ εἰδικευμένην μέθοδον διάφορον ἀπὸ τὴν μέθοδον ποῦ χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσεως. Ὅταν τὸ παιδί εἰσέρχεται εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Μ. Ἐκπαίδευσεως μετὰ τὸ πέμπτον σχολ. ἔτος δὲν θὰ ἔχῃ εἰς τὸ πνεῦμα του ὀλοκληρωθῇ ὁ μορφωτικὸς κύκλος ὁ παρεχόμενος ἀπὸ τὸ ἐξατάξιον δημοτικόν. Ἐπομένως θὰ παρουσιασθῇ διαταραχὴ εἰς τὴν πορείαν καὶ ὀλοκληρώσιν τῆς μορφώσεως πολλῶν παιδιῶν.

Ἐχει διαπιστωθῇ ἀπὸ τὴν πείραν, ὅτι μέγας ἀριθμὸς παιδιῶν ποῦ εἰσάγονται εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῶν Γυμνασίων, ἀποσύρονται δχι μόνον κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ πρῶτον ἔτος διὰ λόγους ἀνεπαρκείας καθὼς καὶ δι' οἰκονομικοὺς λόγους. Ἐπομένως ἕνα μέγα πλῆθος παιδιῶν θὰ μείνῃ μὲ τὸ σύστημα τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὰ Γυμνάσια μετὰ τὸ πέμπτον σχολ. ἔτος χωρὶς νὰ λάβῃ ὀλοκληρωμένην μόρφωσιν.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰπωμεν πολλὰ λόγια διὰ νὰ καταδείξωμεν ὅτι εἰς τὰ παιδιὰ ποῦ θὰ συνεχίσουν τὴν φοίτησιν τῶν εἰς τὴν ἑκτὴν τάξιν θὰ γεννηθῇ τὸ συναίσθημα τῆς πικρίας καὶ τοῦ παραγκωνισμοῦ. Θὰ δώσωμεν ἀφορμὴν, ἰδίως εἰς τὰ παιδιὰ τῶν πτωχῶν οἰκογενειῶν, νὰ πιστεύσουν ὅτι ἡ συνέχισις τῶν σπουδῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν εὐπορίαν τῶν γονέων τῶν. Πόσον ζημιώνει τοῦτο τὴν ἐνότητά τοῦ κοινωνικοῦ σώματος δὲν εἶναι ἀνάγκη ἡμεῖς νὰ ἐξάκωμεν. Ἀκριβῶς ἐν μέγα προτέρημα τοῦ ἐνιαίου ἐξαταξίου σχολείου εἶναι ὅτι ἐμπεδώνει εἰς τὰς ψυχὰς τῶν παιδιῶν τὴν πεποίθησιν, ὅτι ὅλοι εἶναι ἴσοι ὡς πρὸς τὸ δικαίωμα νὰ λάβουν κοινὴν μόρφωσιν. Ὅταν λοιπὸν ἐρχώμεθα μετὰ τὴν ὁργάνωσιν τῶν σχολείων καὶ δημιουργοῦμεν τάξιν παιδιῶν ποῦ δίδουν τὴν ἐντύπωσιν εἰς τὰ μάτια τῶν πτωχοτέρων, ὅτι ἡ οἰκονομικὴ εὐπορία τῶν οἰκογενειῶν τῶν τοὺς ἐξασφαλίζει διακριτικὴν καὶ καλλιτέραν μόρφωσιν, ἐνεργοῦμεν ἀντικοινωνικῶς καὶ ἀντεθνικῶς. Ἀντὶ νὰ ἐκρίζωνομεν τὰ ζιζάνια τῆς κοινωνικῆς ἀναταραχῆς, γινόμεθα ἀπορεῖς τοῦ σπόρου τῆς κοινωνικῆς διαίρεσεως.

Δὲν θὰ προκύψουν μόνον ζημίαι ἀπὸ ἐθνικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ θὰ διαταραχθῇ καὶ ἡ λειτουργία τοῦ ἐξαταξίου σχολείου. Ὅλοι γνωρίζουν, ὅτι τὸ ἐξαιετὸς γενικὸν σχολεῖον

ἀποτελεί κύκλον αὐτοτελοῦς μορφώσεως, τερματιζόμενον μὲ τὴν λήξιν τῆς ἑξαετοῦς διαρκείας. Ἡ ἐργασία τῶν διαφόρων τάξεων ἔχει ρυθμισθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ αὐτοτελοῦς μορφωτικοῦ σκοποῦ. Ἐὰν θεσπίσωμεν ὅτι μετὰ τὸ πέμπτον ἔτος ἀπέρχονται τὰ παιδιὰ διὰ τὰ Γυμνάσια, ὁ χαρακτὴρ τῆς πέμπτης τάξεως θὰ ἀλλοιωθῇ ριζικῶς. Ἡ πέμπτη τάξις θὰ θεωρηταί ὡς τάξις προπαρασκευαστικὴ διὰ τὰ Γυμνάσια. Ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια τῶν παιδιῶν θὰ παρυσιασθῇ τὸ φάσμα τῶν εἰσιτηρίων γυμνασιακῶν ἐξετάσεων. Τὰ παιδιὰ θὰ παραμελήσουν τὰ μαθήματα τῆς γενικῆς μορφώσεως καὶ θὰ συγκεντρώσουν τὴν δραστηριότητά των εἰς τὰ ἀντικείμενα τῆς εἰσιτηρίου ἐξετάσεως. Ὁ ἐντοπισμὸς αὐτὸς τοῦ διαφέροντος θὰ ἐπιδράσῃ καὶ πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ κάτω. Θὰ διαταράξῃ τὴν παιδευτικὴν καὶ διδακτικὴν ἐργασίαν καὶ εἰς τὴν ἑκτὴν καὶ εἰς τὴν τετάρτην τάξιν. Τὸ ἑξαετὲς στοιχειῶδες σχολεῖον θὰ χάσῃ τὴν μορφωτικὴν τοῦ αὐτοτέλειαν.

Ἡ ἀλήθεια τῶν ἐπιχειρημάτων, ἅτινα ἀποδεικνύουν ὡς ἐπιζήμιον τὸ μέτρον, ὅπερ προτείνει ἡ Ο.Α.Μ.Ε. δὲν στήριζεται μόνον ἐπὶ θεωρητικῶν σκέψεων, ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἀπὸ τῆν ἐξέλιξιν τῶν σχετικῶν νομοθετικῶν διατάξεων εἰς τὰ διάφορα Κράτη.

Τὸ αἶτημα τοῦ ἐνιαίου σχολείου εἶχεν ἤδη προβληθῇ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος. Δὲν ἦτο δυνατόν ὅμως νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὴν σχολικὴν πράξιν, διότι ἔπρεπε νὰ κατανικηθοῦν ἐκπαιδευτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ προλήψεις ριζωμέναι εἰς τὸ παρελθόν. Ἡ ἱστορικὴ ἀναδρομὴ εἰς τὴν ὁργάνωσιν τῆς Παιδείας καταδεικνύει, ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς νεωτέρας ἐποχῆς καὶ ἐν μέρει καὶ κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως οὐδέμιαν εἶχον συνεπαφὴν μὲ τὰ σχολεῖα τῆς Στοιχειώδους. Εἶχεν ἐπικρατήσῃ ἡ συνήθεια νὰ φοιτᾷ ὁ μαθητὴς τῶν σχολείων τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως εἰς προπαρασκευαστικὰς τάξεις διὰ νὰ λαμβάνῃ τὴν στοιχειώδη μόρφωσιν. Αὗται ὅμως αἱ προπαρασκευαστικαὶ τάξεις ἀπειλοῦν ὁργανικὸν τμήμα τῶν σχολείων τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως. Ἦσαν ἐν προκαταρκτικῶν σχολείων προσηρητημένον εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως. Ἐχρηιάσθη νὰ διεξαχθοῦν ἀγῶνες διὰ νὰ εἰσέλθουν οἱ ἀπόφοιτοι τῶν κοινῶν στοιχειωδῶν σχολείων εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.

Τὸ πνεῦμα τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος δὲν ἠνείχετο τὴν ἀπὸ ἐκπαιδευτικῆς ἀπόψεως ἐξίσωσιν τῶν παιδιῶν ἀνεξαρτήτως κοινωνικῶν τάξεων. Ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ παραγωγικοῦ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης πνεύματος ἀντετάχθησαν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος οἱ εἰς τὰ διάφορα κράτη συγκροτηθέντες διδασκαλικοὶ Σύλλογοι. Διὰ τῆς δραστηριότητός των κατορθώθη νὰ διαδοθῇ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ 19ου αἰῶνος ἡ ἰδέα, ὅτι ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς πρώτης σχολικῆς ἡλικίας πρέπει νὰ φοιτοῦν εἰς σχολεῖα τοῦ αὐτοῦ τύπου, διὰ νὰ λαμ-

βάνουν ἐκεῖ κοινὴν μόρφωσιν. Πρωτοπόρος εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς εὐγενούς αὐτῆς ἰδέας ἀνεδείχθη τὸ Κράτος ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν ἐβαρύνετο ἀπὸ τὰς κοινωνικὰς προλήψεις τοῦ παρελθόντος. Τὸ Κράτος αὐτὸ ἦτο αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1910 λιτεῖται τῆς Β. Ἀμερικῆς. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1910 ἐνομοθετήθη εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἡ διαίρεσις τῆς Παιδείας εἰς τρεῖς κύκλους. Τὸν πρῶτον ἀπετέλεσε τὸ Στοιχειώδες (Elementary) Σχολεῖον ἑξαετοῦς διαρκείας. Ἐπ' αὐτοῦ θεμελιούται τὸ Σχολεῖον τῆς μέσης βαθμίδος (High School) ἑξαετὲς καὶ αὐτὸ ὑποδιαιρούμενον εἰς δύο τριετοῦς διαρκείας κύκλους. (Junior Senior). Ἐπὶ τοῦ ἑξαετοῦς κύκλου τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως οἰκοδομεῖται ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις, ἥτις παρέχεται διὰ Κολλεγίων καὶ Πανεπιστημίων.

Ἡ ἑξαετής διάρκεια τοῦ στοιχειώδους σχολείου ἐθεωρήθη ἀπαράβατος ὑποχρέωσις δι' ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις. Ὅχι μόνον δὲν ἡλαττώθη ἡ διάρκειά της, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἠξήθη εἰς τινὰς ἐκ τῶν Πολιτειῶν εἰς ὀκταετίαν. Ἐπὶ παραδείγματι, ὡς ἀναφέρεται εἰς τὸ βιβλίον, ὅπερ ἐξέδωκεν ὁ Διευθυντὴς τῆς Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως κ. Θ. Φαυεντόπουλος εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς σελ. 82, εἰς τὸν Νομὸν Sedcwick τῆς Πολιτείας τοῦ Κάνσας τὰ σχολεῖα τῆς ἑδρας τοῦ Νομοῦ ἀκολουθοῦν τὸ σύστημα 6—6 ἐνῶ τὰ σχολεῖα τῶν πέριξ Κοινοτήτων τὸ σύστημα 8—4 τὸ ὁποῖον ὁμως εἶναι ἐν χρήσει καὶ εἰς τὴν μεγαλόπολιν τοῦ Detroit.

Ἐκ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἤρχισε διαδιδόμενος ὁ θεσμὸς τῆς κατ' ἐλάχιστον ὀριον ἑξαετοῦς κοινῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως εἰς τὸ αὐτὸ σχολεῖον καὶ εἰς τὰς νομοθεσίας τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Σήμερον ἔχει κατισχύσει ὁ θεσμὸς οὗτος εἰς ἀρκετὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας, ἥτοι εἰς τὴν Μ. Βρεταννίαν, Ἰρλανδίαν, Φιλανδίαν, Νορβηγίαν, Βέλγιον, Ὀλλανδίαν. Ἐμφανίζει προσέτι διάδοσιν καὶ εἰς τὴν Ἑλβετίαν ἐνθα ἐκ τῶν 25 καντονίων τὰ 13 ἔχουν δεχθῇ ἑξαετὴ κοινὴν φοίτησιν. Ἐπίσης καὶ εἰς τὰς λοιπὰς χώρας ὑπάρχει ζωηρὰ κίνησις διὰ τὴν εἰσαγωγὴν ἑξαετοῦς κοινῆς φοιτήσεως. Ὅπως εἶναι ἐπόμενον πρέπει καὶ εἰς αὐτὰς νὰ κατανικηθῇ τὸ μακροχρόνιον ἔθος ποῦ ἐξετεράφη ἀπὸ τὸν διαφορισμὸν τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Εἰς τὴν Γερμανίαν μόλις κατὰ τὸ 1922 κατορθώθη νὰ καταργηθῶν τὰ προπαρασκευαστικὰ σχολεῖα τὰ προσηρητημένα εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως καὶ νὰ θεσπισθῇ κοινὴ δι' ὅλα τὰ παιδιὰ τετραετὴς φοίτησις, τὸ λεγόμενον βασικὸν σχολεῖον. Μὲ τὴν προχώρησιν τῆς γερμανικῆς ἀνασυγκροτήσεως μετὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον παρουσιάζεται διαρκῶς ἐνισχυομένη ἡ τάσις νὰ καταστῇ ἑξαετής ἡ διάρκεια τῆς κοινῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως.

Τὴν πρωτοπορειακὴν στάσιν ἐπὶ τοῦ ζητήμα-

τος τούτου έχει αναλάβει η διοίκησης της πόλεως του Δυτικού Βερολίνου. Διὰ τοῦ ἐκτελεστικοῦ Δ/τος τῆς 13 Δεκεμβρίου 1951 ὥρισεν διὰ «ἡ υποχρεωτικὴ φοίτηση εἰς τὸ θεμελιώδες σχολεῖον διαρκεῖ ἔξ ἑτη» Δὲν ὑπάρχει ἀμφισβόλια διὰ σὺν τῷ χρόνῳ καὶ αἱ λοιπαὶ Γερμανικαὶ πόλεις κατανικῶσαι τοὺς ἀπὸ τὸ παρελθὸν κληρονομημένους δισאיγμούς θὰ ἀκολουθήσουν τὸ παράδειγμα τῆς πόλεως τοῦ Δ Βερολίνου.

Εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν διατηρεῖται εἰσέτι ἡ πενταετής διάρκεια τῆς φοιτήσεως εἰς τὰ στοιχειώδη σχολεῖα δι' εἰδικούς λόγους. Ἐν Γαλλίᾳ εἰσέτι διαρκεῖ ἡ πάλιν μετοξὺ τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν σχολείων, τῶν λαϊκῶν σχολείων καὶ τῶν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων. Ἐν Ἰταλίᾳ δὲ ἀκόμη δὲν ἐξουδετερώθησαν αἱ συνέπειαι τῆς ὑπὸ τοῦ φασισμού ἐφαρμοσθείσης μεταρρυθμίσεως.

Εἴμεθα βέβαιοι, διὰ διὰ κανεὶς ἀναλογισθῇ τὰ ἀναφερθέντα δεδομένα τῆς ἐξελίξεως, θὰ ἀπορήσῃ μὲ τὴν προβληθεῖσαν ἐκ μέρους τῆς Ο.Α.Μ.Ε. ἀξίωσιν.

Ἐπεριμένουμεν νὰ ἰδῇ ἡ συνδικαλιστικὴ ὁργάνωσις τῶν Διευθυντῶν Μ. Ἐκπαιδευσεως τὰ πράγματα μὲ πνεῦμα περισσότερον δημοκρατικὸν καὶ φιλολαϊκόν. Αὕτῃ ὁμως διαψεύδουσα κάθε προσδοκίαν θέλει νὰ παρασύρῃ τὴν Κυβέρνησιν εἰς νομοθέτησιν μέτρων ὁπισθοδρομικῶν καὶ ἐπιζημιῶν διὰ τὴν ἐνότητά τοῦ λαϊκοῦ συνόλου.

Εἰς τὸν αὐτὸν βαθμὸν ἀπαράδεκτος καὶ ἐπιβλαβὴς εἶναι καὶ ἡ ἑτέρα πρότασις τῆς Ο.Α.Μ.Ε. περὶ τῆς εἰσόδου τῶν παιδιῶν εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῶν δημοτικῶν σχολείων ἐν ἑτος ἐνωρίτερον. Ἀποροῦμεν δὲ πῶς δὲν ἐφρόντισεν ἡ συνδικαλιστικὴ ἡγεσία τῶν Διευθυντῶν Μ. Ἐκπαιδευσεως νὰ πληροφορηθῇ πῶς ἔχουν τὰ πράγματα διεθνῶς ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο. Ἄν ἔρριπτεν ἐν βλέμμα εἰς τὰς διεθνεῖς στατιστικὰς τὰς περιχοῦσας πληροφωρίαν περὶ τῆς ὁργανώσεως σχολείων, θὰ ἐπληροφορεῖτο διὰ τὸ ὅτι αὐτῆς προτεινόμενον μέτρον ἔτυχεν ἐφαρμογῆς εἰς μίαν μόνον χώραν, τὴν Μ. Βρετανίαν.

Οὐδὲν ἄλλο Κράτος ἀπεδέχθη τὸν νεωτερισμὸν τοῦτον. Ἀντιθέτως εἰς τὴν Δανίαν, τὴν Φινλανδίαν, τὴν Νορβηγίαν καὶ Ποριουγαλίαν τὰ παιδιὰ γίνονται δεκτὰ εἰς τὴν πρώτην τάξιν μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἑβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας των. Ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη ἐθεώρησε πάντοτε λίαν ἐπικίνδυνον τὴν πρώτον ἐισαγωγὴν μὴ ὥριμου ἡλικίας παιδιῶν εἰς τὰ σχολεῖα. Ἡ δόχῃ αὕτη πρέπει νὰ ληφθῇ σοβαρῶς

ὅτι ὅψει διὰ τὴν χώραν μας. Ὁ πλέον ἀρμόδιος διὰ νὰ ἐκφύρῃ γνώμην κατόπιν πολυετῶν παρατηρήσεων εἰς τὴν Ἑλλάδα καθηγητῆς καὶ Ἀκαδημαϊκὸς Νικ. Ἐξαρχόπουλος ἀποκλείει τὴν ἐισαγωγὴν τῶν παιδιῶν εἰς τὰ σχολεῖα πρὶ τῆς συμπληρώσεως τοῦ ἑκτοῦ ἔτους. Εἰς τὸν δεῦτερον τόμον τοῦ συγγράμματός του «Ψυχολογία τοῦ παιδός» ἐκδοθέντος κατὰ τὸ 1955 καὶ εἰς τὴν σελίδα 475 περιγράφων τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ ἑβδόμου ἔτους ἀναγνωρίζει τὴν ἡλικίαν αὐτὴν ὡς «ἐναρξιν τοῦ σχολικοῦ βίου τοῦ παιδός».

Φρονοῦμεν διὰ εἶναι περιττὸν νὰ μακρογορησωμεν προκειμένου περὶ πραγμάτων τόσοσιν ὀφθαλμοφανῶν. Αἱ συνδικαλιστικαὶ ὁργανώσεις δὲν πρέπει νὰ παρασύρωνται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἐξυπηρέτησεως τῶν στενῶς νοουμένων συμφερόντων τοῦ κλάδου ποὺ ἀντιπροσωπεύουν. Πρέπει νὰ αἰρῶνται εἰς τὸ ἐκτελεστικὸν ἐκείνο τὸ ὅποσον καθιστᾷ δυνατὴν μίαν γενικωτέραν ἐπισκόπησιν τῶν προβλημάτων προάγουσαν τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαϊκοῦ συνόλου. Ὑπάρχουν ἄλλοι τομεῖς δραστηριότητος μὲ τοὺς ὁποίους θὰ ἡδύνατο νὰ ἀσχοληθῇ ἡ Ο.Α.Μ.Ε.

Ἄντὶ νὰ ἐπιχειρῇ νὰ ἀποκεφαλίσῃ τὰ στοιχειώδη σχολεῖα προσιμότερον θὰ ἦτο νὰ ἀπασχοληθῇ μὲ τὸ πρόβλημα τῶν ἀποφοίτων, οἵτινες συνωθοῦνται ὑπὸ δυσμενεσιῶντος ὁρους εἰς τὰ φροντιστήρια διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐισαγωγὴν των εἰς τὰς Ἀνωτάτας Σχολάς.

Εἶναι γνωστὸν διὰ τὰ $\frac{3}{10}$ τῶν εἰσαγομένων εἰς τὰς Ἀνωτάτας Σχολὰς παρακολουθοῦν μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν των ἀπὸ τὰ Γυμνάσια ἕνα, δύο καὶ τρία ἀκόμη ἔτη εἰς τὰ φροντιστήρια διὰ νὰ κατορθώσουν νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἐισαγωγὴν των εἰς αὐτάς. Ἐπομένως ἡ κατὰ ἕνα ἔτος αὐξήσις τῆς φοιτήσεως εἰς τὰ Γυμνάσια τίποτε δὲν ἔχει νὰ ὠφελήσῃ. Δεδομένου μάλιστα διὰ εἰς τὴν νεοὺς ὁργανωσμένην τάξιν τοῦ Γυμνασίου θὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ πρόγραμμα, τὸ ὅποσον ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὴν ἐκτὴν τάξιν τοῦ Δημοτικοῦ, εἴπω καὶ μὲ μικρὰν παραλλαγὴν, εἰς δὲ τὰς ἄλλας τάξεις τοῦ Γυμνασίου τὸ σήμερον ἐφαρμοζόμενον, ἔχομεν τὴν γνώμην διὰ οὐδὲν τὸ πρακτικῶς ὠφέλιμον θὰ προκύψῃ.

Ἄς σιγῶν λοιπὸν τὴν προσοχὴν τῆς ἡ Ο.Α.Μ.Ε. εἰς τὴν ὁργάνωσιν καὶ τὸν τρόπον λειτουργίας τῶν Γυμνασίων καὶ ἄς παύσῃ νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὸ Δημοτικόν, τὸ ὅποσον τῆς παρέχει ἀρίστα κατηρητισμένον ὕλικόν.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Η ΔΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΕΚΦΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΟΥΡΜΟΥΛΗ

Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Α'.
ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΠΟΠΟΙΙΑΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗΝ ΔΙΑΛΕΚΤΟΝ

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐχαρακτηρίσθη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος ὡς ἀξία νὰ λαλήται ὑπὸ τῶν θεῶν, χαρακτηρίζεται δὲ καὶ ὑπὸ συγχρόνων μας ἀπολύτου κύρους καὶ διεθνοῦς ἀναγνωρίσεως προσωπικότητων τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης, ὡς ἡ ἀναμφισβητήτως τελειοτάτη πασῶν τῶν γλωσσῶν τοῦ κόσμου. Τὴν ἀναγνώρισιν δὲ καὶ ἐπιβολὴν τῆς ταύτης ὀφείλει εἰς τὰ ἀπεριόριστα μέσα τῆς ἐκφραστικῆς τῆς δυναμικότητος, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνει νὰ διατυπώσῃ εἰς τὴν ἐντέλειαν πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ συλλάβῃ ἢ μᾶλλον προκεχωρημένη ἀνθρωπίνη σκέψις, ἢ πλεον ἀτίθασος ἀνθρωπίνη φαντασία.

Ἄν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ σχετικῶς περιωρισμένα μέσα τῆς γλωσσικῆς ἐκφράσεως εἶναι συνήθως ἀνεπαρκῆ πρὸς ἐκφράσιν τοῦ ἀπεράντου κόσμου τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι ἀναγνώρισις τῆς ἑλληνικῆς ὡς τῆς τελειοτάτης ἐκ πασῶν τῶν ἀνθρωπίνων γλωσσῶν, σημαίνει ἐξαρσιν ταύτης εἰς ὑπερφυσικὸν σημεῖον ἰκανότητος φραστικῆς διατυπώσεως. Διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὕψος καὶ τὸν βαθμὸν αὐτὸν τῆς τελειότητος ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, συνήργησαν δύο παράγοντες: Ἡ φυσικὴ ὀργανικὴ τῆς δομῆς, ἡ ὁποία ἐμπεριέχει ἀπεριόριστους ἐξελικτικὰς δυνατότητας καὶ ἡ πρῶτος χρησιμοποίησις αὐτῆς ὑπὸ ἐξόχων ἀνθρωπίνων φύσεων πρὸς ἐξωτερίκευσιν ἰδεῶν καὶ ἐννοιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξεφράσθησαν τὸ πρῶτον εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτήν, διὰ νὰ καταπλήξουν μετ' ὀλίγον καὶ νὰ κατευθύνουν ἐφεξῆς τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἡ φυσικὴ δυναμικότης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὀφείλεται εἰς τὴν ἰδιοσυγκρασίαν τῶν φονημάτων. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τῶν ἀρχῶν τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως διατρέχει τὰ πρῶτα στάδια τῆς ἐθνικῆς τοῦ ἡλικίας, ἡ δὲ ὕγιής νεανικὴ τοῦ φαντασία πραγματοποιεῖ τότε τὰς πρῶτας πνευματικὰς συλλήψεις, αἱ ὁποῖαι ἐχάλκευσαν μικρὸν κατὰ μικρὸν τοὺς ἀθανάτους ρυθμοὺς τῆς ἐθνικῆς τοῦ ἐποποιίας. Εἶναι δὲ πράγματι ἀξιοθαύμαστον τὸ γεγονός ὅτι τὸ πρῶτον πνευματικὸν δημιούργημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸ Ὀμηρικὸν ἔπος, δὲν εἶναι μόνον ἐπίτευγμα καταπληροῦσης μεγαλοφυοῦς συλλήψεως, ἀλλὰ καὶ ἀνυπερβλήτον κατόρθωμα τελείας ἐκφράσεως.

Αἱ ἀκολουθήσασαι τὴν Ὀμηρικὴν δημιουργίαν ἀνθρώπωνιαι γενεαί, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης

μέχρι σήμερον, δέχονται ὡς εὐλογίαν τὴν Ὀμηρικὴν διδασκαλίαν, κατὰπληκτοὶ ὄχι μόνον πρὸ τοῦ ὑπερόχου ἠθικοῦ κόσμου ὃ ὁποῖος σφύζει μέσα εἰς τὴν ἀθάνατον ἐπικὴν διήγησιν, ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ κάλλους καὶ τῆς ἀρμονίας τῆς γλώσσης ἡ ὁποία τὸν ἐκφράζει. Σύλληψις καὶ ἐκφρασις τοῦ ἔπους ἀποπνέουν ἴσης ὀλκῆς ἀνθρωπίνην εὐγένειαν, τῆς ὁποίας ὁμοίαν δὲν εἶχε γνωρίσει μέχρι τότε καὶ δὲν ἐγνώρισεν ἔκτοτε μέχρι σήμερον ἡ ἀνθρωπότης.

Τὸ μυστικὸν τῆς ἀφθάστου πνευματικῆς καὶ καλολογικῆς τελειότητος τῆς Ὀμηρικῆς ἐποποιίας ἐγκεῖται εἰς τὸ ὅτι δὲν εἶναι αὕτη ἐπίτευγμα ἑνὸς ἀνθρώπου, ἀλλὰ καταβολὴ τῆς δραστηριότητος ὀλοκλήρου σχεδὸν τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου τῶν προϊστορικῶν χρόνων. Ὁ ἑλληνικὸς λαός, ἀγωνιζόμενος ἐπὶ αἰῶνας πρὸς ἐδραίωσιν τῶν ἱστορικῶν πεπωμένων εἰς τὴν χώραν, ἡ ὁποία μόνον κατόπιν πολλῶν αἰώνων μόχθων καὶ θυσιῶν κατωρθώθη νὰ γίνῃ κοιτίς τοῦ, ἐψάλλε τοὺς πόνους καὶ τοὺς πόθους τοῦ, τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων τοῦ. Αὐτὰ τὰ «κλέα ἀνδρῶν», τὰ ὁποῖα ἐψάλλαν οἱ ἀοιδοὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ μετὰ τὰ ὁποῖα ἐτέρποντο κατὰ τὰ μεγαλοπρεπῆ των συμπόσια οἱ εὐγενεῖς καὶ ἐφρονηματίζετο ὁ λαός, ἀπῆρτισαν μίαν ἀπέραντον ἐπικὴν ὕλην, τῆς ὁποίας ἡ πρώτη πατρίς, ὁ πρῶτος στενὸς τόπος δημιουργίας, δὲν ἐνδιέφερε πλέον τὸν κόσμον τῶν Ἑλλήνων. Τὰ λαϊκά αὐτὰ ἄσματα καὶ μικρὰ ἔπη κατέστησαν ἐνωρὶς ὑπερτοπικά, ἐν συνεχείᾳ δὲ ὑπερδιαλεκτικά καὶ πανελλήνια.

Κτῆμα τῆς ἐπιστήμης εἶναι σήμερον ὅτι ὁ πρῶτος πυρὴν τοῦ ἔπους εἶναι δημιούργημα τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἀρχικὴ πρώτη πατρίς τοῦ ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος, μόνον δὲ βραδύτερον συνεδέθη πρὸς τὰς ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ ἐθνικὰς περιπετείας, ὅπου ἀναπτυχθεὶς ἐξιδυνάμην μικρὸν κατὰ μικρὸν ὑπὸ τῶν Ἰώνων ἀοιδῶν, διὰ νὰ φθάσῃ οὕτως ἐξιδυνάμην ἡ ἐπικὴ ὕλη μέχρι τοῦ μεγαλοφυοῦς πλαστοουργοῦ τῆς, τοῦ ποιητοῦ τῶν Ἑλλήνων Ὀμήρου. Ἡ γνώσις αὕτη, ἡ ὁποία ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς συγχρόνου φιλολογικῆς ἀναλύσεως, ἐπιτρέπει νὰ ἰδῶμεν διατὶ τὸ Ὀμηρικὸν ἔπος ἀποτελεῖ κοινὸν ἐθνικὸν κεφάλαιον τοῦ ἑλληνισμοῦ, τὴν πηγὴν τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ καὶ τὴν ἀφετηρίαν διὰ τὴν πνευματικὴν τοῦ σταδιοδρομίαν.

Ὁ θεὸς Ὀμηρος δὲν ὑπῆρξεν ὁ μεγαλοφυῆς ποιητής, ὃ ὁποῖος συνέλαβε τὸ ἐθνικὸν ἔπος, ἀλλ' ἡ ὑπὸ τῆς μοίρας τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὀρισθεῖσα προνομιοῦχος ποιητικὴ φύσις, ἡ ὁποία

ἐχρησιμοποίησε τὴν ἀπέραντον λαϊκὴν ἐπικὴν ὕλην διὰ νὰ συνθέσῃ κατὰ τρόπον ἀνυπερβλή-
τον τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειαν. Ἐπέτυχε
νὰ συμπυκνώσῃ καὶ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἐθνικὴν
ψυχὴν, χρησιμοποιοῦσας ὡς ὕλην τῆς δημιουρ-
γίας του ὅσα ἐπὶ αἰῶνας ἡσθάνθησαν καὶ ἐτρα-
γούδησαν τὰ στήθη τῶν Ἑλλήνων.

Ἦτο λοιπὸν φυσικὸν τὸ ἔργον τοῦ Ὀμήρου
νὰ εὕρῃ μεγάλην ἀπήχησιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ
ἐλληνικοῦ λαοῦ, ἀφοῦ ἐξ αὐτῆς ταύτης ἐπήγα-
σεν, ἀφοῦ ἀπετέλει τὴν ἐκφράσιν τῆς. Προσω-
πικὸν ἐπίτευγμα τοῦ Ὀμήρου ὑπῆρξεν ὅτι διὰ
τῆς δημιουργίας του ἱκανοποίησε πλήρως τὴν
συνειδησιν τοῦ ἔθνους, μέχρι σημείου ὥστε ἡ
σύνθεσις του νὰ καταστῇ ἐνωρὶς ἐθνικὸν κτῆμα,
ἡ δὲ λαϊκὴ ὕλη ἐξ ἧς ἦντλησε νὰ περιπέσῃ εἰς
λήθη. Ἡ λαϊκὴ ἐπικὴ ὕλη ἡ σχετιζομένη πρὸς
τὸ περιεχόμενον τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσ-
σεας, ἐξηφανίσθη καὶ ἐλησμονήθη, διότι τὸ λαϊ-
κὸν αἶσθημα ἱκανοποιεῖτο πλήρως ἐκ τοῦ περιε-
χομένου τῶν δύο ἐπῶν. Ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο
συνέβη. Ἡ Ἑλλάς ἀνέδειξε μεθ' Ὀμηρον πολ-
λοὺς καὶ μεγάλους ποιητάς, οὐδεὶς ὅμως ἐξ αὐ-
τῶν ἡσθάνθη ποτὲ τὴν ἀνάγκην νὰ πραγματευ-
θῇ ἐκ νέου τὰ γεγονότα τὰ ὅποια περὶ γράφουν
ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια. Τόσον πλήρως, τόσον
τελεία καὶ τόσον ἀνυπερβλήτως ἐκινετο ὑπὸ
τῶν μεταγενεστέρων του ἡ δημιουργία τοῦ ποιη-
τοῦ, τόσον μέγα εἰς σύλληψιν καὶ ἐκφράσιν ὑ-
πῆρξε τὸ πρῶτον πνευματικὸν δημιούργημα τοῦ
Ἑλληνισμοῦ. Μὲ αὐτὸ τὸ λογοτεχνικὸν ἀρι-
στούργημα ἀρχίζει ἡ ἐθνικὴ πνευματικὴ πορεία
πρὸς τὴν κορύφωσιν καὶ τὴν δόξαν.

Εὐρισκόμεθα εἰς τὸ τέλος τοῦ 8ου καὶ τὰς
ἀρχὰς τοῦ 7ου αἰῶνος π. Χ. Οἱ Ἕλληνες εἶναι
ἤδη ἐγκαθιδρυμένοι, πλὴν τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλ-
λάδος, τῶν νήσων καὶ τῆς Δ. Μ. Ἀσίας, εἰς τὴν
νότιον Ἰταλίαν, Σικελίαν, νότιον Γαλλίαν, Κυ-
ρηναϊκὴν, Ναύκρατιν τῆς Αἰγύπτου, Προποντι-
δα, Πόντον, νότιον Ρωσίαν καὶ τὰς ἀκτὰς τῆς
Ἀδριατικῆς. Ὡς ἐκ τῆς συνθέσεως τῶν ἀποι-
κιῶν ἐξ Ἑλλήνων διαφόρων συνήθως φυλῶν,
ἐπέρχεται ἐν αὐταῖς ἀνάμειξις τῶν ἐλληνικῶν
διαλέκτων, αἱ ὁποῖαι ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι δια-
τηροῦνται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀμιγεῖς.

Ἡ γλωσσικὴ αὕτη ἀνάμειξις ἐπιτρέπει τὴν
διάδοσιν τῶν διαφόρων λογοτεχνικῶν εἰδῶν, τὰ
ὅποια ἀρχίζουν νὰ ἀναπτύσσωνται γοργῶς τὸ
ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου. Ἐκαστον εἶδος λογοτε-
χνίας προσαρμόζεται γλωσσικῶς πρὸς τὴν διά-
λεκτον ἐκείνην εἰς ἣν τὸ πρῶτον ἀνεπτύχθη,
ἀνεξαρτήτως τῆς μητρικῆς διαλέκτου τοῦ λογο-
τέχνου. Ἡ Ἰωνικὴ διάλεκτος ἔδωκε τὴν γλῶσ-
σαν τῆς ἐλεγείας καὶ τοῦ ἐπιγράμματος, ἡ Αἰο-
λικὴ τὴν γλῶσσαν τῆς μελικῆς ποιήσεως, ἡ Δω-
ρικὴ ἀνάμεικτος μετὰ Αἰολικῶν στοιχείων τὴν
γλῶσσαν τῆς χορικῆς, βραδύτερον δὲ καὶ τῆς
βουκολικῆς ποιήσεως. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὅποιον
χαρακτηρίζει ἐντόνως τὰ ἀναπτυχθέντα διά-
φορα λογοτεχνικά εἶδη εἶναι ἡ γλωσσικὴ ἐπί-
δρασις τοῦ ἔπους ὅπερ ἀποτελεῖ ἀνεξάντλητον
πηγὴν ἐμπνεύσεως καὶ πρότυπον ἐκφράσεως

παντὸς πνευματικοῦ ἀνθρώπου.

Τὰ λογοτεχνικά ταῦτα δημιουργήματα ἡκού-
οντο ἢ ἀνεγινώσκοντο εὐχαρίστως ὑπὸ πάντων
τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐγίνοντο κτῆμα τοῦ ἔθνους.
τὸ ὅποιον ἐφρονημάτιζον οὐ μόνον ἠθικῶς ἀλλὰ
καὶ γλωσσικῶς. Ἐκαστος λογοτέχνης ἐποίει
ἐν ὧσιν ὅχι τοῦ στενοῦ τοπικοῦ περιβάλλοντος
εἰς τὸ ὅποιον ἔδρα, ἀλλὰ τῆς ἐθνικῆς ὁλότη-
τος, ἐφρόντιζε δὲ νὰ δίδῃ εἰς τὸ ἔργον του ὑπερ-
τοπικὴν καὶ ὑπερδιαλεκτικὴν ἐκφράσιν. Ἐπε-
τυγχάνετο τοιοῦτοτρόπως ἡ εὐκολος κατάλη-
ψις τοῦ περιεχομένου, διότι αἱ διαλεκτικαὶ δια-
φοραὶ περιωρίζοντο κυρίως εἰς τὴν προφορὰν
τῶν φθόγγων καὶ μάλιστα τῶν φωνηέντων, ἐνῶ
ὁ λεξιλογικὸς θησαυρὸς καθόλου ἦτο κοινὸν
κτῆμα πάντων τῶν Ἑλλήνων. Ἡ λογοτεχνικὴ
δημιουργία ἐκαλλιέργει καὶ καθίστα διαρκῶς
ἰσχυρότερον τὸ αἶσθημα τῆς ἐνότητος τοῦ Ἑλ-
ληνισμοῦ.

Ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ὅμως λογοτεχνικὸν εἶδος
τὸ ἔπος ἐξεπαιδεύσεν ὁλόκληρον τὸ ἔθνος,
ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ διαλέκτου. Ἐπὶ αἰῶνας
πολλοὺς ἐχρησίμευε τοῦτο ὡς βάσις τῆς παι-
δευτικῆς ἀγωγῆς, ἡ δὲ ἀπαγγελία του κατὰ
τὰς μεγάλας θρησκευτικὰς συγκεντρώσεις ὑπὸ
τῶν ραψωδῶν κατασυνεκίνηε τὰς λαϊκὰς μάζας,
αἱ ὁποῖαι ἤκουον τὴν ἐπικὴν διήγησιν ὡς ἐθνι-
κὴν τῶν ἱστορίαν.

Παραλλήλως πρὸς τὴν γλῶσσαν τῆς ποιή-
σεως καὶ ὁ ἀναπτυσσόμενος ἐντεχνος πεζὸς λό-
γος ὑπέστη ζωηρὰν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἔπους.
Ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος, ὁ ὁποῖος
ἀποτελεῖ τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῆς ἀπλοῦς διη-
γήσεως τῶν λογογράφων εἰς τὴν συστηματικὴν
ἱστοριογραφίαν, ἐξιστορεῖ τὸν γιγαντιαῖον ἀγῶ-
να τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ἀπὸ τοῦ Τρωικοῦ πολέ-
μου. Πρὸς σύνθεσιν τῆς δραματικῆς αὐτῆς ἱστο-
ρικῆς πορείας δὲν ἐπαρκεῖ βεβαίως τὸ ἀπλοῦν
διηγηματικὸν ὕφος τῶν Ἰωνῶν λογογράφων. Ὁ
Ἡρόδοτος συνθέτει λόγον κατάλληλον νὰ ἐκ-
φράσῃ τὸ πάθος τοῦ περιεχομένου τοῦ ἔργου
του, ὅπως ἦτο δὲ φυσικὸν κατέφυγεν εἰς τὸ
ἔπος, τοῦ ὁποῦ πλῆθος λογοτεχνικῶν στοι-
χείων παραλαμβάνει. Ἐπίσης ἐκδηλὸς εἶναι ἡ
γλωσσικὴ ἐπίδρασις τοῦ ἔπους καὶ εἰς τὸν ἀνα-
πτυχθέντα πεζὸν φιλοσοφικὸν λόγον τῶν Ἰω-
νῶν φιλοσόφων Ἡρακλείτου τοῦ Ἐφεσίου, τοῦ
ἐπιλεγομένου σκοτεινοῦ, καὶ τοῦ Ἀβδηρίτου
Δημοκρίτου. Ἡ γλῶσσα τῶν εἰναι προσηρμο-
σμένη πρὸς τὰς τολμηρὰς πτήσεις τῆς σκέψεως,
τὸ πλῆθος τῶν εἰκόνων καὶ τὴν ρητορικὴν διάρ-
θρωσιν τῆς φράσεως, διὸ καὶ χρησιμοποιοῦν
πλῆθος ἐπικῶν λέξεων καὶ τύπων.

Ὁ ἄττικὸς πεζὸς λόγος δὲν ἠκολούθησεν ἰω-
νικὰ πρότυπα, εἶναι δὲ τὸ μᾶλλον ἀνεξαρτήτως
ἐπικῶν ἐπιδράσεων ἀναπτυχθὲν ἐλληνικὸν λο-
γοτεχνικὸν εἶδος. Τὸ αὐτὸ, ἀλλ' ἐν ἡσωνι λόγῳ,
δύναται νὰ λεχθῇ καὶ περὶ τῆς γλώσσης τῆς
Ἀττικῆς τραγωδίας καὶ κωμωδίας, διότι αὕτη,
ὡς ποιήσις, ὑπέστη τὴν ἐπικὴν ἐπίδρασιν καὶ τὴν
ἐπίδρασιν τῆς γλώσσης τῆς χορικῆς ποιήσεως.
Ὁ λόγος τῶν Ἀθηναίων ποιητῶν καὶ συγ-

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΕΙΔΩΛΑ

ΠΑΝ. Γ. ΚΟΡΟΝΤΖΗ, Διευθυντού
Ραλλείου Παιδαγωγικής Ακαδημίας Πειραιώς

Ο όρος «είδωλα» χρησιμοποιείται ένταυθα και με την φιλοσοφικήν και με την θρησκευτικήν σημασίαν του. Είς την γλώσσαν του Πλάτωνος «είδωλον» σημαίνει έλλιπής και ψευδής εξεικόνισις του «είδους», της Ιδέας ή όποια αποτελεί τὸ γνήσιον και ἀληθές, τὸ «αὐτὸ καθ' αὐτό», τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος. Ο Φραγκίσκος Βάκων ὀνομάζει «είδωλα» τὰς διαφορὰς προλήψεις και πλάνας τοῦ ἀνθρώπου, αἱ ὁποῖαι νοθεύουν τὴν ἀντικειμενικήν γνῶσιν τῆς ἀληθείας. Εἰς δὲ τὴν θρησκευτικήν γλώσσαν «είδωλα» ὀνομάζονται, ὡς γνωστόν, οἱ ψευδεῖς θεοί, οἱ ὁποῖοι λατρεύονται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀντὶ τοῦ ἀληθοῦς.

Μὲ τὴν διπλὴν ταύτην σημασίαν κάμνομεν χρῆσιν ένταυθα τῆς λέξεως «είδωλα». Ἐὰν δὲν ἀπαλλαγῇ ὁ ἀνθρώπος ἀπὸ τὴν θεοποίησιν ὠρισμένων ἀντιλήψεων και ιδεῶν, δὲν δύναται νὰ προσεγγίσῃ τὴν ἀλήθειαν. Ἡ καταθλιπτική ὑποδούλωσις εἰς τὴς προλήψεις και τὰς ψευδεῖς ἐντυπώσεις ἀποτελοῦν πάντοτε ἐμπόδιον εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ἀληθοῦς φύσεως τῶν πραγμάτων, ἡ ὁποία εἶναι καρπὸς μακρᾶς ἐπικοινωνίας και συμβιώσεως μετὰ τὰ πράγματα: «Ἐκ πολλῆς συνουσίας γιγνομένης περὶ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ και τοῦ συζῆν ἐξαίφνης οἷον ἀπὸ πυρὸς πηδήσαντος ἐξαφνὲν φῶς ἐν τῇ ψυχῇ γενόμενον αὐτὸ ἑαυτὸ ἤδη τρέφει» κατὰ τὴν ὠραίαν και ἐποπτικήν διατύπωσιν τοῦ Πλάτωνος.¹

Τοῦτο εἶναι βεβαίως δίσκολον, διότι πρέπει νὰ ὑπερβῇ ὁ ἀνθρώπος τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν του, τὴν ἀπλοϊκὴν βαθμίδα τοῦ «δόκου» και τῆς «οἰήσεως» και περαιτέρω νὰ ἀγωνισθῇ ἐναντίον τῶν «είδωλων τῆς ἀγορᾶς» και τῶν «είδωλων τοῦ θεάτρου» ὡς ὠνόμαζεν ὁ Βάκων τὰς πλάνας, αἱ ὁποῖαι μεταδίδονται διὰ τῆς γλώσσης και τῶν διαφορῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων και θεωριῶν. Εἰς τὸν διπλοῦν τοῦτον ἀγῶνα ἀνεδείχθη νικητὴς ὁ Σωκράτης, τοῦ ὁποῖου ἡ συμβολὴ εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ ψευδὲς και κατὰ συνθήκην παραμένει ἔκτοτε ἀσύγκριτος και ἀνυπερβλήτος. Ἀλλ' ὁ Σωκράτης δὲν ἦτο ἀπλῶς ἓνα ἀνήσυχον πνεῦμα, προικισμένον μετὰ εἰρωνικήν διάθεσιν και ἐνδιαφερόμενον διὰ λογικὰς διατυπώσεις. Οὐδεὶς βαδίζει εὐχαρίστως εἰς τὸν θάνατον χάριν λογικῶν πειραματισμῶν και τῆς ὀρθῆς διατυπώσεως τοῦ περὶ ἀρετῆς ὀρισμοῦ. Ο Σωκράτης, κατὰ τὸν Spranger, «ἦτο τὸ πρῶτον παράδειγμα

εἰς τὸν δυτικὸν κόσμον, καθ' ὃ ἐδέχθη τις τὸν θάνατον χάριν τῶν ἠθικῶν του πεποιθήσεων». Καὶ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι μεγάλος παιδαγωγὸς και ἀνθρωπολάστης. Αἱ σταθεραὶ ἠθικαὶ πεποιθήσεις, αἱ προερχόμεναι ἐκ τῆς διαρκούς ἐπικοινωνίας μετὰ τὸ βαθύτερον Ἐγὼ τοῦ ἀνθρώπου και ἐξ ἐνὸς ἰσχυροῦ δεσμοῦ πρὸς τὸν Θεὸν (religio, θρησκεία, σημαίνει κατ' ἀρχὴν δεσμός), εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν χαρακτηρηστικὸν γνώρισμα τοῦ παιδαγωγοῦ. Ἡ ἀγωγή δὲν εἶναι τεχνική, πρακτικὴ δηλ. ἐφαρμογὴ, ὠρισμένων κανόνων και τύπων ἔξωθεν ἐπιβαλλομένων, ἀλλὰ διεισδύσει εἰς τὸ ἐσώτατον βάθος τοῦ ἀνθρώπου, ζύπνημα τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, συναίσθησις τοῦ χρέους, τὸ ὁποῖον ὑπαγορεύεται ἀπὸ ἓνα ἀνώτερον ρυθμιστικὸν πνεῦμα. Ἡ παιδαγωγικὴ ὁμῶς αὕτη ἐνέργεια ἔχει καθαρῶς πνευματικὸν και ψυχικὸν χαρακτήρα και δὲν ἐπιτυγχάνεται μετὰ τὰ παιδαγωγικὰ συνθήματα, τὰ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγόμενα και ἀνεξέλεγκτως κυκλοφοροῦντα εἰς τὸν τόπον μας. Τὰ παιδαγωγικὰ ταῦτα συνθήματα, τὰ προερχόμενα ἐξ ἀντιθέτων και ἀλληλοσυγκρουομένων παιδαγωγικῶν θεωριῶν, αἱ ὁποῖαι και εἰς τὸν τόπον τῆς καταγωγῆς των δὲν ὑπερέβησαν ποτὲ τὸ στάδιον τῆς δοκιμῆς και ἐν πάσῃ περιπτώσει οὐδέποτε ἐπεκράτησαν ὡς ἀναμφισβήτητοι παιδαγωγικαὶ ἀλήθειαι χαρακτηριζὼς τὰ παιδαγωγικὰ εἰδῶλα, διότι ἔχουν δημιουργήσει μίαν ἀφόρητον σύγχυσιν, συσκοτίζουσιν τὴν ἀλήθειαν και ἓνα πνευματοκτόνον παιδαγωγικὸν φανατισμόν. Καὶ δὲν εἶναι δυστυχῶς σπάνιον τὸ φαινόμενο τῆς προσκολλήσεως εἰς μερικά τυπωποιημένα σχήματα και τῆς λατρείας μονομερῶν και ἀποσπασματικῶν παιδαγωγικῶν ἀντιλήψεων. Πρόκειται περὶ μιᾶς παιδαγωγικῆς μύδας, προερχομένης ἐκ τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν και ἀμερικανικῶν κέντρων.

Δὲν καταφέρομαι κατὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης και τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν πορισμάτων τῆς γνησίας ἐπιστήμης, οὐδενὴποτε και ἂν προσέγεται αὕτη. Τοῦναντίον εἶμαι θερμὸς συνήγορος τῆς ὅσον τὸ δυνατόν εὐρυτέρας ἐπικοινωνίας και στενωτέρας ἐπαφῆς τῶν Ἑλλήνων παιδαγωγῶν μετὰ τὴν διεθνή ἐπιστήμην. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας προσφέρει εἰς τὴν πατρίδα μας τὸ Ἰνστιτούτον Κρατικῶν Ὑποτροφιῶν, τὸ ὁποῖον ἐκατοντάδας ὑποτρόφων ἀποστέλλει εἰς τὸ ἐξωτερικὸν δι' εὐρυτέρας σπουδὰς, μεταξὺ δὲ αὐτῶν πλεονεκτικὴν θέσιν κατέχουν οἱ παιδαγωγοί. Ἀλλὰ τὸ σφάλμα ἔγκειται εἰς τὴν ἀπλὴν μεταφορὰν ξένων δογμάτων, και τούτων οἰκτρῶς ἀκρωτηριασμένων και ἀποσπασματικῶν, και μεταφύτευσιν τούτων ἐπὶ ἐνὸς ἄλλοτρίου ἐδάφους.

Εἶναι καιρὸς λοιπὸν νὰ ἐργασθῶμεν διὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς Ἑλληνικῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης ἢ καλύτερα διὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς παιδαγωγικῆς

1. Πλατ. Ἐπιστ. ζ'. 341 CD.

γραφῶν τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, ἀνεπτύχθη ἐντὸς σχετικῶς βραχείου διαστήματος χρόνου εἰς ἀξιόθαύμαστον βαθμὸν τελειότητος, ἀνεγνωρίσθη δὲ ὡς κλασσικὸς και πρότυπον τελειότητος τῆς ἀνθρωπίνης ἐκφράσεως. Ἐτι δὲ μᾶλλον ἀναγνωρισθεὶς και ἐπιβληθεὶς ἀπέβη ἐφεξῆς γλωσσικὸν ὄργανον διατυπώσεως τῆς καθόλου ἐλληνικῆς διανοήσεως.

2. Ed. Spranger, Daseinsgestaltung, 1954, σ. 106.

είναι τυπική, ὀρθολογιστική, δογματική, συντηρητική. Ἡ δευτέρα ὁμάς τῶν θεωριῶν, ἡ στηριζομένη εἰς τὴν βιολογικὴν-ὀργανικὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπου, προέρχεται ἀπὸ τὴν ρωμαντικὴν κίνησιν, μετὰ τὴν ὁποῖαν εἶναι συνδεδεμένος ἕνας ὀρθολογιστικὸς παράγων, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι φιλελεύθεραι καὶ ἐπαναστατικαί. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἔχομεν μίαν αὐστηράν, δεσμευμένην, πληθωρικὴν (πολλὰ καὶ διὰ τροοὶ γνώσεις), πρώτον ἀγωγὴν. Εἰς τὴν δευτέραν χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς ἀγωγῆς εἶναι τὸ ἥπιον καὶ παιδικόν, τὸ φιλελεύθερον πνεῦμα, τὸ ὀλίγον καὶ κατ' ἐκλογὴν, τὸ ὕψιμον.

Καὶ ἐρωτᾶται τώρα: ποῖα ἐκ τῶν δύο τούτων κυρίων παιδαγωγικῶν κατευθύνσεων, εἰς τὰς ὁποίας κατὰ ἓνα οἰονδήποτε τρόπον δύνανται νὰ ἐνταχθοῦν αἱ πολλὰ παιδαγωγικαὶ θεωρίαι, εἶναι ἡ ὀρθότερα; Ἡ ἀπάντησις προκύπτει ἀφ' ἑαυτῆς: οὐδεμία. Ἡ πρώτη δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὸν γινόμενον ἄνθρωπον, τὸν ἄνθρωπον γενικῶς, ἀλλ' ὑποτάσσει αὐτὸν ὡς ἄψυχον ὕλην εἰς σκοποὺς καὶ σχέδια ἑξωθεν ὑπαγορευόμενα. Ἡ δευτέρα δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὸν πολιτισμὸν ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ ζήσῃ ὁ ἄνθρωπος καὶ πρὸ πάντων τὰς ἀξίας, αἱ ὁποῖαι προβάλλουν ἀπαιτήσεις, ὑποχρεωτικὰς διὰ τὸν ἄνθρωπον. Ὁ Ed. Spranger περιλαμβάνει ὅλα τὰ ἐλαττώματα ἀμφοτέρων τῶν κατευθύνσεων εἰς μίαν ἀπλὴν καὶ ἀποφθεγματικὴν διατύπωσιν: «Ὁποῖος ἀφήνει τὸν τροφίμον ὅλως διόλου ἐλεύθερον δὲν παιδαγωγεῖ πλέον αὐτόν. Ὁποῖος αὐστηρῶς δεσμεύει αὐτόν ἐπίσης δὲν παιδαγωγεῖ πλέον αὐτόν. Διότι ὅλοι οἱ ἑξωτερικοὶ δεσμοὶ πρέπει νὰ γίνουν τελικῶς ἐσωτερικοὶ δεσμοί. Αὕτη εἶναι ἡ πραγματικὴ Ἑλευθερία»¹.

Ἐναντι τῶν μονομερῶν καὶ ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτων ἐκπαιδευτικῶν τούτων κατευθύνσεων ἔχομεν τὴν Ἑλληνικὴν Παιδαγωγικὴν, ὅπως τὴν ἐθεμελίωσεν ὁ Πλάτων. Κέντρον τῆς Ἑλληνικῆς ταύτης παιδαγωγικῆς εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὡς ὀφείλει νὰ γίνῃ: «Τὶ δὲ ποτ' ἐστὶν ἄνθρωπος καὶ τί τῇ τοιαύτῃ φύσει προσήκει διάφορον τῶν ἄλλων ποιεῖν ἢ πάσχειν»². Τὴν ἀνθρωπιστικὴν—πολιτιστικὴν ταύτην παιδαγωγικὴν διεμόρφωσε περαιτέρω ὑπὸ τὸ φῶς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας μία μακρὰ καὶ συνεχὴς παράδοσις, ἐκφραζομένη εἰς τὴν λαϊκὴν διατύπωσιν: «στέλλω τὸ παιδί μου εἰς τὸ σχολεῖον νὰ γίνῃ ἄνθρωπος». Ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰ διάφορα στάδια τῆς ἐξελίξεώς του προδιορίζει ἀναμφιβόλως πᾶσαν παιδευτικὴν ἐνέργειαν. Ὅχι ὅμως ὁ οὐδέτερος ἄνθρωπος, ὡς μεμονωμένη καὶ ἀφηρημένη ὑπαρξις, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος μετὰ τοὺς ποικίλους καὶ ἀδιασπᾶστους δεσμοὺς του ἐντὸς τοῦ περιβάλλοντός του: Ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἡ οἰκογένεια, ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ πατρίς, ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ θρησκεία, ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ πολιτισμὸς μετὰ δύο λέξεις. Τὸ ἀτομικὸν πνεῦμα εἶναι συνυφασμένον πάντοτε μετὰ τὸ ὑπερατομικὸν πνεῦμα ὑφ' ὅλας αὐτοῦ τὰς μορφὰς (ἀντικειμενικόν, ἀντικειμενικοποιημένον, οὐθμιστικὸν πνεῦμα—θρησκεία, γλῶσσα, ἡθὴ καὶ ἔθιμα, δίκαιον, τέχνη, ἐπιστήμη

κ.λ.π.), τὸ ὅποιον ὑποχρεώνει καὶ δεσμεύει τὸν ἄνθρωπον. Ὅχι τὸ Ἐγὼ τὸ ὅποιον ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς κενεῖς λειτουργίας τοῦ αἰσθάνεσθαι, συναίσθάνεσθαι καὶ ἐπιθυμεῖν εἶναι τί τὸ αὐθυπόστατον, ἀλλὰ τὸ Ἐγὼ τὸ ὅποιον ἀπευθύνεται πρὸς τὸν κόσμον καὶ πληροῦται ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τοῦ κόσμου. Ἡ ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸν κόσμον καὶ ἡ διοχέτευσις εἰς τὸ ἀτομικόν Ἐγὼ πνεύματος κάμνει τὸν ἄνθρωπον πρόσωπον, ἄλλως θὰ ἦτο οὗτος πράγμα. «Ὁπου ἀντικειμενικὸν πνεῦμα καὶ ἡ ἀναπνευσσόμενη, ἀναζητοῦσα ὑποκειμενικὴ προσωπικότης συναντῶνται, ἐκεῖ κεῖται ἡ λειτουργία τῆς μορφώσεως»³. Σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς δὲν εἶναι οὔτε ὁ ἄνθρωπος ὅπως εἶναι, οὔτε ὅπως θέλει νὰ εἶναι, ἀλλ' ὅπως ὀφείλει νὰ εἶναι. Ἐνα στρῶμα τῆς ἀγωγῆς περιλαμβάνει βεβαίως τὸ εἶναι, τὴν φυσικὴν πραγματικότητα ὡς καὶ τὴν πραγματικότητα τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ δὲν ἐξαντλεῖται μετὰ τοῦτο ὅλη ἡ ἀγωγή. Εἶναι αὕτη ἀσφαλῶς καὶ «τροφή», ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, δηλ. ἀνατροφή καὶ βοήθεια εἰς τὴν ἐκ τῶν ἑσῶ κατευθυνομένην ὀργανικὴν ἐξέλιξιν, ὅπως εἶναι καὶ παράδοσις καὶ κατάκτησις τοῦ ὑπάρχοντος πολιτισμοῦ, ὅστις ἐξ ἄλλου θὰ ἦτο νεκρὸς, ἂν δὲν μετηγγίζετο εἰς αὐτόν τὸ αἶμα τῆς νέας γενεᾶς διὰ νὰ μετουσιωθῇ εἰς ζωὴν καὶ δύναμιν. Ἀλλ' ὑπεράνω ὅλων αὐτῶν ἡ ἀγωγή εἶναι ἔσπνυμα τῆς ἡθικῆς συνειδήσεως, αὐτογνωσία καὶ αὐτοέλεγχος ἐν ὧσι τῆς Ἀπολύτου ἀξίας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ μέτρον καὶ τῶν ἄλλων ἀξιών καὶ ἡμῶν αὐτῶν.

Ἡ ἀνθρωπιστικὴ-χριστιανικὴ αὕτη παιδαγωγικὴ κατεύθυνσις εἶναι ἡ μόνη σταθερὰ καὶ ἐγκυρὸς παιδαγωγικὴ. Ἡμεῖς ἀντὶ νὰ ἐργασθῶμεν διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ἀνθρωπιστικῆς παιδείας μας, ἡ ὁποία παρὰ τὰ ἐλαττώματά της σπουδαίους καρποὺς ἀπέδωσε μέχρι σήμερον, ἐπιδεικνύομεν περισσὴν πολυπραγμοσύνην καὶ ἀνοίκειον μεγαλοπραγμοσύνην, προσπαθοῦντες νὰ μιμηθῶμεν τὴν πολυδάπανον τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν πλουσιῶν βιομηχανικῶν χωρῶν. Ἡ παιδεία εἶναι φυτόν κατ' ἐξοχὴν εὐπαθὲς καὶ δὲν ἀκμάζει μεταφυτεύμενον εἰς ξένα ἐδάφη. Οὐδέποτε θὰ δυνηθῶμεν νὰ συναγωνισθῶμεν τοὺς μεγάλους εἰς τὴν περιοχὴν τῆς τεχνικῆς καὶ μίας πολυτελοῦς ἐκπαιδεύσεως, διότι ἡ δύναμις μας δὲν ἔγκειται εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην, ἀλλὰ εἰς τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλληνοχριστιανικῆς παραδόσεως ἀπὸ τὸ ὅποιον ἂν ἀποξενωθῶμεν, ἀπώλεσαμεν τὸ πᾶν.

Εἰς τὴν πρακτικὴν παιδαγωγικὴν ὁ δογματισμὸς καὶ ἡ λατρεία τῶν εἰδώλων ἔχει λάβει μεγαλυτέραν ἑκτασιν. Εἰς τὴν παιδαγωγικὴν δὲ καὶ διδακτικὴν ταύτην εἰδωλολατρείαν ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ παρακμὴ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας. Ἐνας αὐθαίρετος δογματισμὸς, προερχόμενος συνήθως ἀπὸ ἀνεύθυνα πρόσωπα, ταλαιπωρεῖ τὸν διδάσκαλον καὶ τὸν μαθητὴν καὶ βλάπτει ἀνεπανορθώτως τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς μορφώσεως. Τὸν δογματισμὸν τοῦτον ἐδοκιμάσαμεν εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν ὀδυνηρὰ διὰ τὴν ἐθνικὴν ὁλότητα. Ἐνῶ δὲ καταβάλλεται μεγάλη προσπάθεια νὰ θεραπευθοῦν αἱ ἐκ τούτου προελ-

1. Ed. Spranger, Pädagogische Perspektiven, 1950, σελ. 113.

2. Πλατ. Θεαίτ. 174 B.

1. Ed. Spranger, Daseinsgestaltung 1954, σ. 112.

θοῦσαι πληγαί, ἐπανερχεται ὑπούλως ὑπὸ διαφόρους μορφάς διὰ τὴν ἀνακόψην τὸ συντελούμενον ἔργον. Πρόκειται περὶ τοῦ περιβόητου ζητήματος τῆς γλώσσης τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, τὸ ὁποῖον διήρσε τὸ ἔθνος καὶ ἐπροξένησεν ἀνυπολόγιστους ζημίας καὶ εἰς τὴν παιδείαν καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην, διότι ὡς μέτρον κρίσεως λαμβάνεται εἰς πᾶσαν περίπτωσιν τὸ γλωσσικὸν κόμμα.

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲν εἶναι διάφορος ὡς πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀπὸ τὰς ἄλλας γλώσσας. Καὶ ὁμοῦ οὐδαμοῦ ἐδημιουργήθη ἓνα τόσον ὅξυ γλωσσικὸν-ἐκπαιδευτικὸν ζήτημα ὅσον εἰς ἡμᾶς. Δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος καὶ νὰ ἀναμιχθῶ εἰς τοὺς γλωσσικοὺς ἀγῶνας, οἱ ὅποιοι τροφοδοτοῦνται καὶ δεύονται ἀπὸ ἀμφοτέρας τὰς παρατάξεις. Θὰ ἀναφέρω μερικὰ μόνον χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς γλώσσης, τὰ ὁποῖα διαφωτίζουν ἐπαρκῶς τὸ γλωσσικὸν φαινόμενον.

Ἡ γλῶσσα ἔχει τρεῖς πλευρὰς τὴν φυσικὴν-φυσιολογικὴν (φωνητικὴν), τὴν ψυχικὴν καὶ τὴν πνευματικὴν πλευράν. Ἡ τελευταία αὕτη εἶναι καὶ ἡ σπουδαιότερα, διότι τὸ νοηματικὸν περιεχόμενον τῆς γλώσσης, τὸ ὑπερατομικὸν καθολικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἀποκρυσταλλοῦται εἰς ἐκάστην λέξιν καὶ φράσιν, εἶναι τὸ μέσον ἐπικοινωνίας καὶ συνεννοήσεως μεταξὺ πομποῦ καὶ δέκτον. Δὲν ἀκούομεν ἀπλῶς ἤχους, ἀλλὰ διὰ μέσων αὐτῶν δεχόμεθα ἓνα νοηματικὸν περιεχόμενον. Εἰς τὴν σπουδαιότητα καὶ πρωταρχικὴν ταύτην σημασίαν τῆς γλώσσης, ἡ ὁποία εἶναι πάντοτε ἔκφρασις πνεύματος, ἀποβλέποντες οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὠνόμαζαν διὰ τοῦ αὐτοῦ ὅρου: «λόγος» καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ λογικὸν τοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὸ ὁποῖον εἶναι ἀναποσπάστως συνδεδεμένη ἡ γλῶσσα. Δὲν εἶναι ὁμοῦ μόνον προῖον τοῦ «λόγου» ἡ γλῶσσα. Ἄν συνέβαινεν οὕτω θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ μία γλῶσσα, ὅπως ὑπάρχει καὶ μία ἐπιστήμη. Ἀλλ' εὐτυχῶς δὲν συμβαίνει τοῦτο. Ἡ γλῶσσα εἶναι πάντοτε ἔκφρασις πνεύματος, τοῦ ὑπερατομικοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀτομικῆς ψυχῆς, διὰ τοῦτο οὐδεμία λέξις μιᾶς γλώσσης συμπίπτει ἀπολύτως μὲ τὴν ἀντίστοιχον λέξιν ἄλλης γλώσσης. Τὰ ἀτομικὰ βιώματα δὲν δύναται νὰ ἐκφρασθῶν ἐπακριβῶς, ἀλλὰ καὶ ἂν ἐκφρασθῶν δὲν κατανοοῦνται ἀπολύτως ἀπὸ μίαν ξένην ψυχήν. Ἐντεῦθεν προέρχεται καὶ ὁ πλουτισμὸς τῆς γλώσσης καὶ ἡ δυσχέρεια τῆς ἀπολύτου συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ λέξις δύναται νὰ συγκριθῇ μὲ τὸ νόμισμα. Ὅπως τὸ νόμισμα εἶναι μέσον ἀποθησαυρισμοῦ οὕτω καὶ ἡ λέξις. Καὶ ὅπως τὸ νόμισμα εἶναι μέτρον ἀξίας οὕτω συμβαίνει καὶ μὲ τὴν λέξιν. Ἐκάστη γλῶσσα διατυπώνει κατ' ἴδιον τρόπον καὶ κατὰ τὰς ἰδίας ἀνάγκας τὰς λέξεις. Λέξεις καὶ ἔννοια εἶναι διάφορα πράγματα. Ἡ αὕτη λέξις ἡμπορεῖ νὰ ἐκφράξῃ πολλὰς καὶ διαφόρους ἐννοίας.

Πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα γνωρίσματα εἶναι ἀρεταί τῆς γλώσσης καὶ ὀφείλονται εἰς τὸν ψυχικὸν καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸν πνευματικὸν χαρακτήρα τῆς γλώσσης. Καὶ ὁμοῦ ἡμεῖς παραβλέποντες τοὺς παράγοντας τούτους, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν τὴν οὐσίαν καὶ τὸν πλοῦτον τῆς γλώσσης, ἀγωνιζόμεθα διὰ τὴν ἑξωτερικὴν μορφήν τῆς γλώσσης. Θυσιάζομεν τὸ

πνεῦμα καὶ τὴν οὐσίαν εἰς τὸν βωμὸν τοῦ τυπικοῦ, ἐνὸς πρωτογόνου τυπικοῦ καὶ ἱκανοποιούμεθα ἂν ἐπικρατήσῃ ὁ ἀλλόκοτος τύπος «συναίστησις», «μέθοδος», «σύμπτωσις», «περίστασις» κ.ἀ.δ. Πρόκειται περὶ ἐνὸς φαρисαϊσμοῦ καὶ μιᾶς εἰδωλολατρείας ἄνευ προσηγουμένου. Δὲν κατέχομεν ἡμεῖς τὰ ἄτομα τὴν γλῶσσαν διὰ τὴν μεταβάλλωμεν κατὰ βούλησιν, ἀλλ' ἡ γλῶσσα κατέχει ἡμᾶς. Καὶ ἡ μεγαλύτερα ἀκούη προσωπικότης ἡμπορεῖ νὰ ιδρύσῃ θρησκείαν, ἀλλὰ ἢχι γλῶσσαν.

Εἰς τὸ γλωσσικὸν ζήτημα, ὅπως ἐδημιουργήθη εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, γίνεται χρῆσις τῶν κατηγοριῶν δημοτικῆ καὶ καθαρῆς γλῶσσας, διὰ τῶν ὁποίων καταβάλλεται προσπάθεια νὰ διαιωνισθῇ ὁ κατενυσσθῆναι γλωσσικὸς ἀγὼν καὶ νὰ διαιρεθῇ ὁ ἐκπαιδευτικὸς κόσμος εἰς δύο εὐαλότους παρατάξεις. Ἀλλ' αἱ κατηγορίαι αὗται τοῦ παρελθόντος αἰῶνος δὲν ἐκφράζουν τὴν πραγματικότητα.

Εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου ὑπάρχει μία κατωτέρα βαθμὶς γλώσσης, ἀνταποκρινουμένη εἰς τὴν ἔκφρασιν τῶν ἀπλουστερῶν ψυχικῶν βιωμάτων, τὴν ὁποίαν ὀνομάζομεν **μητρικὴν γλῶσσαν**. Ἐκτὸς αὐτῆς ὑπάρχει καὶ μία ἄλλη ἀνωτέρα καὶ πλουσιωτέρα εἰς ἔκφρασις τῆς δυνατότητας τοῦ ψυχικοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου. Πρόκειται περὶ τῆς **καλλιεργημένης ἔθνικης γλώσσης**. Αἱ κατηγορίαι μητρικῆ καὶ καλλιεργημένη γλῶσσα μᾶς βοηθοῦν εἰς τὴν λύσιν τοῦ γλωσσικοῦ προβλήματος εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, διότι ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν πραγματικότητα. Ἡ μητρικὴ γλῶσσα εἶναι τὸ γλωσσικὸν ἀντίστοιχον τῆς στενωτέρας πατρίδος. Ὅπως κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς πατριδογνωσίας ἀρχίζομεν ἀπὸ τὸ ἄμεσον, ἐποπτικὸν περιβάλλον τοῦ μαθητοῦ, ἀπὸ τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα καὶ, στηριζόμενοι εἰς τὰς ἀμέσους ἐποπτείας καὶ τὰ ζωηρὰ βιώματα ἐκ τοῦ στενοῦ περιβάλλοντος, προχωροῦμεν σταθερῶς περαιτέρω εἰς τὴν εὐρύτεραν πατρίδα ὅλων τῶν Ἑλλήνων, οὕτω θὰ διδάξωμεν καὶ τὴν γλῶσσαν. Τὴν βάσιν πάσης γλωσσικῆς διδασκαλίας ἀποτελεῖ πάντοτε ἡ ἀπλή, βιωματικὴ **μητρικὴ γλῶσσα**. Δὲν ἐξαντλεῖται ὁμοῦ ἡ γλωσσικὴ διδασκαλία μὲ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς γλώσσης, ἡ ὁποία ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της εἶναι πρωτόγονος καὶ πτωχὴ καὶ εἰς τὴν μορφὴν καὶ εἰς τὸ περιεχόμενον. Ἐξ αὐτῆς καὶ στηριζόμενοι ἐπ' αὐτῆς θὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἔθνικην, τὴν **καλλιεργημένην γλῶσσαν**, ἡ ὁποία εἶναι τὸ καθιερωμένον πανελλήνιον ἐκφραστικὸν ὄργανον, δὲν ἀποκόπτει τὸ ἄτομον ἀπὸ τὴν μακρὰν καὶ γόνιμον παράδοσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλ' ὡς ἔκφρασις τούτου τὸ συνδέει στενωτέρον μὲ αὐτὴν καὶ δύναται νὰ διδαχθῇ λόγῳ τῆς αὐστηράς ἀκολουθίας της, διατυπωμένης εἰς σταθεροὺς ὅσον ἐνδέχεται κανόνας.

Ἄς μὴ περιπλέκωμεν λοιπὸν τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπλὰ καὶ σαφῆ. Πρὸ ἐνὸς περίπου αἰῶνος ὁ R. Hildebrand, ὁμιλῶν περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς γερμανικῆς γλώσσης, ἀναφέρει μεταξὺ ἄλλων καὶ ἓνα σπουδαῖον διδακτικὸν κανόνα, ρυθμίζοντα ὀριστικῶς τὴν σχέσιν μεταξὺ τῆς «ἀνωτέρας» γερμανικῆς γλώσσης (Hochdeutsch) καὶ τῆς «μητρικῆς» (Hausprache), διότι ἡ διαφορὰ αὕτη δὲν εἶναι μόνον Ἑλληνικὸν φαινόμενον, ἀλλὰ παρουσιάζεται εἰς ὅλας τὰς γλώσσας. «Ἡ ἀνωτέρα γερμανικὴ γλῶσσα»,

Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΣΕΩΣ

ΚΩΝ. ΚΙΤΣΟΥ, Καθηγητού Παιδαγωγικών
της Παιδαγωγικής 'Ακαδημίας 'Ιωαννίνων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το πρόβλημα της πρώτης αριθμώσεως θεωρείται απ' όλους τους παιδαγωγούς ως ένα από τα σοβαρότερα της ειδικής διδακτικής στην πρώτη τάξη του Δημοτικού Σχολείου. Με τις περισσότερες φροντίδες μας, κατά την εργασία μας στην τάξη αυτή, πρέπει να επιδιώκουμε απ' ενός μὲν την μετάβαση του παιδιού από την αὐθόρμητη ὁμιλία στην καλλιεργημένη γλώσσα (πρώτη ἀνάγνωση), απ' ἑτέρου δὲ την ἀνύψωση της διανοήσεώς του από τὸν ἐμπειρισμὸν στὸν λογικὸ συλλογισμό (ἀριθμητική) (1).

Γιὰ νὰ προχωρήσῃ τὸ παιδί ἀπὸ τὸν ἐμπειρικὸ ὑπολογισμό τῶν ποσοτήτων, τῶν ἀποστάσεων καὶ τῶν μεγεθῶν τῶν ἀντικειμένων τοῦ ἑξωτερικοῦ κόσμου σὲς μαθηματικὲς ἔννοιες (ἀριθμῶν καὶ πράξεων), πρέπει νὰ περάσῃ προοδευτικὰ ἀπὸ τὸ στάδιο τῆς -προσωπικῆς, ζωντανῆς, πείρας του, τῶν ἀπλῶν ἐμπειρικῶν ἐντυπώσεων καὶ σχετικῶν λεκτικῶν σ' ἕνα πεδίο ἀνωτέρας συνειδητοποιήσεως, κατὰ τὸ ὅποιο ὅλα τὰ ἐμπειρικά δεδομένα τοῦ ἀριθμητικοῦ λογισμοῦ του κί' ὅλες ἡ κατὰ διαίσθησιν ἀποκτηθεῖσες ἔννοιες συνοργανώνονται, ταξινομοῦνται καὶ συντίθενται προοδευτικὰ ἀπὸ τὸ παιδικὸ πνεῦμα σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς ὀρίμου λογικῆς.

Τὸ παιδί μὲ κανονικὴν τὴν φυσιολογικὴν του ἀνάπτυξιν μέχρι τοῦ 6ου ἔτους καὶ τὴν ὀρίμασιν τῆς διανοήσεώς του

1. Βλ. E. Natalif : α) «Du langage spontané à la langue cultivée», Liège 1952, β) «De l'empirisme au raisonnement logique», Liège 1953.

λέγει, «ὀφείλει νὰ διδάσκεται ἐν στενῷ συνδυασμῷ πρὸς τὴν μητρικὴν γλῶσσαν». 'Οι Γερμανοὶ κἀμουν χρῆσιν τῶν ὅρων «κατωτέρα» καὶ «ἀνωτέρα» γερμανικὴ γλῶσσα πρὸς διάκρισιν τῆς ἀπλῆς εἰς τὴν ἑκφρασιν καὶ πτωχῆς εἰς πνευματικὰ περιεχόμενα μητρικῆς ἢ λαϊκῆς γλώσσης ἀπὸ τὴν καλλιεργημένην, ἐπίσημον γλῶσσαν καὶ τονίζουν ὅτι πρόκειται περὶ διαφόρων στρωμάτων μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γλώσσης, ἢ ὅποια πρέπει νὰ διδαχθῇ ὡς ἐνιαία ἐθνικὴ γλῶσσα. 'Ημεῖς ὁμιλοῦμεν περὶ «δημοτικῆς» καὶ «καθαρευούσης» ὡς ἐάν ἐπρόκειτο περὶ δύο διαφόρων γλωσσῶν, ἀνταγωνιζομένων ἀλλήλας ποῖα ἐκ τῶν δύο νὰ ἐπικρατήσῃ. Εἶναι ὁμως βέβαιον σήμερον, ὅτι ἡ μεγάλη διδασκαλικὴ οἰκογένεια, μὲ ὁδηγὸν τὴν διδακτικὴν πείραν καὶ τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν, ἔχει εὖρεϊ τὸν ὀρθὸν δρόμον εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ δὲν παρασύρεται πλέον ὑπὸ τῶν εὐαρίθμων «πρωτοπόρων» τῆς Intelligentia.

1. Rudolf Hildebrand, Vom deutschen Sprachunterricht, 1867. Πρὸβλ. Huber—Prestal, Unterrichts Führung und Unterrichtsgestaltung 1943 σ. 72.

(Συνεχίζεται)

εἶναι ἱκανὸν μὲ ἰδιαίτερη διδακτικὴν τεχνικὴν ν' ἀνυψωθῇ στὸν λογικὸ, μαθηματικὸ, συλλογισμό.

Μὲ τὴν τεχνικὴν μας αὐτὴν, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς πρώτης ἀριθμώσεως, θὰ πρέπει νὰ βοηθήσωμε τὸν μαθητὴ νὰ ξεπερνᾷ κάθε φορὰ τὴν παρούσα κατάστασιν, πού βρίσκεται καὶ ν' ἀνεβαίνει ψηλότερα. Μὲ κάθε τεχνικὴν μας θὰ τοῦ ἀπλῶνουμε τὸ χέρι μας, γιὰ νὰ τὸν διευκολύνωμε στὸ μεθυστικὸ τοῦ ἀνέβασμα (2) πρὸς τὸν πολιτισμὸν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ σὲς βουνοκορφὰς τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς ἀνθρωπίνης διανοήσεως.

Γιὰ μιὰ τέτοια τεχνικὴν, στηριγμένην στὰ πορίσματα τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς λογικῆς συνέπειαν τῶν μαθηματικῶν, ἀσχολοῦνται σήμερον ἐκλεκτοὶ ἐπιστήμονες σὲς προηγμένες χώρες. Οἱ Ἕλληνες ἐκπαιδευτικοὶ ὀφείλουσι νὰ πληροφρονηθῶσι τὰ πορίσματα τῶν μελετῶν αὐτῶν, γιὰ ν' ἀποβῇ ἀποτελεσματικώτερα τὸ ἔργον τους.

Μὲ τὴν μελέτην μας αὐτὴν, πού τὴν χαρακτηρίζει ἡ συνθετικὴ προσωπικὴ μας προσπάθεια, ἐπιθυμοῦμε νὰ βοηθήσωμε τοὺς συναδέλφους ἀναπτύσσοντας καὶ προσαρμόζοντας τὴν ἑλληνικὴν πραγματικότητα τὴς διδακτικῆς ὑποδείξεις παιδαγωγῶν καὶ ψυχολόγων, πού συνήλθαν σὲ εἰδικὰ συνέδρια γιὰ τὴν μελέτην τῶν προβλημάτων τῆς διδασκαλίας τῆς ἀριθμητικῆς σὲ παιδιὰ ἡλικίας 5—12 ἐτῶν, καὶ τὰ πορίσματα ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴν ὀρισμένων καλῶν διδακτικῶν μεθόδων. Θὰ στηρίξωμε δηλαδὴ τὴν τεχνικὴν πού θὰ ἐμφανίσωμε στοὺς ἀναγνώστας, σὲς διατυπωθεῖσες σκέψεις: α) τὴν συνδιάσκεψιν τοῦ Διεθνoῦς Γραφείου ἀγωγῆς στὴ Γενεύη (1950) μὲ θέμα «ἡ μύσην στὰ μαθηματικὰ τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου» (3), β) στὸ παιδαγωγικὸν συνέδριον, πού ἐγένετο στὴ Λυὼν (Γαλλία) τὸ 1949 μὲ θέμα «ἡ μύσην στοὺς ἀριθμητικοὺς λογαριασμούς» (4), γ) στὸ Διεθνὲς συνέδριον τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδιοῦ, πού παρακολούθησαμε στὸ Παρίσι (Ἀπρίλιος 1954), δ) τὴν εἰδικὴν συγκέντρωσιν τῆς Unesco ἀπὸ εἰδικoὺς ἐπιστήμονας στὸ Διδασκαλεῖον τοῦ Saint Cloud στὸ Παρίσι (Δεκέμβριος 1954) (5), ε) στὰ συγγράμματα καὶ τὴς παραδόσεις πανεπιστημιακῶν καθηγητῶν καὶ στ) σὲς παρατηρήσεις μας ἐπὶ τῆς διδακτικῆς πράξεως σὲ σχολεῖα τῆς Ἑλβετίας, Βελγίου καὶ Γαλλίας καὶ τὴν προσωπικὴν μας πείραν.

2. Παρατηρεῖται, ὅτι, κάθε παιδί ἔχει τὴν τάσιν νὰ γίνῃ «μεγάλος» καὶ μεθᾷ ἀπὸ χαρὰ, ὅταν διαπιστῶνῃ, κάθε φορὰ, τὴν πρόοδον στὸν ἑαυτὸν του. Τοῦτο εὐνοεῖ πολὺ τὸ ἔργον τοῦ σχολείου.

ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΣΕΩΣ

α'. Ποῖος ὁ σκοπὸς μας;

Μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῆς ἀριθμη-

1. «L'initiation mathématique à l'école primaire», B.I.E. 1950 Genève.

2. «Initiation au calcul», édition Bourrellet, Paris 1949.

3. «Pédagogie des débuts du calcul», éditions F. Nathan Paris 1955.

τικῆς στὴν πρώτη τάξη σκοπεύουμε: α) νὰ χρησιμοποιήσουμε καὶ νὰ ἐξελιξομε τὴν τάση, πὺν ἔχει τὸ παιδί ἀπὸ τὴν προσχολικὴ ζωὴ του νὰ λογαριάσῃ τὰ ὄντα καὶ τὰ ἀντικείμενα πὺν τὸ περιβάλλον. β) Νὰ συνηθίσουμε τὸν μαθητὴ νὰ συγκρίνῃ τὰ ὄντα καὶ τὰ πράγματα ὡς πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν. γ) Νὰ τὸν βοηθήσουμε νὰ κατανοῇ μὲ συγκεκριμένους τρόπους τὴν ἀξία καὶ τὴν σύνθεση τῶν πρώτων ἀριθμῶν. δ) Νὰ ὑποδείξωμε σ' αὐτὸν ὅτι στὴ ζωὴ δὲν μπορεῖ νὰ χρησιμοποιῇ τοὺς ἀριθμούς, ἐὰν δὲν ἔχῃ ἀντιληφθῇ καλὰ τὴν ἀξία τους, διότι ἡ ἱκανότης νὰ μετράῃ μόνον δὲν ὑπονοεῖ τὴν κατανόηση τῆς ἀξίας τῶν προσφερομένων ἀριθμῶν. ε) Νὰ βοηθήσουμε ὥστε νὰ κατέχῃ ἓνα ἀκριβὲς λεξιλόγιο, πὺν θὰ τοῦ ἐπιτρέπῃ νὰ ἐκφράσῃ ἀριθμητικὰ ὅ,τι παρατηρεῖ ἢ ὅ,τι ἀποκτᾷ. στ) Νὰ καταστήσουμε τὸ παιδί ἱκανὸ γιὰ ἀριθμητικούς αὐτοματισμούς καὶ νοερούς λογαριασμούς χωρὶς τὴν βοήθεια τῶν δακτύλων ἢ ἄλλων συγκεκριμένων πραγμάτων.

β'. Πὺς ἐπιτυγχάνεται ὁ σκοπὸς αὐτός;

Οἱ παράγοντες, οἱ ὁποῖοι θὰ συντελέσουν στὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, εἶναι κυρίως τρεῖς: α) τὸ ἴδιο τὸ παιδί μὲ τὴν ὥριμανση τῶν ἀπαραιτήτων διανοητικῶν λειτουργιῶν γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς ἐννοίας τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν πράξεων ἐπ' αὐτῶν, β) ἡ κατάλληλη διάταξη τῆς διδασκείας ὅλης καὶ γ) ἡ προσηρμοσμένη στὴν ψυχρὸν σύνθεση τοῦ παιδιοῦ καὶ στὴν ἰδιοτυπία τῆς ὕλης διδασκτικὴ μέθοδος.

Στὴν μελέτη αὐτὴ θ' ἀναλύσουμε τοὺς τρεῖς αὐτοὺς παράγοντας ἐπεκτείνοντας περισσότερο τὴν ἀνάπτυξή μας στὰ δύο τελευταῖα κεφάλαια, πὺν ἀναφέρονται κυρίως στὴν τεχνικὴ τῆς διδασκαλίας τῆς πρώτης ἀριθμῆσεως⁽¹⁾.

A'

I. ΠΟΙΕΣ Οἱ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΕΣ ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Γιὰ νὰ κατανοήσῃ τὸ παιδί τις ἐννοιες τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν πράξεων τῶν, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ προ-λογικὸ στάδιο (4-6 ἐτῶν) μὲ τὴν κυριαρχία τῆς ἀντιλήψεως καὶ τοὺς ἐσφαλμένους συλλογισμούς, τοὺς προερχομένους ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλον τριμῶ καὶ τις ἀντιληπτικὲς ἀπάτες, στὸ στάδιο τῶν λογικῶν πλέον ἐνεργειῶν, πὺν τελοῦνται νοερά ἀλλὰ μὲ τὴν παρουσία ἀκόμη τῶν συγκεκριμένων πραγμάτων (6-7 ἐτος). Ἡ παιδικὴ διανόηση πρέπει νὰ φθάσῃ σ' ἓνα ὥριμὸν σημεῖο λογικῆς, γιὰ νὰ συλλάβῃ τὸ περιεχόμενο τοῦ ἀριθμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀντιπροσωπεύει: α) ὅλες τις ὁμάδες (τάξεις) μὲ τὴν αὐτὴν ποσότητα ἀντικειμένων, δηλαδὴ ὁ ἀριθμὸς 3 ὅλες τις ὁμάδες (τις τάξεις), πὺν περιέχουν τρία ἀντικείμενα, β) συγχρόνως ὅμως ὁ ἀριθμὸς φανερώνει καὶ τὴ σειρά, πὺν κατέχει τὸ ἀντικείμενο, δηλ. ὁ ἀριθμὸς 3 π.χ. φανερώνει στὴν διάταξη τῆς διαδοχῆς τῶν ἀντικειμένων τὴν τρίτην σειρά, πὺν κατέχει τὸ τελευταῖο ἀντικείμενο (δηλ. εἶναι τρίτο).

1. Περιορίζουμε τὴν ἀνάπτυξη τοῦ παράγοντος «παιδί» στὰ βασικότερα σημεία, διότι θὰ πρέσῃ, σ' ἄλλη μελέτη νὰ φέρωμε σὲ δημοσιότητα τὰ πορίσματα τῆς ἐξελικτικῆς ψυχολογίας σχετικὰ μὲ τὴν κατάκτηση τῶν γνώσεων ἀπὸ τὸ παιδί καὶ τις ἀπαραίτητες διανοητικὲς λειτουργίες.

*Ὅταν ἀκοῦμε ἓναν ἀριθμὸν, ἐννοοῦμε καὶ τὰ δύο αὐτὰ χαρακτηριστικά, δηλαδὴ ὅτι ἀποτελεῖ ἓνα σύστημα τάξεων (ὁμάδων), στὸ ὁποῖο σύστημα διακρίνομε μιὰ τάξη μὲ ὥρισμένα ἀντικείμενα, κλεισμένη σ' ἓνα σύνολο, ὅπου ὑπάρχει αὐτὴ ἡ τάξη καὶ ἓνα ἀντικείμενο ἐπὶ πλέον (τὸ δύο, ἡ τάξη τοῦ 2, κλεισμένα στὸ τρία, τὸ τρία ἐμπεριεχόμενο στὸ τέσσερα), ἀλλὰ καὶ συγχρόνως ἐννοοῦμε καὶ μιὰ διάταξη διαδεχομένων ἀντικειμένων, μιὰ σειρά ἀντικειμένων, στὴν ὁποία μποροῦμε νὰ συμπαραθέσωμε κι ἄλλες σειρὲς ἰσαριθμῶν ἄλλων ἀντικειμένων, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ ἀντιστοιχία τῶν στοιχείων τῆς σειράς. Μὲ τὴν ἀφηρημένη λέξη τοῦ ἀριθμοῦ π.χ. τέσσερα αἰρῶμεθα ὑπεράνω τῶν ὥρισμένων ἀντικειμένων καὶ ὥριμης ποιότητός τῶν κι ἐννοοῦμε κάθε ὁμάδα μὲ τέσσερα ἀντικείμενα ἀλλὰ συγχρόνως καὶ κάθε σειρά τέσσάρων ἀντικειμένων, πὺν μῆχαν σὲ διάταξη κι ἀπετέλεσαν σειρά, ὥστε τὸ τέταρτο (τοῦ ἀριθμοῦ τέσσερα) νὰ κατέχῃ ψηλότερη, ἀνώτερη θέση.

Τὸ παιδί, γιὰ ν' ἀντιληφθῇ ἔτσι τὴν ἐννοια τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῶν στοιχείων του, πρέπει διανοητικὰ νὰ μπορῇ νὰ συνενώνῃ τὰ ὅμοια ἀντικείμενα σὲ τάξεις, δηλ. νὰ ἐγκλείῃ τὰ μέρη σ' ἓνα ὅλον, τὸ ὁποῖο νὰ πιστεῖται ὅτι διατηρεῖται ὡς ὅλον παρὰ τις τυχόν μεταβολὲς τῶν μερῶν, κι ἀκόμη νὰ μπορῇ νὰ κατασκευάζῃ σειρὲς ἀντικειμένων μ' ἀντιστοιχία μεταξὺ τῶν καὶ νὰ βρῖσκῃ τὴν θέση ἑνὸς ἀπ' αὐτὰ σὲ μιὰ σειρά ὁμοίων τοῦ ἀντικειμένων⁽¹⁾.

Μποροῦμε νὰ ἐξακριβώσωμε τις ἱκανότητες αὐτὲς τῆς λογικῆς τοῦ παιδιοῦ, στὸ ὁποῖο θὰ διδάξωμε τὴν πρώτην ἀρίθμηση, μὲ ὥρισμένα παιγνιώδη πειράματα: α) Γιὰ τὴν συνένωση τῶν μερῶν σὲ ὅλον καὶ γιὰ τὴν πεποιθήση περὶ τῆς διατηρήσεως του: Παρουσιάζομε στὸ παιδί 20 ξύλινες χάνδρες, ἀπὸ τις ὁποῖες οἱ 17 εἶναι καστανὲς κι οἱ 3 λευκὲς. Στὴν ἐρώτησή μας: «ἔχομε περισσότερες χάνδρες καστανὲς ἢ ξύλινες;» τὸ ἀνώριμο λογικὸ παιδί (4-6 ἐτῶν) μᾶς ἀπαντᾷ: «περισσότερες καστανὲς, διότι ὑπάρχουν μόνο 2—3 λευκὲς». Ἐδῶ τὸ ὅλον εἶναι οἱ ξύλινες (20) χάνδρες καὶ τὰ μέρη εἶναι οἱ 17 καστανὲς καὶ οἱ 3 λευκὲς. Τὸ παιδί ἀπῆντησε μὲ ἐσφαλμένο συλλογισμό, γι' αὐτὸ συνεχίζομε τις ἐρωτήσεις, γιὰ νὰ φανῇ ἡ αἰτία τοῦ σφάλματος: «Οἱ καστανὲς χάνδρες εἶναι ἀπὸ ξύλο;». Ἀπάντηση: «Μάλιστα». Ἐρώτηση: «Ἐὰν βάλω σ' ἓνα ἄλλο κουτάκι ὅλες τις χάνδρες, τί θὰ μείνῃ;». Ἀπάντηση: «Τίποτε, διότι ὅλες οἱ χάνδρες εἶναι ἀπὸ ξύλο». Ἐρώτ. «Ἐὰν πάρω ὅλες τις καστανὲς, θὰ μείνουν ἄλλες στὸ κουτάκι;». Ἀπάντ. «Μάλιστα, οἱ λευκὲς». Ἐπαναλαμβάνομε τὴν ἀρχικὴ ἐρώτηση: «Περισσότερες εἶναι οἱ ξύλινες ἢ οἱ καστανὲς;». Ἀπάντ. «Οἱ καστανὲς, γιατί ἔχομε μόνο 2-3 λευκὲς». Τὸ παιδί, ἐνῶ γνωρίζει νὰ διακρίνῃ τὰ μέρη (καστανὲς-λευκὲς) καὶ τὸ ὅλον (ξύλινες χάνδρες), δυσκολεύεται νὰ συμπεριλάβῃ τὸ μέρος στὸ ὅλον, νὰ μελετᾷ τὰ μέρη καὶ νὰ δέχεται νοερά τὴν διατήρηση τοῦ ὅλου, διότι συγκεντρώνει τὴν προσοχή του σ' ὅ,τι πρὸς στιγμὴν τοῦ προσφέρει ἡ

1. Βλ. α) «Initiation au calcul», éditions Bourrel-lie, Paris 1918. (Ψυχολογικὴ ἀνάλυση τῆς ἐννοίας τοῦ ἀριθμοῦ ἀπὸ τὸν ἐπιστήμονα J. Piaget. β) J. Piaget: «La genèse du nombre chez l'enfant», Delachaux, 1911 (Suisse).

αντίληψη, χωρίς να συνοργανώνη τα δεδομένα και να υποθέτη την ύπαρξη και άλλων συνθέσεων. Μένει επί των μερών ή επί του όλου. Έτσι ακριβώς θα δυσκολευθώ να κατανοήσω και στην πρώτη άριθμηση ότι το εσσερα είναι το όλον των μερών $3+1$, $2+2$, $1+3$, γι' αυτό είναι άνικανο άκόμη να διδαχθώ τις έννοιες των άριθμών.

β) Για την εξακρίβωση της ικανότητας του παιδιού να δημιουργή σειρές (κατά μέγεθος, βάρος, απόσταση κλπ.) και διατάξεις αντικειμένων: Ζητούμεν από το παιδί να κατασκευάσει μία σκάλα βάζοντας στη σειρά ξυλάκια διαφορετικού μεγέθους. Το άνωριμο λογικά παιδί δέν θα μπορέσει να αναζητήσει κατ' άρχήν το πιο μικρό άπ' όλα τα ξυλάκια συγκρίνοντας το με όλα τ' άλλα και να το βάλει πρώτο στη σειρά. Δέν θα μπορέσει να βοηθήσει κατόπιν το πιο μικρό άπ' όσα μένουν κι ύστερα πάλι το μικρότερο κ.ο.κ. Δέν μπορεί δηλαδή ή διάνοή του να δεχθώ ότι το ξυλάκι, πού έτοποθετήσε, είναι το πιο μικρό άπ' όσα μένουν και ότι συγχρόνως το πιο μικρό άπ' όσα μένουν είναι μεγαλύτερο άπ' όλα όσα προηγούνται άπ' αυτό. Λόγω αυτής της άνικανότητας συγκεντρώνει τα ξυλάκια αυτά άνα δύο και, έμπειρικά, με συνεχείς διορθώσεις, δημιουργεί την σειρά (σκάλα) μ' άρκετά σφάλματα στη διάταξη. Έτσι ακριβώς θα δυσκολευθώ το άνωριμο λογικά παιδί και κατά την διδασκαλία της πρώτης άριθμώσεως να κατανοήσω ότι π.χ. το 7 βρίσκεται μετά το 6 και πρό του 8 και ότι ο 8ος στη σειρά πρέπει να είναι πίσω από τον 7ον και μπροστά από τον 9ον. Γι' αυτό, λόγω αυτής της άνικανότητας να βρούμε τις σχέσεις των αντικειμένων, δέν μπορεί άκόμη να διδαχθώ τις έννοιες των άριθμών.

Διαπιστώνουμε από τα παραπάνω ότι δύο διανοητικές έέργειες γίνονται για την κατανόηση των άριθμών: ή λογική έέργεια της συγκροτήσεως τάξεων κι ή έέργεια της εύρέσεως σχέσεων μεταξύ των αντικειμένων ποιοτικώς λαμβανομένων. Κατά τις δύο όμως αυτές λογικές έέργειες του πνεύματός μας τα αντικείμενα εξετάζονται ποιοτικώς και ως εκ τούτου δέν μπορούμε συγχρόνως να προβούμε και στις δύο αυτές έέργειες. Η θά συγκροτήσωμε την τάξη 5 π.χ. όμοίων, ισοδυνάμων, αντικειμένων (λέγαμε: 5 ξυλάκια είναι ισοδύναμα, όμοια, ως ξυλάκια). Η αντίθετως θά λάβωμε ύπ' όψει την διαφορά μεταξύ των αντικειμένων και θά πούμε το ένα είναι μικρότερο από το άλλο και το άλλο μεγαλύτερο από το προηγούμενο, όποτε αντιμετωπίζομε όχι την ισότητα, όμοιότητα και ισοδυναμία των αντικειμένων (όπως στις τάξεις), αλλά μία διαδοχική διάταξη αντικειμένων (ξυλάκια) με χαρακτηριστικό τις συνεχείς διαφορές. Όταν έχωμε μπροστά μας τα συγκεκριμένα αντικείμενα θά προβούμε σε λογικές έέργειες και πράξεις επ' αυτών με βάση την ποιοτική των θεώρηση, όποτε ή ως ίσα και όμοια θά τα εκλάβωμε ή ως διαφορετικά και ή τάξεις θά συγκροτήσωμε ή σχέσεις διαφορές θά βρούμε μεταξύ των, διότι δέν υπάρχει λογική πράξη, με την όποία να πραγματοποιούμε και τα δύο. Γι' αυτό ακριβώς ή έννοια του άριθμού και το βαθύτερο χαρακτηριστικό του συνίσταται στο ότι το ανθρώπινο πνεύμα, όταν έχη κατανόηση τον άριθμό 5 π.χ. έχαμε άφάιρεση των ποι-

ότητων των αντικειμένων και έτσι με την έννοια 5 έννοει συγχρόνως και 5 όμοια, ισοδύναμα και ταυτόσημα αντικείμενα, αλλά και ένα αντικείμενο, (το 5ο), πού είναι μεγαλύτερο, άνώτερο, ψηλότερο από 4 άλλα αντικείμενα. Έτσι κάθε στοιχείο στον άριθμό, κάθε μονάδα είναι ισοδύναμη προς όλες τις άλλες ανεξάρτητα από τις ποιοτικές της ιδιότητες, όπως επίσης κι όλες οι σειρές (διατάξεις), πού μπορεί κανείς να συγκροτήσει με 5 ή 10 αντικείμενα είναι όμοιες όλες μεταξύ των, διότι σ' αυτές τις σειρές θά υπάρχει ένα πρώτο στοιχείο, ένα δεύτερο, ένα τρίτο ανεξάρτητα από το σημείο μετρήσεως και την ποιότητα των αντικειμένων. Άρα ο άριθμός είναι συγχρόνως μία σειρά, μία διάταξη γενικώς και μία όμοιότης, ισοδυναμία και ισότης με την γενική της έννοια. Κάθε μονάδα είναι, λοιπόν, όχι μόνον ισότιμη, ισοδύναμη προς όλες τις άλλες αλλά και διαφορετική και διακριτή από τις άλλες, καθ' όσον καταλαμβάνει κάποια θέση σε μία σειρά.

Το παιδικό πνεύμα δέν είναι ικανό για την συσχέτιση και σύνθεση των δύο αυτών λογικών έεργειών (τάξεως και σειράς) και γι' αυτό δέν μπορεί το παιδί να κατανοήσω την έννοια των άριθμών και των πράξεων επ' αυτών. Πρέπει να ώριμάσει διανοητικά με τις άπαραίτητες λογικές έέργειες.

Μετά την ανάπτυξη των άπαραιτήτων διανοητικών λειτουργιών για την κατάκτηση της πλήρους έννοιας των άριθμών την όποία έστηρίξαμε στις έρευνες του μεγάλου έπιστήμονος της Γενεύης Jean Piaget, είναι όφελιμο ν' αναφέρωμε συντόμως τα αντίστοιχα παιδαγωγικά πορίσματα του ίδιου του Piaget: «Το πρώτο πόρισμα αναφέρεται στην προετοιμασία της λογικής του παιδιού, στον ποιοτικό σχηματισμό των άριθμητικών γνώσεων. Γι' αυτό δέν πρέπει να επιμένωμε πολύ γρήγορα στην ποσοτική άποψη των άριθμών, ή όποία θ' άποτελή την τελική σύνθεση και την όποία θά πρέπει να προπαρασκευάσωμε με τις ποιοτικές συσχετίσεις των αντικειμένων (συγκρότηση των τάξεων και δημιουργία σειράς). Ως δεύτερο πόρισμα θεωρούμε: την ανάγκη πράξεων, διότι τα λόγια στην άριθμητική δέν χρησιμεύουν σε τίποτε. Συχνά ξεχνούμε το αξίωμα τουτο κι έχωμε και την τάση ν' αντικαθιστούμε τα λόγια με τα σχέδια (ίχνογράφημα, εικόνες, σκίτσα) σαν να ήταν άρκετά τα σχέδια. Το ίχνογράφημα δέν είναι άρκετο άκόμη. Η πράξη, ή έέργεια, είναι άκόμη πολύ άπαραίτητη. Η διάνοση είναι ένα σύστημα νοερών έεργειών και τα μαθηματικά επίσης είναι ένα σύστημα νοερών πράξεων. Η διανοητική έέργεια είναι μία πράξη, μία πράξη πραγματική πού τελείται νοερά, έσωτερικά και πού μπορεί να γίνεται στο πνεύμα και κατά την αντίστροφη κατεύθυνση (opération reversible). Για να μπορέσει το παιδί να εκτελή νοερά τέτοιες πράξεις (άριθμητικές, επί του χώρου κλπ.), πρέπει να ένεργη με τα χέρια του στ' αντικείμενα, πρέπει να έχη κάμει πράξεις, να έχη πειραματισθώ όχι μόνον επί ίχνογραφημάτων, αλλά κι επί του πραγματικού, του συγκεκριμένου ύλικού, των φυσικών αντικειμένων. Έτσι οι πολλές αυτές πράξεις γίνονται σιγά-σιγά έσωτερικά, νοερά, με το πνεύμα μόνον χωρίς τα χέρια, συνοργανώνονται, μπορούν να γίνουν και κατά την αντίστροφη σειρά,

όποτε αποβαίνουν διανοητικές πλέον ενέργειες»⁽¹⁾. Οι αριθμητικές πράξεις, λοιπόν, που είναι καθαρές διανοητικές ενέργειες, όπως είδαμε στην ανάπτυξη της έννοιας του αριθμού, γίνονται κατανοητές, εάν το παιδί ἐνήργησε με τὰ χειροπιαστά αντικείμενα προηγουμένως, εάν συγκέντρωσε ὅμοια αντικείμενα και συγκρότησε ομάδες, εάν συνέθεσε τὰ μέρη σε ὅλον κι εάν συσχέτισε αντικείμενα και ἐδημιούργησε σειρές κατὰ μέγεθος.

Με βάση την ψυχολογική αὐτή ἀνάλυση και τὰ γενικά παιδαγωγικά πορίσματα, που ἀναφέραμε, θὰ καθορίσωμε στὰ ἐπόμενα κεφάλαια τὴν διάταξη τῆς ὕλης και τὴν μέθοδο τῆς διδασκαλίας τῆς πρώτης ἀριθμῆσεως.

B'

Η ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΕΑΣ ΥΛΗΣ

Ἐάν μελετήσωμε τὰ σχολικά προγράμματα τῶν διαφόρων χωρῶν στο μάθημα τῶν μαθηματικῶν⁽²⁾ διαπιστώνομε ὅτι τρία κυρίως μέρη ἀπὸ τὴν Γενική Ἐπιστήμη τῶν Μαθηματικῶν διδάσκονται στο Δημοτικό Σχολεῖο: α) ἡ κυρίως ἀριθμητική (ἀριθμοί, οἱ τέσσερις πράξεις ἐπ' αὐτῶν, πρακτικές μέθοδοι και προβλήματα), β) οἱ μονάδες μετρήσεως και γ) στοιχεῖα γεωμετρίας (ἐννοιες σχημάτων και προβλήματα). Ἐπὶ τῆς ὕλης αὐτῆς γεννᾶται τὸ ἐξῆς πρόβλημα: Πρέπει νὰ διδαχθῇ κατ' ἀρχὴν τὸ πρῶτο μέρος κι ἔπειτα ν' ἀκολουθήσουν με τὴν σειρά τῶν τὰ ὑπόλοιπα ἢ θὰ πρέπει νὰ παρουσιάσωμε στὰ παιδιά κάθε τάξεως στοιχεῖα κι ἀπὸ τὰ τρία μέρη τῆς ὕλης με μιά συνέχεια διαρκή προοδευτική και ποιικίλουσα;

Οἱ εἰδηκοὶ σὶὸ θέμα αὐτό, σὲ εἰδικὰ συνέδρια, ἀπεφάσισαν και υἱοθέτησαν τὴν δευτέρα λύση. Γι' αὐτὸ διήρεσαν τὴν ὕλη τοῦ μαθήματος τῆς ἀριθμητικῆς και Γεωμετρίας στο Δημοτ. Σχολεῖο σὲ τρεῖς μεγάλες περιόδους, ἔτσι ὥστε σὲ κάθε μία νὰ βρῶσκωμε στοιχεῖα κι ἀπὸ τὴν κυρίως ἀριθμητική κι ἀπὸ τὴς μετρήσεις και ἀπὸ τὴν γεωμετρία. Στὴν μελέτῃ αὐτῇ θὰ καθορίσωμε τὴν διδακτέα ὕλη τῆς πρώτης περιόδου, ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὴν πρώτη ἀρίθμηση με τὰ σύμβολα: 0—100.

α'. Διδακτέα ὕλη σχετική με τοὺς ἀριθμοὺς 1-10

Οἱ ἀριθμοὶ 1, 2, 3, 4. Τὰ τακτικά ἀριθμητικά: 1ος, 2ος, 3ος, 4ος. Οἱ ἀριθμοὶ 5, 6. Συσχετίσεις τῶν ἀριθμῶν με τὴς ποσότητες ἀντικειμένων, με τὴς ἀποστάσεις εἰς βήματα, συλλογὲς ὁμοίων ἀντικειμένων, ἱχνογράφηση ὁμάδων ἀντικειμένων. Προσθήκη και ἀφαίρεση με τὸ χέρι ἐπὶ συγκεκριμένων ἀντικειμένων και ἐπὶ σχεδίων και ἱχνογραφημάτων (προσέγγιση, ἀπομάκρυνση ἀντικειμένων μεταξὺ τῶν, χρωματισμός ὠρισμένων ἀπὸ ὁμάδα ὁμοίων ἀντικειμένων, σύνδεση, ράψιμο, διάλυση, καταστροφή, τοποθέτηση, ἀποχωρισμός, ἀποκοπὴ ἀντικειμένων κλπ.). Προοδευτικὴ εἰσαγωγή τῶν λέξεων: «καί, ἔξω, ὀλιγότερα, αὐτὰ κάνουν». Εἰσαγωγή τῶν σημείων +,

—, =. Ἀπόκτησις τοῦ λεξιλογίου: «τόσον», ὀλιγότερα ἀπὸ..., περισσότερα ἀπὸ..., προσθέτω, ἀγοράζω, ξαναδίνω, βγάζω, ἀφαιρῶ, πουλῶ, τρώω, χάνω κλπ.». Προσθήκη και ἀφαίρεση με ἀριθμητικὰ σημεῖα: $3+2=5$, $4-3=1$, $1+4=5$ κλπ. Ἡ διδασκαλία τοῦ 0 (μηδενός) ὡς ἀποτελέσματος ἀπὸ τὴν σύγκριση ἴσων ποσοτήτων ἢ μεγεθῶν και ὡς διαφορᾶς δύο ἴσων ἀριθμῶν. Οἱ ἀριθμοὶ 7, 8, 9 (ἀπόλυτα και τακτικά ἀριθμητικά). Ὁ ἀριθμὸς 10 ὡς δόλτης. Προσθέσεις και ἀφαιρέσεις ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν 1-10. Τὸ μισό, τὸ ζευγάρι, τὸ διπλὸ τῶν ἀριθμῶν 1-10. Αὐτοματισμοὶ τῶν πράξεων με τοὺς ἀριθμοὺς 1-10. Μικρὰ προβλήματα λυόμενα με τ' ἀντικείμενα και εἰκονιζόμενα με ἱχνογραφήματα και εἰκόνες. Ἡ ἐννοια τῆς δεκάδος: Σχηματισμός ὁμάδων με 10 ἀντικείμενα, σχηματισμός δεκάδων ὡς δολότητων. Τὸ ὑποδεκάμετρο (10 ἐκ. μ.). Μέτρηση μικρῶν μικροτέρων ἢ ἴσων πρὸς 10 ἐκ.μ. Σχηματισμός μισῶν δεκάδων. Ἀποσύνθεση τῶν δεκάδων σ' ἄνισα μέρη ($7+3$, $6+4$, $2+8$ κλπ.). Χρήση τῶν λέξεων: σύνολον, διαφορὰ. (Σημ. Ὅλοι οἱ ἀνωτέρω λογαριασμοὶ γίνονται προφορικά και γραπτὰ).

β'. Διδακτέα ὕλη σχετική με τοὺς ἀριθμοὺς 10-20.

Ἀρίθμηση ἐπὶ ἀντικειμένων και νοερῶς ἀπὸ 1-20. Οἱ ἀριθμοὶ 11, 12, 13, 14. Ἀποσύνθεση τῶν ἀριθμῶν αὐτῶν με βάση τὴν δεκάδα και τὴς ἀνάλογες μονάδες. Ἀποσύνθεση τῶν ἀριθμῶν αὐτῶν (11-14) λαμβανομένων ὡς σύνολον δύο μερῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἓνα νὰ εἶναι γνωστὸν και νὰ ζητητῇ τὸ ἄλλο ($12=8+\dots$). Τὰ τακτικά ἀριθμητικά: 11ος, 12ος, 13ος, 14ος. Προσθέσεις και ἀφαιρέσεις ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν 11, 12, 13, 14 (προφορικές, γραπτές). Χρήση τῶν λέξεων: «Πλήν», «ὑπόλοιπον». Προσθήκη συνεχῶς τριῶν ἀριθμῶν: $3+2+1=$, $5+4+3=$. Ἀφαίρεση τριῶν ἀριθμῶν συνεχῶς $8-2-1=$, $14-5-2=$. Προσθήκη και ἀφαίρεση συνεχῶς $7-5-2=$, $12-4+3-2=$. Προσθέσεις ἴσων ἀριθμῶν (διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ): $2+2+$, $2+2+2+2+2$, $3+3+3+3$, $4+4+4$, $5+5$, $6+6$, $7+7$ (τὸ ἀποτέλεσμα τῶν προσθέσεων αὐτῶν νὰ μὴ ξεπερνᾷ τὸ 14). Ταχύς λογαριασμός: $2+3+\dots+4+\dots+5+\dots+4=$. Προβλήματα ἀπὸ τὴν ζωὴ τοῦ περιβάλλοντος: σύνταξη ἀπὸ τὰ παιδιά προβλημάτων με πράξεις ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν 1-14. Οἱ ἀριθμοὶ 15, 16, 17, 18, 19, 20. Ἀποσυνθέσεις τῶν ἀριθμῶν αὐτῶν με βάση τὴν δεκάδα. Τὰ τακτικά ἀριθμητικά: 15ος, 16ος, 17ος, 18ος, 19ος, 20ός, (ἐπὶ ἀντικειμένων σὲ σειρά, ἐπὶ παιδιῶν, ἐπὶ κλίμακος με τὴς βαθμίδες, ἐπὶ στύλων, βημάτων, σειρῶν και κατὰ τὴν ἐπίθεση λίθων και σανιδιῶν σὲ κολῶνες). Τὰ εἶδη τῶν νομισμάτων και πράξεις ἐπ' αὐτῶν μέχρι τοῦ 20. Τὰ δύο ὑποδεκάμετρα ($=20$ ἐκατ.) Τὸ διπλὸ, τὸ μισό, τὸ ζεύγη ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν 1-20 και μέχρι τοῦ 20 (τὸ διπλάσιο). Προσθέσεις μέχρι τοῦ 20 ἀνὰ 2 ($2+2+$, $2+\dots$), ἀνὰ 4 ($4+4+4$), ἀνὰ 5 ($5+5+5+5+5+\dots$), ἀνὰ 3 ($3+3+3+\dots$), ἀνὰ 6 ($6+6+6+\dots$), ἀνὰ 7 ($7+7+7+\dots$), ἀνὰ 8 ($8+8+8+\dots$), ἀνὰ 9 ($9+9$). Ἀφαιρούμε ἀνὰ 2 ἀπὸ τοῦ 20. Τὸ τετραπλοῦν, τὸ ἓνα τέταρτο. Τὸ τριπλοῦν, τὸ ἓνα τρίτον. Ἡ δωδεκάδα. Ἀφαίρεση διηρητῶν ἀριθμῶν: $18-14$, $16-$

1. «Initiation au calcul» Cahiers pédagogiques, Bourrelle, Paris 1949 p. 20.

2. Βλέπε: «L'initiation mathématique à l'école primaire» B.I e—Unesco: Genève—1950 σελ. 22—26.

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΩΝ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΝΕΖΗ

Έπιθεωρητού Δημοτικών Σχολείων

Εἰς τὴν ζωὴν ὑπάρχουν ὕλικοι πνευματικαὶ κατακτήσεις. Ὁ διδάσκαλος εἶτε ἐντὸς τοῦ Σχολείου ἐργάζεται εἶτε ἐκτὸς αὐτοῦ, συντελεῖ εἰς τὰς κατακτήσεις τοῦ πνεύματος καὶ ἐπιτυγχάνει αὐτάς.

Ὁ διδάσκαλος ὡς πνευματικὸς ἄνθρωπος καὶ ἐργάτης τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως, εἶναι παράγων πολιτισμοῦ καὶ προόδου καὶ ὡς τοιοῦτος δὲν ἀσκεῖ ἔργον ἀλλ' ἀποστολήν. Ἡ ἀποστολή του εἶναι διττή: Ἐντὸς τοῦ Σχολείου, ὡς Παιδαγωγός, ἀσκεῖ μορφωτικὴν καὶ ἡθοπλαστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν μαθητῶν του. Ἐξω τοῦ σχολείου ὡς λαοπαιδευτὴς τῆς κοινωνίας ἀσκεῖ πολιτιστικὸν καὶ κοινωνικὸν ἔργον.

Εἰς τὴν κοινωνίαν ὁ διδάσκαλος μεταβάλλεται εἰς ἐκπολιτιστικὸν παράγοντα. Καὶ τὸ ἔξω τοῦ σχολείου ἔργον τοῦ διδασκάλου εἶναι καὶ αὐτὸ κοινωνικὸν λειτουργήμα. Παρομοιάζεται δὲ ὡς ψυχικὸν

11. Ἀρίθμηση μὲ ἄλματα: 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20. — 3, 6, 9, 12, 15, 18, — 4, 8, 12, 16, 20 — 5, 10, 15, 20. Ταχύς λογαριασμός: 12—7... +3...—6...+9=. Προβλήματα (συγχρόνως μὲ τὴν ἀνωτέρω πρόξιν) ἀπὸ τὴν ζωὴ τοῦ περιβάλλοντος.

γ'. Διδακτέα ὕλη σχετικὴ μὲ τοὺς ἀριθμοὺς 20-100.

Μέτρηση ἐπὶ ἀντικειμένων καὶ νοερῶς ἀπὸ 20-100 καὶ ὀνομασία τῶν τακτικῶν ἀριθμητικῶν (π.χ. 30ός, 38ος, 50ός, 83ος κλπ). Οἱ δεκάδες ἀπὸ 10-100 (20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100). Οἱ ἀριθμοὶ ἀπὸ 20-40. Οἱ ἀριθμοὶ 40-60. Ἀποσύνθεση τῶν ἀριθμῶν σὲ δεκάδες καὶ μονάδες. Προσθέσεις καὶ ἀφαιρέσεις ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν 1-60 χωρὶς κρατούμενο (διψήφιος καὶ μονοψήφιος): 38—12=. Προσθέσεις καὶ ἀφαιρέσεις μὲ κρατούμενο (διψήφιος μὲ διψήφιον): 32—17=. Λογαριασμοὶ καὶ μετρήσεις ἀνὰ 2, ἀνὰ 4, ἀνὰ 5, ἀνὰ 3, ἀνὰ 6, ἀνὰ 12 μέχρι τοῦ 60. Ἡ ὥρα καὶ τὸ λεπτό. Οἱ ἀριθμοὶ 60-80. Οἱ ἀριθμοὶ 80-100. Τὸ μισὸ καὶ τὸ διπλὸ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀριθμῶν. Οἱ περιττοὶ καὶ ζυγοὶ (ἄρτιοι) ἀριθμοὶ ἀπὸ 1-100. Πολλαπλασιασμός ἐπὶ 5. Διαιρέση διὰ τοῦ 5. Χρήση τοῦ μέτρου γιὰ τὴν ἑκατοντάδα. Λογαριασμοὶ ἀνὰ 2, ἀνὰ 5, ἀνὰ 10 μέχρι τοῦ 100, (προσθέσατε καὶ ἀφαιρέσατε ἀνεβαίνοντας ἢ κατεβαίνοντας). Ἡ ἑκατοντάδα: Σχηματισμός ομάδων μὲ 10 δεκάδες, μὲ δύο ομάδες τῶν 50 μὲ 5 ομάδες τῶν 20 καὶ μὲ μιὰ ομάδα 100 ἀντικειμένων. Μέτρηση μὴ κῶν μὲ τὸ μέτρο. Ἀποσύνθεση τῆς ἑκατοντάδος σὲ δύο ομάδες δεκάδων ἢ μόνον μονάδων ἢ δεκάδων καὶ μονάδων. Ἀνάλυση ἐπὶ τῶν μηνῶν καὶ τοῦ ἔτους. Ἀσκήσεις ἐπὶ τῶν νομισμάτων. Ἀπομνημόνευση πινάκων προσθέσεως καὶ ἀφαιρέσεως. Συνεχεῖς νοερὲς προσθέσεις ἐπὶ 3-4 ἀριθμῶν: 12+14...+...+39=... Προβλήματα συντασσόμενα ἀπὸ τοὺς μαθητὰς.

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ ἐπόμενον)

καὶ πνευματικὸν ἐργαστήριον, ὅπου κατεργάζονται τὰ ψυχοπνευματικὰ ἔργα τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς ἀρετῆς, τῆς ἀγάπης. Δὲν ὑπάρχει ἄλλος κρατικὸς ὑπάλληλος μὲ τοιαύτην σπουδαίαν, σημαντικὴν καὶ σοβαρὰν κοινωνικὴν ἀποστολήν. Ὁ διδάσκαλος εἶναι τὸ κυριώτερον κρατικὸν ὄργανον τῆς δημοσιουπαληλικῆς οἰκογενείας. Αὐτὸς εἶναι ὁ πνευματικὸς ἡγέτης τῆς κοινωνίας. Αὐτὸς εἶναι ὁ κοινωνικὸς καθοδηγητὴς τοῦ λαοῦ μας καὶ ὁ σπουδαιότερος παράγων προόδου διὰ τὴν Πατρίδα, διότι μορφώνει τοὺς ἀνθρώπους συντελεῖ κατ' ἐπέκτασιν εἰς τὴν ἀνύψωσιν καὶ ἐξέλιξιν τῆς κοινωνίας.

Ὁ διδάσκαλος μορφώνει τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ, ἐπιδρᾷ καταπληκτικῶς καὶ ἐπὶ τῶν γονέων, τοὺς ὁποίους ἄγει καὶ ὁδηγεῖ πρὸς τὰ ἰδανικά, πού αὐτὸς πιστεύει. Ἐπομένως ἠθικῶς κυριαρχεῖ τῆς κοινότητος καὶ δεσπόζει ὅλης τῆς κοινωνίας. Αὐτὸς κρατεῖ εἰς τὰς χεῖρας του ὁλόκληρον τὴν κοινωνίαν καὶ ἀπ' αὐτὸν ἐξαρτᾶται τὴν θὰ γίνῃ αὐτή. Αὐτὸς δημιουργεῖ τὴν κοινὴν γνώμην, δημιουργεῖ τὴν συνείδησιν, ἥτις εἶναι ὁ ἰσχυρότερος τῶν κυριάρχων εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ἡ ἐπιρροή του εἶναι τεραστία, ἡ δὲ δύναμις του εἰς τὴν κοινωνίαν εἶναι ἀνυπολόγιστος. Ὁπουδῇ ποτε καὶ ἂν ὑπηρετῇ εἶτε εἰς μικρὰν εἶτε εἰς μεγάλην κοινωνίαν, ἴσταιται πάντοτε πρῶτος ὁδηγὸς καὶ παράδειγμα, νοῦς καὶ συναίσθησις, λόγος καὶ πράξις εἰς κάθε ἔργον ἠθικόν, κοινωνικόν, ἐκπολιτιστικόν, ἐθνικόν. Ὁ διδάσκαλος εἰς τὸ μικρὸν ἰδίως χωρίον ἀκτινοβολεῖ καὶ ἡ ἀκτινοβολία του ἐκτείνεται εὐεργετικῇ ἐφ' ὅλων τῶν κατοίκων τοῦ τόπου εἰς τὸν ὁποῖον εὐρίσχεται καὶ ὑπηρετεῖ.

Ποῖον εἶναι κυρίως τὸ ἐξωσχολικόν, τὸ κοινωνικὸν ἔργον τοῦ διδασκάλου;

Τὸ ἔξω τοῦ σχολικοῦ μεγάρου ἐκτεταμένον καὶ σοβαρὸν ἔργον τοῦ διδασκάλου, εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἠθικὴ ἀνάτασις τοῦ λαοῦ μας καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ὕλικὴ εὐημερία του.

Ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία διέρχεται βαθυτάτην ἠθικὴν κρίσιν. Οἱ πόλεμοι, οἱ ἀναστατώσεις, τὰ δεινὰ, αἱ καταστροφαὶ καὶ αἱ συμφοραὶ, ἐπέφερον τὴν οἰκονομικὴν ἐπιδείνωσιν καὶ τὸν ἠθικὸν κλονισμόν αὐτῆς. Παντοῦ ζόφοι, ὀδύνη, ἠθικὰ ἐρείπια, ψυχικὰ τραύματα, κοινωνικὰ προβλήματα. Ὁ μηχανικὸς πολιτισμός, δὲν ἔκαμε τὸν ἄνθρωπον εὐτυχέστερον. Ὁ ἄνθρωπος ζῇ μὲ τὸν φόβον καὶ τὴν ἀγωνίαν. Κάτι τοῦ λείπει. Ἡ νόσος τῆς εὐκόλου μιμνήσεως ἔχει στεγνώσει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ ψυχισμόν. Οἱ ποικιλῶνμοι ὕλισμοι ἐξωβέλισαν τὸ ἄρωμα τοῦ συναισθήματος. Ὁ νόμος πάλιν τῆς ἐναντιοδρομίας τοῦ Ἡρακλείτου ἀπαιτεῖ μίαν ὀργανικὴν καὶ προοδευτικὴν συνδιαλλαγὴν τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν κοινωνίαν ἁρμονία καὶ νὰ συντελεσθῇ πρόοδος καὶ εὐτυχία. Εὐρυσχόμεθα εἰς τὸ μεταίχμιον μιᾶς νέας ἐποχῆς καὶ εἰς

τὴν χαρὰν τῶν νέων ἀνέλιξεον καὶ εἶναι βαρὺ τὸ ἔργον τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων.

Ποῖος θὰ ἐργασθῇ διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς κοινωνίας ἀπὸ τῆς ἠθικῆς αὐτῆς κρίσεως; Ποῖος θὰ ἐπαναφέρει τὴν κοινωνίαν εἰς τὸν δρόμον τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς δικαιοσύνης; Ποῖος θὰ δημιουργήσῃ ἕναν καλύτερον κόσμον, πὺν τὴν βάλῃ σκοπὸν τῆς ζωῆς του τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ καλοῦ καὶ εἰς τὴν ἀτομικὴν καὶ εἰς τὴν κοινωνικὴν του ζωὴν; Ποῖος θὰ δημιουργήσῃ νέας μορφὰς ζωῆς;

Μόνον ὁ διδάσκαλος. Αὐτὸς μόνον εἶναι ὁ ἀρμόδιος, διότι αὐτὸς εἶναι μέγας μορφωτικὸς καὶ κοινωνικὸς παράγων. Ὁ διδάσκαλος στέκεται δίπλα εἰς τὸν χωρικὸν καὶ εἶναι ὁ σύντροφος καὶ ὁ συνεργάτης, ὁ παρηγορητὴς καὶ ὁ ἐμπνευστὴς τοῦ λαοῦ μας. Ὁ διδάσκαλος εἶναι ὁ ἀγωνιστὴς τῆς ἀγάτης καὶ τοῦ καθήκοντος. Ὁ διδάσκαλος θὰ θεμελιώσῃ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς κοινωνίας εἰς τὰς αἰωνίας ἠθικάς καὶ πνευματικὰς ἀξίας, διὰ τὴν γίνῃ ἕνας καινούργιος ἕνας «ὁμορφος κόσμος ἀγγελικὰ πλασμένος». Ὁ διδάσκαλος θὰ διαφωτίσῃ τὸν λαὸν εἰς τὴν ἐργασίαν του, ὥστε νὰ δημιουργηθῇ λαϊκὴ εὐημερία, ν' ἀλλάξῃ οὗτος τρόπος ζωῆς καὶ ἀνέλθῃ πολιτιστικῶς.

Τὴν δύναμιν τοῦ διδασκάλου τὴν γνωρίζει καλῶς ἡ Πατρίδα μας καὶ εἰς κρίσιμους περιστάσεις ζητεῖ τὴν βοήθειάν του. Γνωρίζει ὅτι οἱ διδάσκαλοί μας τῆς ἔδωσαν τὴν δόξαν. Γνωρίζει ὅτι αὐτοὶ ἀκούουν καλύτερον παντὸς ἄλλου τὸν παλμόν της. Καὶ οἱ διδάσκαλοι, οἱ μεγάλοι αὐτοὶ κοινωνικοὶ παράγοντες κάμνουν πάντοτε τὸ καθήκον των. Δὲν ὀλιγοῦν. Ἐργάζονται μὲ ὅλην τὴν ψυχὴν, μὲ ὅλην τὴν καρδίαν, μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις, μὲ ὅλον τὸν ἑαυτὸν των διὰ τὸν Λαόν, διὰ τὴν Πατρίδα, θέλουν νὰ τὴν κάμουν ὁμορφὴν καὶ εὐτυχισμένην «στοῦ Χριστοῦ τὸ φῶς λουσμένην».

Πῶς ὁ διδάσκαλος θὰ ἐπιδράσῃ ἐξωσχολικῶς εἰς τὴν κοινωνίαν, ὥστε ν' ἀποβῇ ἀληθινὴς κοινωνικὸς (παράγων) καὶ ἐκπολιτιστικὸς παράγων; Μὲ τὴν προσωπικότητά του καὶ τὸ παράδειγμα του. Ὃταν ὁ διδάσκαλος ἔχῃ ἐπιστημονικὸν καὶ ἐπαγγελματικὸν ἐξουλισμὸν καὶ ἡ θέσις ἦν λαμβάνει ἔναντι τῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς εἶναι ὀρθή, ὅταν ὡς ἄνθρωπος, ὡς ὑπάλληλος εἶναι ἀνυπερβλήτος, ὅταν πυροπολεῖται ἀπὸ πίστιν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸ ἔργον του καὶ τὸ ἀνθρώπινον περιβάλλον καὶ εἶναι προικισμένος μὲ ἀρετὰς, ἡθος καὶ ἰσχυρὸν χαρακτῆρα, ὅταν ἔχῃ ὑψηλὸν φρόνημα καὶ εἶναι σταθερὸς εἰς τὰς πεποιθήσεις του, ὅταν ὀρθῶς θεωρῇ τὴν ζωὴν καὶ εἶναι πλούσιος εἰς ἐσωτερικὸν κόσμον, ὅταν εἶναι δίκαιος, εὐσυνείδητος, πειθαρχικὸς, κοινωνικὸς, ὑπομονητικὸς, εὐστροφος, εὐγενικὸς, εὐπρεπής, συνετός, μετρίχιος, τίμιος, ἀξιοπρεπής, ζωντανός, δραστήριος, φωτισμένος, αἰσιόδοξος καὶ ἐσωτερικῶς πολιτισμένος καὶ καλλιεργημένος, ἀσφαλῶς θὰ ἐπιδράσῃ ἐπιφελῶς εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ θὰ δύναται νὰ προβάλῃ τὸν ἑαυτὸν του ὡς παράδειγμα τὸ ὁποῖον τὸσαῦτα καὶ τοιαῦτα δύναμιν ἔχει. Τὸ παράδειγμα ὁμιλεῖ βαθύτατα εἰς τὴν καρδίαν καὶ συγκινεῖ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ παράδειγμα ζωῆς καὶ δράσεως ἀσχεῖ τὴν μεγαλυτέραν ἄμεσον καὶ ἔμμεσον ἐπίδρασιν. Ὁ διδάσκαλος μὲ τὴν προσωπικότητά του θὰ προβάλῃ τὸν ἑαυτὸν του ζωντανὸν πρότυ-

πον τελείου κοινωνικοῦ ἀνθρώπου, ὅποτε διὰ τῆς τεραστίας μαγνητικῆς δυνάμεως θὰ καθοδηγήσῃ, θὰ ἐμψυχώσῃ καὶ θὰ τονώσῃ τὸ ἀνθρώπινον περιβάλλον.

Μὲ τὰ ἀνωτέρω ὅπλα καὶ ἐφόδια θὰ κατακτήσῃ τὰς ψυχὰς τῶν κατοίκων καὶ θὰ ἀλλάξῃ τὴν μορφήν τῆς κοινωνίας.

Οἱ τομεῖς τῆς ἐξωσχολικῆς δράσεως τοῦ διδασκάλου εἶναι:

1. Ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ διαπαιγώγησις τοῦ λαοῦ μας

Ὁ διδάσκαλος θὰ ἐνισχύσῃ τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου. Ἡ ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ διαφώτισις καὶ καθοδήγησις τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου, εἶναι ἔργον τῶν διδασκάλων κατὰ μέγα μέρος, λόγῳ τῆς μὴ ἀρτίας θεολογικῆς μορφώσεως τοῦ Κλήρου. Ὁ διδάσκαλος ἐκμεταλλεῖται ὅλους τοὺς εὐκαιρίαν εἰς τὸ σπῆναι, τὴν ἐκκλησίαν, τὸ καφενεῖον, τὰς συγκεντρώσεις, τὰς ἐορτὰς, τὰς πανηγύρεις, τοὺς γάμους, τὰς βαπτίσεις κ.λ.π. θὰ στηλιτεύῃ τὰς κακὰς ἔξεις καὶ τὰ ἠθικὰ ἐλαττώματα, τὴν βλασφημίαν, τὴν κλοπὴν, τὴν ἀδικίαν, τὸν φθόνον, τὸ μῖσος, τὴν ἀσέβειαν, τὴν δεισιδαιμονίαν, τὴν διαστrophὴν, τὰς προλήψεις καὶ θὰ ἐξαιρῇ τὰς ἐντολὰς τῆς θρησκείας μας. Ὁ διδάσκαλος μὲ τὴν ὁργάνωσιν θρησκευτικῶν ἐορτῶν, μὲ τὴν συγκρότησιν θρησκευτικῶν Συλλόγων, μὲ ὁμιλίας καὶ μὲ ἐκτέλεσιν ἔργων φιλαλληλίας καὶ ἀρετῆς θὰ ἐνισχύσῃ τὴν θρησκευτικὴν τοῦ λαοῦ καὶ θὰ δημιουργήσῃ πολίτας μὲ προσωπικότητα, μὲ βούλησιν καὶ ἠθικὸν χοροκτῆρα.

2. Ἡ τόνωσις τοῦ πατριωτικοῦ συναισθήματος

Ὁ διδάσκαλος θὰ τονώσῃ τὸν Ἑθνικὸν παλμόν, καὶ θὰ ἀναπτύξῃ τὸν Πατριωτισμὸν τοῦ χωρικοῦ. Ὁ διδάσκαλος ὡς φορεὶς τῶν ἀξιών τοῦ ἔθνους, αἰτίνας ἐξασφαλίζουσιν τὴν ἐπιβίωσιν καὶ τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν του, θὰ ἐργασθῇ καὶ θὰ δημιουργήσῃ ἕνα λαὸν μὲ πίστιν εἰς τὰ πεπρωμένα τῆς φυλῆς, μὲ ἔθνικον φρόνημα, μὲ πατριωτισμὸν ἀκέραιον. Μὲ ἔθνικὰς καὶ λαϊκὰς ἐορτὰς, μὲ θεατρικὰς παραστάσεις, μὲ δημοτικὰ τραγούδια καὶ Ἑλληνικοὺς χορούς, μὲ τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν ὑπὲρ Ἑθνικῶν σκοπῶν, μὲ ὁμιλίας καὶ διαλέξεις, ὅπου θὰ ἀναπτύσσονται θέματα Ἑθνικῆς Ἀγωγῆς καὶ ἱστορικοῦ καὶ πατριωτικοῦ περιεχομένου, μὲ ὁργάνωσιν ἐκδρομῶν εἰς ἱστορικοὺς τόπους καὶ ἀρχαιολογικοὺς χώρους, θὰ ἐνισχυθῇ τὸ ἔθνικον φρόνημα του καὶ θὰ τονωθῇ τὸ πατριωτικὸν του συναίσθημα. Ὁ χωρικὸς θὰ αἰσθάνεται σεβασμὸν καὶ ὑπερηφάνειαν διὰ τὴν Πάτριον ἱστορίαν, τὰ πατρῷα ἥθη καὶ ἔθιμα, τὰς ἔθνικὰς παραδόσεις καὶ θὰ ἐδραιωθῇ ἡ πίστις του πρὸς τὰ Ἑθνικὰ ἰδανικά, ὁ σεβασμὸς του πρὸς τοὺς νόμους καὶ τὰ κρατικὰ ὄργανα καὶ ἡ ἀγάπη του πρὸς πᾶν τὸ Ἑλληνικόν.

3. Ἡ ἀνάπτυξις ὕλικῆς εὐημερίας τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου.

Ὁ διδάσκαλος θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν βελτίωσιν

των γενικών συνθηκών της ζωής του λαού της υπαίθρου. Αυτός θα καθοδηγήσει τους χωρικούς και θα τους υποδείξει βελτιωμένους ύφους διαβιώσεως (όρθος καταμερισμός του χρόνου μεταξύ εργασίας και αναπαύσεως, εξαρσεις του αγαθού της οικονομίας και αποταμιεύσεως κ.λ.π.) Ο διδάσκαλος θα υποδείξει νέους τρόπους εργασίας και νέας μεθόδους καλλιέργειας. Ο διδάσκαλος εις το χωρίον θα καλλιεργήσει υποδειγματικόν σχολικόν κήπον, θα ιδρύσει πρότυπον πειραματικόν αγρόν και θα κάμη ζωοτεχνικά εγκαταστάσεις (κουνελοτροφείον, μελισσοκομείον, ορνιθοτροφείον) όπου οι χωρικοί θα διαφωτισθώσιν επί των ζητημάτων της δειροκομίας και κτηνοτροφίας. Από τας (μεθόδους) εργασίας αυτάς, θα διδασχούσιν τας μεθόδους καλλιεργήσεως των ειδών και ποικιλιών των προϊόντων των, θα γνωρίσουν την αξίαν και την χρήσιν των λιπασμάτων, την χρήσιν των εργαλείων και μηχανών, την καλύτεραν εκμετάλλευσιν και απόδοσιν του εδάφους, τους εξευγενισμούς και έμβολιασμούς, την καταπολέμησιν των ασθενειών κ.λ.π. Έτσι θα τελειοποιηθώσιν επαγγελματικώς, θα αποκομίσουν τεράστια κέρδη και θα ωφεληθώσιν τὰ μέγιστα.

Ο διδάσκαλος θα διαφωτίσει τους χωρικούς να κάμουν συνεταιρισμούς δια να μὴν εκμεταλλεύονται υπό των εμπόρων. Έτσι θα δημιουργηθῇ λαϊκή εὐημερία και θα ανέλθῃ τὸ πολιτιστικὸν επίπεδον του λαού μας. Είναι δὲ γνωστὸν ποίαν τεραστίαν σημασίαν ἔχει ἡ λαϊκή εὐημερία εις τὴν οικονομικὴν πρόοδον και οικονομικὴν σταθερότητα και ἐκομένως τὴν κοινωνικὴν και ἡθικὴν πρόοδον.

4. Ἡ δημιουργία πνευματικῆς κινήσεως.

Ο διδάσκαλος εις τὸ χωρίον θα δημιουργήσῃ πνευματικὴν κίνησιν, διότι θα ιδρύσῃ ἕνα μορφωτικὸν σύλλογον, ἕνα σύλλογον γονέων, ἕνα ἐκδρομικὸν σύλλογον, ἕνα σύλλογον ἀλληλοβοηθείας. Αυτὸς θα πρωτοστατήσῃ δια να γίνη ἕνα γήπεδον και θα εἶναι ὁ πρωταγωνιστὴς δια τὴν διάδοσιν τοῦ ἀθλητισμοῦ. Θα ιδρύσῃ μίαν ἀγροτικὴν λέσχην ὅπου θα γίνωνται ἑορταὶ και συγκεντρώσεις τῶν νέων ἰδίως και θα δίδωνται διαλέξεις και ὁμιλίαι ἐπὶ θεμάτων κοινωνικῆς ἀγωγῆς τῶν κατοίκων, οἰκοτεχνίας και οἰκιακῆς βιοτεχνίας, ὡς και ἡθικοῦ και μορφωτικοῦ περιεχομένου κ.λ.π. Ἀκόμη ὁ διδάσκαλος θα δημιουργήσῃ μίαν κοινοτικὴν χορωδίαν, μίαν μικρὰν λαϊκὴν βιβλιοθήκην, θα ἐνεργήσῃ ὥστε να ἀποκτήσῃ τὸ σχολεῖον ἢ ἡ Κοινότης ἕνα ραδιόφωνον, τὸ σχολεῖον ἕνα κινηματογράφον και θα βοηθήσῃ δια τὴν λογοτεχνικὴν, τὴν ἐγκυκλοπαιδικὴν και ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ.

5. Ἡ καταπολέμησις τῶν ἐλαττωμάτων.

Ο διδάσκαλος εις τὸ χωρίον θα συμβουλεύῃ και θα νουθετῇ τοὺς πάντας. Εἰς τὸ σπίτι θα υποδεικνύῃ ὀρθοὺς τρόπους ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν και θα διδάσκη στοιχεῖα μαγειρικῆς, βρεφοκομίας, ὁμοίως εις τὸ καφενεῖον θα ἐπεμβαίνει να λύῃ τὰς διαφορὰς τῶν χωρικῶν, εις τὴν λέσχην, εις τὸ Σχολεῖον, εις τὴν Ἐκκλησίαν θα ὁμιλῇ δια τὴν ἐξάλειψιν τῶν κακιῶν και τῶν ἐλαττωμάτων, τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀλκοολισμοῦ και τῆς χαρτοπαιξίας, τὴν καταπολέμη-

σιν τῆς ἀγροματωσύνης δια τοῦ Νυκτερινοῦ Σχολείου, δια τὴν βελτίωσιν τῶν ὁρῶν ὑγιεινῆς, τὴν καθιέρωσιν τῶν οἰκιῶν, τὴν χρήσιν ἀσβέστου, τὴν ὀρθὴν και ὑγιεινὴν διαρρύθμισιν τῶν χώρων τῆς κατοικίας, τὴν κατασκευὴν ἀποχωρητηρίων, τὴν ἀτομικὴν ὑγιεινὴν τῶν κατοίκων, τὴν καταπολέμησιν τῶν νόσων κ.λ.π. κ.λ.π.

6. Ἡ ἐκτέλεσις ἐκπολιτιστικῶν ἔργων.

Ο διδάσκαλος θα πρωτοστατήσῃ ὥστε να γίνωνται κοινωφελῆ ἔργα, Σχολεῖον, Ἐκκλησία, Νεκροταφεῖον, Κοινοτικὸν κατῆστημα, Πλατεία, δρόμοι, δειροστοιχία, ὑδροαγωγεῖον, Ἡρώον, δρόμοι προσπελάσεως οἰκιῶν, καθαριότης οἰκιῶν κ.λ.π. Ο διδάσκαλος θα ἐνεργήσῃ ὥστε τὸ χωριὸν ν' ἀποκτήσῃ φωτισμόν, συγκοινωνίαν και να ἔχῃ τὸν γεωπόνον τῶν και τὸν ἱατρὸν του. Ο διδάσκαλος θα κηρύξῃ σταυροφορίαν ὑπὲρ τοῦ πρασίνου και τῇ πρωτοβουλίᾳ του θα γίνη ἀναδάσους γυμνῶν λόφων και περιοχῶν. Ο διδάσκαλος θα τραβήξῃ τὴν νεολαίαν ἀπὸ τὰ καφενεῖα, θα τὴν ἐνθουσιάσῃ και θα τὴν παρακινήσῃ εις ἔργα προόδου και πολιτισμοῦ. Πρωτοστατοῦντος τοῦ διδασκάλου ἢ κοινότης θα μεταβληθῇ εἰς ἐκπολιτιστικὴν κυψέλην δια τῆς συμμετοχῆς πάντων εις ἔργα κοινωφελῆ. Έτσι θα γίνωνται ἀποξήρανσις ἐλῶν, κατασκευὴ γεφυρῶν, διευθέτησις κοίτης χειμάρρων, διάνοιξις ἀρδεντικῶν αὐλάκων και τέλος καλύτερα ἐκμετάλλευσιν τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τοῦ χωριοῦ.

Ο διδάσκαλος εἶναι μεγάλος μορφωτικὸς, ἐκπολιτιστικὸς και κοινωνικὸς παράγων. Δια τῆς ἐξωσχολικῆς του εργασίας και δράσεως ὠφελεῖ τὸν λαόν μας, τὸν τόσον ἀπλοὺν εις τοὺς τρόπους και τὴν σκέψιν, τὸν ἄγνον κατὰ τὰ αἰσθήματα και τὰς ἰδέας και τὸν γενναῖον κατὰ τὸ φρόνημα. Ἡ ὠφέλεια εἶναι ἡθικὴ, πνευματικὴ και ὕλική. Ο διδάσκαλος διαθέτῶν τὰς δυνάμεις του εις τὸν ἐξωσχολικὸν τομέα, ὡραιοποιεῖ τὴν ζωὴν τῆς υπαίθρου, προάγει τὸ χωριό, τὸ ἐκπολιτίζει, τοῦ δίδει ἄλλην μορφήν και κάνει τὴν ζωὴν εις τὸ χωρίον περισσότερον καλὴν, ὡραίαν, χαρούμενην και εὐτυχισμένην.

Ἡ ἐξωσχολικὴ, ἢ κοινωνικὴ δράσις τοῦ διδασκάλου συντελεῖ εις τὴν ἀνύψωσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας και τὴν πλήρη ἐκδήλωσιν τῆς δυνάμεως τοῦ Κράτους. Μεγίστη ἐπομένως εἶναι ἡ ἀξία τοῦ διδασκάλου ὡς κοινωνικοῦ παραγόντος, ἀλλὰ και συμφέρον τοῦ Έθνους εἶναι ἡ ἀξιοποίησις τοῦ ἔργου του και ἡ μέριμνά του δια τὴν περαιτέρω ἀνόδον τοῦ μεγάλου αὐτοῦ Κοινωνικοῦ παραγόντος.

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ ἀρθρῳ 6 § 1
τοῦ Α. Ν. 1092/1938

Ἐκδότης: Διδ. Όμοσπονδία Ἑλλάδος
Προεδρος: ΗΛ. ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Κατοικία: Τιμοξένους 10 — Ἀθήνα

Υπεύθυνος Τυπογραφείου
Ἐκδοτικοῦ Οἴκου ΙΩΑΝ. ΚΑΜΠΑΝΑ
Ν. Σακουλίδης, Μιρμιτῆ 10 Ἀθήνα

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΕΔΩ ΚΑΙ ΑΛΛΟΥ

ΜΑΡΙΑΣ ΣΑΛΠΕΑ — ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΔΟΥ

Πτυχιούχου τῶν Παιδαγωγικῶν τοῦ Παν/μίου Γενεύης

Ἐπισκεπτόμενος ὁ Ἕλλην ἐκπαιδευτικὸς τὰ ξένα σχολεῖα, ἔχει νὰ ἀποκομίσῃ ἀπειρες θαυμάσιες ἐντυπώσεις, ἴδιες δάσεις μέσα στὴν ψυχικὴ του μόνωση καὶ ἐγκατάλειψή ἀπὸ τοὺς... περὶ τὴν παιδείαν ἐν Ἑλλάδι ἀσχολουμένους. Καὶ κάθε φορά πὺν σκοντάφτει ἐπάνω στὰ στραβά τῆς Παιδείας μας, ὅλο τὸ θαυμάσιο ἀλλὰ δυστυχῶς ξένο σχολικὸ περιβάλλον παρουσιάζεται στὰ μάτια του καὶ κάνει ἀθελά του τὴ σύγκριση καὶ εὐχεται καὶ ἐλπίζει.

Εἴχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπισκεφθούμε ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ σχολεῖα τῶν Βρυξελλῶν. Μὰ ἀξέχαστες θὰ μᾶς μείνουν οἱ ὥρες πὺν ζήσαμε στὴν ἀτμόσφαιρα ἐνὸς Νηπιαγωγείου καὶ δύο Δημοτικῶν σχολείων μὲ ὁδηγὸ τὴ δεσποινίδα Le Marinel Ἐπιθεωρήτρια τῆς Δημοτικῆς ἐκπαίδευσως.

Τὸ πρῶτο καὶ κύριο γεγονός τὸ ὁποῖον μᾶς ἐπροξένησε ἐντύπωση ἦσαν οἱ σχέσεις μεταξὺ Ἐπιθεωρητρίας, διδ/σῶν καὶ διδ/λῶν. Ἡ ἐμφάνισή τῆς στὰ σχολεῖα ἦν μόνον δὲν ἦταν αἰτία ἀναστατώσεως, ἀλλὰ ἡ παρουσία τῆς γέμιζε χαρὰ τοὺς πάντας. Διέκρινε κανεὶς μὲ μιὰ ματιά ὅτι καμμιὰ ἀπόσταση δὲν χωρίζε τὴν Ἐπιθεωρήτρια ἀπὸ τὸ προσωπικὸ τῆς. Εἶχε τὸ τάκτ καὶ τὴν εὐρωπαϊκὴ εὐγένεια σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς. Τὸ δημοκρατικὸ πνεῦμα — χαρακτηριστικὸ ἄλλως τε τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων σ' ὅλους τοὺς τομεῖς στὴ χώρα αὐτὴ — βασίλευε καὶ ἐδῶ καὶ δημιουργοῦσε οἰκογενειακὴ ἀτμόσφαιρα.

Κι ἐμεῖς ἑαφνιασμένοι ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐγκάρδια πραγματικῶς ὑποδοχὴ τῆς Ἐπιθεωρητρίας στὰ σχολεῖα, δὲν ἀντισταθίκαμε στὸν πειρασμὸ καὶ πήραμε τὶς ἐξῆς πληροφορίες, πίνοντας μαζί τῆς ἓνα φλυτζάνι τσαΐ, σὲ μιὰ γωνιὰ τῶν Βρυξελλῶν.

« Στὴν ἀρχὴ τοῦ χρόνου καθὼς καὶ στὸ διάστημα τῆς ἐργασίας τοῦ σχολείου συγκεντρώνω τὸ προσωπικὸ μου καὶ συζητοῦμε ἐπὶ ὅλων τῶν ζητημάτων τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν τὰ σχολεῖα. Οἱ διδ/λοι τῆς Κοινότητός μου — ἡ δεσποινὶς Le Marinel εἶναι κοινοτικὴ Ἐπιθεωρήτρια — εἶναι ἐκλεκτοὶ καὶ κάνουν τὸ καθήκον τους, ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα δὲ τῆς ἐργασίας τους εἶμαι πολὺ ἱκανοποιημένη. Διαφωτίζω πάντα τὸ προσωπικὸ μου, ἀλλὰ καὶ συχνὰ μοῦ συμβαίνει νὰ παραδεχθῶ τὴ γνώμη τους.

Γνωρίζω ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν παιδιῶν καὶ προσπαθῶ νὰ τὰ θυμᾶμαι, εἶμαι κοντὰ τους πολὺ συχνὰ καὶ οὐδέποτε παρουσιάζομαι στὰ σχολεῖα μόνον πρὸς ἐπιθεώρηση. Παρακολουθῶ τὴν ἐργασία τῶν διδ/λῶν μου ὅλο τὸ χρόνο καὶ βλέπω τὰ ἀποτελέσματα. Δὲν νομίζω ὅτι ἡ ἐργασία τοῦ διδ/λου δύναται νὰ κριθῇ μὲ τὴν ἐπιθεώρηση μᾶς ἢ ἀκόμα καὶ δύο ἡμερῶν. Προσπαθῶ νὰ διεκπεραιῶν ὅλη τὴ διοικητικὴ ἐργασία τὸ ἀπόγευμα καὶ τὰ πρωῒνὰ ἐπισκέπτομαι πολὺ συχνὰ τὰ σχολεῖα τῆς περιφέρειας μου. Ἡ παρουσία τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ ἐμψυχώνει τὸ δάσκαλο καὶ ἡ ἀδιαφορία τῶν ἀρχῶν τὸν ἀπελπίζει. Ἀπὸ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐνεργείας εἶμαι κατ' ἐξοχὴν εὐχαριστή-

μένη καὶ θὰ ἐξακολουθῶ νὰ ἐργάζομαι μὲ τὸ ἴδιο σύστημα».

Οἱ θαυμάσιες αὐτὲς σκέψεις μᾶς ἔκαναν νὰ γυρίσωμε πίσω στὰ πρῶτα εἰδικῶς χρόνια τῆς διδασκαλικῆς ὑπηρεσίας μας. Περίμενα, θυμᾶμαι, τὸν Ἐπιθεωρητὴ σὰν τὸν πατέρα μου πὺν θὰ μὲ καθοδηγοῦσε, θὰ μὲ διεφώτιζε σὶ τί πρέπει νὰ κάνω καὶ πῶς, τὸν περίμενα νὰ μοῦ δώσῃ κουράγιο στὴ μοναξιά τῶν τεσσάρων σπιτιῶν, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσαν τὸ χωριὸ πὺν ὑπηρετοῦσα τότε. Καὶ ἦρθε εἰν' ἀλήθεια. Στάθηκε λίγο, μοῦ ζήτησε νὰ τοῦ τραγουδήσω τὸ τελευταῖο μοντέρνο τραγούδι, καὶ... ἀπῆλθε κἀνόντας μάλιστα γιὰ ἐπισφράγισμα τῆς τόσο τυπικῆς τῶν ἐπισκέψεως καὶ μιὰ ἐκθεση ἡ ὁποία δὲν κολάκενε καθόλου τὴν ὑποφαινομένη.

Δυστυχῶς! τὰ πράγματα διέψευσαν τὴν ἐκθεση τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ καὶ ἐμεῖς δὲ βλέπομε πλέον στὸ πρόσωπο τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τὸ σύμβουλό μας, τὸν προστάτη μας. Σχηματίσαμε τὴν πεποίθησιν — κι οἱ μετέπειτα ἐπισκέψεις Ἐπιθεωρητῶν δὲν διέψευσαν τὴν πεποίθησιν αὐτὴ — ὅτι ὁ Ἐπιθεωρητὴς δὲν ἐνδιαφέρεται παρὰ γιὰ τὴν διαπίστωση... τῶν κακῶς ἐχόντων, ἀδιαφορῶντας γιὰ τὰ καλῶς ἔχοντα, χωρὶς κᾶν νὰ δίνη ὁδηγίες γιὰ τὴ διόρθωσιν ἐκείνων μὲ τὰ ὁποῖα δὲν συμφωνεῖ. Καὶ μένομε πάντα μὲ τὴν ἐντύπωση ἡ μᾶλλον μὲ τὴν πίστη ὅτι κάθε Ἕλλην δάσκαλος αἰσθάνεται βαθειὰ τὴν ἑλλειψὴ κατανόησεως, τὴν ἑλλειψὴ ψυχικῆς ἐπαφῆς μὲ τὸν Ἐπιθεωρητὴ τοῦ.

«Ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως τοῦ θεσμοῦ τῶν Ἐπιθεωρητῶν, λέγει ὁ R. Tottres, διευθυντῆς τῶν Παιδαγωγικῶν σπουδῶν στὸ Institut Rousseau τῆς Γενεύης, εἶναι ἡ πρόοδος τῆς ἐκπαίδευσως, διότι ὁ ἑλεγχος καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν νόμων εἶναι δευτερευόν σκοπός. Ὁ Ἐπιθεωρητὴς δὲν εἶναι ἀπαρατήτως καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα, ἓνας δημόσιος ὑπάλληλος ἐπιφορτισμένος μὲ τὸν ἑλεγχὸ τῆς ἐργασίας τῶν ὑφισταμένων του.

Ἀλλὰ καὶ ἡ λέξη Ἐπιθεωρητὴς δὲν ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς μὲ τὸ διοικητικὸ καὶ Παιδαγωγικὸ ἔργο τὸ ὁποῖον ὀφείλουν νὰ ἐκτελοῦν, διότι ἐπιθεωρῶ σημαίνει ἐξετάζω τὴν ἐκτελεσθεῖσαν ἐργασίαν διὰ νὰ ἐκτιμῶ τὴ σχέση, ἡ ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ἐκτελεσθέντος καὶ σχεδιασθέντος ἔργου.

Καὶ ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ ἀντίληψιν δὲν κρατεῖ πλέον εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν, ὁ τίτλος τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ νομίζομε ὅτι ἀντιστοιχεῖ εἰς μίαν ἀντίληψιν τοῦ ἔργου τοῦ ξεπερασμένη σήμερα. Γιὰ μᾶς ἡ Ἐπιθεώρησις εἶναι παλιὸ καλοῦπι ἐλέγχου τῶν σχολείων. Ἐπιθεωροῦμε τοὺς στρατιῶτες, οἱ ὁποῖοι ὀφείλουν ἀπόλυτον ὑπακοήν, δὲν ἐπιθεωροῦμε ποτὲ Παιδαγωγούς. Ἀπλῶς συμβουλευόμε, καταπολεμοῦμε τὴν ρουτίνα, διευκολύνομε τὶς πρωτοβουλίες, ἐμψυχώνομε, εἴμεθα ὁδηγοὶ καὶ σύμβουλοι τῶν διδασκάλων μας, οἱ ὁποῖοι εἰς τὸ τόσο λεπτὸν καὶ δύσκολον ἔργο τους ἔχουν

Η ΚΑΛΛΙΓΡΑΦΙΑ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΑΛΕΚΟΥ ΠΑΧΟΥΛΑ

Δημ.λ. Ζυγοῦ—Α' Περιφέρειας Ἀρτης

Ἔνα ἀπ' τὰ πιό βασικά καί ἐξέχοντα ζητήματα, στά ὁποῖα πολὺ πρέπει νά ἐπιστήση τήν προσοχή του καί πιό πολὺ νά ἐπιμείνη τὸ Δημοτικό Σχολεῖο, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς διαπαιδαγωγήσεως καί τῆς ἐν γένει μορφώσεως τῶν τροφίμων του, εἶναι καί ἐκεῖνο τῆς καλαισθητικῆς γραφῆς, τῆς λεγομένης Καλλιγραφίας.

Τόσον οἱ πιό ἐγγράμματοι, ὅσον καί οἱ ἐφοδιασμένοι μὲ ἐλάχιστες γραμματικές γνώσεις, ἔχοντας μπρὸς στά μάτια τους ἕνα καλαισθητικό γραπτὸ κείμενο, δὲν ἡμπορεῖ, παρὰ μὲ προσοχή, μ' ἐνδιαφέρον καί μὲ συμπάθεια συγχρόνως νά περιεργασθοῦν τὴν καλλιγραφικὴ αὐτὴ ἐργασία ἐνὸς ἀτόμου καί πρὸ παντὸς ἐνὸς μαθητοῦ.

Ἡ πολυετής διδασκαλική μας πείρα μᾶς ἔφερε στὴ διαπίστωση, ὅτι ὁ μαθητής, μεταχειριζόμενος πάντοτε βιβλία μὲ γραμματικὰ στοιχεῖα σὰν αὐτὰ τῶν Ἀναγνωστικῶν του, τῶν περιοδικῶν, τῶν ἐφημερίδων καί ἄλλων ἐντύπων, ἐξοικειώνεται καί ρέπει, εὐλογα καί φυσικά, στὴν ἀπομίμηση τοῦ εἰδους τῆς γραφῆς αὐτῆς. Ἀντίθετα, στὴν προσπάθειά του σὲ γραφὴ μὲ στοιχεῖα τῶν ἐν χρήσει ὑποδειγματικῶν Καλλιγραφιῶν, ὄχι μονάχα δὲν κατορθώνει νά

προσαρμοσθῇ καί ν' ἀποδώσῃ, ἔστω καί κατὰ στοιχειώδη τρόπο, τὸ χαρακτηρὰ τῶν γραμματικῶν στοιχείων τῶν μεταχειριζομένων ὑπ' αὐτοῦ βιβλίων, ἀλλὰ μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι στὸν τομέα αὐτὸν πελαγώνει κυριολεκτικά. Ἔτσι, στά τετράδια ἀντιγραφῆς κειμένου ἀπ' τὸ Ἀναγνωστικό του καί ἐξ αἰτίας τῆς ἐναλλασσομένης γραφῆς του, ἄλλοτε μὲν κατ' ἀπομίμησιν ἀπ' τὰ ὑποδειγματικὰ τετράδια Καλλιγραφίας του, ἄλλοτε δὲ ἀπ' τοὺς γραμματικούς χαρακτηρὰς τῶν βιβλίων του, διαπιστώνομε τὸ ὁμολογουμένως ἀκαλαίσθητο φαινόμενο τῆς φύρδην μίγδην ἀπὸ τὴν ἀποψη στοιχείων γραφῆς του. Σ' ὅλες τῖς γραφικὲς ἐργασίες τῶν μαθητῶν συνηθέστατα παρατηροῦμε σὲ μιά καί τὴν αὐτὴ λέξη στοιχεῖα ὀρθῆς, πλαγίας, στρογγύλης γραφῆς καί γράμματα τὰ λεγόμενα τοῦ τύπου, ἐκτὸς ἀπ' τ' αὐτοσχέδια καί τὰ ἀπ' τοὺς ἰδίους παρεφθαρμένα. Ἀλγεινὴ, ὅτ' ἀλήθεια, κι' ἀπογοητευτικὴ ἐντύπωση προξενεῖ τὸ φαινόμενο αὐτό, τόσο μετὰ τῶν διδασκάλων, οἱ ὁποῖοι μάταια ἀγωνίζονται στὴ φιλότιμη προσπάθειά τους γιὰ τὴ βελτίωση τοῦ γραφικοῦ χαρακτηρὸς τῶν μαθητῶν τους, ὅσο καί μετὰ τῶν γονέων, οἱ ὁποῖοι ἀποδίδουν, καί πολὺ σωστά,

ἀνάγκην ἐνὸς στηρίγματος».

Αὐτὸ εἶναι γιὰ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς τῆς προόδου, ὁ Ἐπιθεωρητής, στὴ θεωρία καί στὴν πράξη, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἀντιλαμβάνονται τὴν ἀποστολή του καί γι' αὐτὸ τὰ σχολεῖα τους εἶναι σήμερα προθῆκες τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ κόσμου.

Πῶς ἀντιλαμβάνονται οἱ δικοὶ μας Ἐπιθεωρηταὶ τὸ ρόλο τους καί ποῖα ἡ πραγματικὴ συμβολὴ τους διὰ τὴν καλυτέρευση τοῦ λαϊκοῦ σχολείου; Συμφωνοῦν ἢ διαφωνοῦν μὲ τῖς γνώμες τῶν ἀνωτέρω;

Ἐλπίζομε νά παραδέχωνται πῶς μέσα σὲ μιά καί δυὸ ὥρες δὲν εἶναι δυνατόν νά κριθῇ ἡ ἐργασία τοῦ δασκάλου. Χρειάζεται παρακολούθηση τῆς ἐργασίας, τῶν προσπαθειῶν καί τῶν κόπων τοῦ δασκάλου καί πρὸ παντὸς τῶν προσπαθειῶν του—ἐφ' ὅσον πρόκειται γιὰ Ἑλληνα δάσκαλο—ὀλόκληρο τὸ χρόνο, διότι συχνὰ τὰ ἀποτελέσματα δὲν ἀνταποκρίνονται στῖς προσπλάθειες γιὰ διαφόρους λόγους, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι τοῦ παρόντος.

Ἐλπίζομε ἀκόμα νά ἀναγνωρίζουν ὅτι δὲν εἶναι ἡ γραφειοκρατία καί οἱ ἐγκύκλιοι ποὺ συνιστοῦν στὸ δάσκαλο νά... κόβῃ τὰ νύχια του, ποὺ λείπουν ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευση. Λεῖπουν μόνο ἀνθρώποι ζωντανοὶ μὲ πρωτοβουλία ποὺ ἔρχονται σὲ συνεχῆ ἐπαφὴ μὲ τὸ δάσκαλο καί τὸν παρακολουθοῦν. Ὁ διδ)κὸς κόσμος τῶν περισσοτέρων ξένων χωρῶν ἔχει τὸν Ἐπιθεωρητὴ πλάι του, καί ὁ διδ)κὸς κόσμος τοῦ τόπου

μας θέλει τὸν Ἐπιθεωρητὴ κοντὰ του κάθε στιγμή, σύμβουλό του, δάσκαλο τῶν δασκάλων του... ἂν φυσικά αὐτὸ δὲν τοῦ εἶναι δύσκολο.

Τελειώνοντας ἐπιθυμοῦμε νά τονίσωμε τῖς στενὲς ὄχι μόνο ἐπαγγελματικὲς ἀλλὰ καί κοινωνικὲς σχέσεις μετὰ τὸν Ἐπιθεωρητὴ καί διδασκάλων στῖς Βρυξέλλες.

Ἐλπίζομε νά μᾶς συγχωρήσουν οἱ κ.κ. Ἐπιθεωρηταὶ ἂν ἀνακατεντήκαμε στοὺς τομείς τους. Δὲν εἴχαμε καμμιὰ κακὴ πρόθεση. Διαπιστώσαμε ἀπ' τὴν ἀρχὴ τῆς ὑπηρεσίας μας μιά ἔλλειψη, τὴν διαπιστώνομε καί σήμερα καί πιστεύομε πῶς ἂν πραγματικά πονοῦν γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση θὰ πρέπη νά κατεβοῦν πιὸ κάτω κοντὰ στὸ δάσκαλο, ὅπως μᾶς ζητοῦν νά κατέβωμε κι ἐμεῖς κοντὰ στὰ παιδιὰ, ἂν πραγματικά τ' ἀγαποῦμε.

Ξέρουν καλύτερα ἀπὸ μᾶς πῶς ὁ δάσκαλος δὲν εἶναι ἐκτελεστὴς διαταγῶν σὰν τοὺς ἄλλους δημοσίους ὑπαλλήλους. Εἶναι μουσικοσυνθέτης καί σὰν τέτοιος δὲν μπορεῖ νά παίξῃ ἂν δὲν ἐνθουσιαστῇ. Ἄς δώσουν τὸν ἐνθουσιασμό σ' αὐτοὺς ποὺ δὲν ἔχουν, ἄς συμβουλευθοῦν τοὺς ἄπειρους στὴν ὑπηρεσία κι ἄς τονώσουν ὅλους στὸ καθῆκον καί τὴν αὐταπάρνηση. Ἄς προσέξουν τοὺς δασκάλους μὲ λίγα λόγια, κι ἄς εἶναι βέβαιοι πῶς μ' αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ προσφέρουν πολὺ περισσότερα ἀπ' ὅ,τι νομίζουν ὅτι προσφέρουν σήμερα στὴν ἐκπαίδευση, μὲ τὴν... ἀστυνομικὴ τὸν ἐπιθεώρηση.

μεγάλη σημασία στο καλό γράψιμο των παιδιών τους. Ποιά όμως είναι η βασική αίτια στην προκειμένη περίπτωση; Ποιός φέρει την ευθύνη στο ότι το παιδί, τελειώνοντας το Δημοτικό Σχολείο, ύστερα από έξη δλόκληρα χρόνια φοιτήσεώς του σ' αυτό και σέ ηλικία 12 και 13 έτών, δέ γνωρίζει νά γράφει όπως ταιριάζει και όπως επιβάλλεται; Μήπως ο πατέρας του, ο όποιος στερούμενος πολλές φορές οικονομικών μέσων, αδυνατεί νά του προμηθεύσει τετράδια ύποδειγματικής Καλλιγραφίας; Μήπως τυχόν άμέλεια του παιδιού στο ζήτημα της συχνής, καταλλήλου και συστηματικής χρήσεως των τετραδίων του αύτων, ή μήπως, τέλος, ο διδάσκαλος, ο όποιος, μη δίνοντας σημασία στον τομέα της καλαισθητικής γραφής, άδιαφορεί για τή διδασκαλία του μαθήματος αύτου και για τή σχετική καθοδήγηση του μαθητού; Από παρεμφερείς παρατηρήσεις και έρευνές μας, διεπιστώσαμε, ότι ή άφετηρία του κακού δέν έγκειται σέ καμιά άπ' τίς παραπάνω αντιξοότητες. Γιατί, και όλοι σχεδόν οι μαθηταί έφοδιάζονται μέ τεύχη ύποδειγματικής Καλλιγραφίας, μέ τά όποια επί ανάλογες ώρες κάθε έβδομάδα και μέ φιλοτιμία και ύπομονή άσχολούνται, αλλά και ό ίδιος ο διδάσκαλος μέ ένδιαφέρον τους παροτρύνει και τους ύποβληθεί.

Τό κύριο και βασικό, κατά τή γνώμη μας, αίτιο της σοβαράς καθυστερήσεως των παιδιών του Δημοτικού Σχολείου στον τομέα της καλλιγραφικής επιδόσεως, όφειλεται άλλοο και συγκεκριμένα στην έλλειψη καταλλήλων-εδικών τετραδίων ως ύποδειγματικών για τήν ύποβοήθηση των μαθητών στην εύανάγνωση και καλαισθητική γραφή, στή γραφή μέ στοιχεία του τύπου (των βιβλίων, περιοδικών, έφημερίδων), τήν όποια πρέπει ν' άκολουθήσουν, ώστε έξασκουμένοι και έθιζόμενοι, νά μπορέσουν νά προσαρμοσθούν μόνιμα πιά σ' όλες τίς γραφικές τους εργασίες.

Ο σύγχρονος μαθητής πολύ σπάνια μεταχειρίζεται βιβλία ή άλλα έντυπα, πού νά περιέχουν χαρακτηρες στοιχείων διαφορετικούς άπ' εκείνους των βιβλίων της καθημερινής του χρήσεως. Κατά συνέπεια, εκείνο πού συνηθέστατα ύποπίπτει στην άμεση αντίληψη του και επί πολλές ώρες καθημερινά διαβάσει και μελετά, αύτό τό ίδιο επιδιώκει και προσπαθεί, μέ τίς άτελείς στην άρχή και έν εξελίξει κατόπιν δεξιότητές του, ν' άπεικόνιση στο τετράδιό του μέ τή γραφή.

Και είναι, πραγματικά, τά στοιχεία του τύπου, τόσο μικρά, όσο και τά κεφαλαία, κάτι τό πρακτικό, τό εύκολο, τό εύανάγνωστο, τό τέλειο μπορούμε νά πούμε και από όπτικής πλευράς, αλλά και από άπόψεως εύκολίας για άπομίμηση στην άντιγραφή τους. Τά αποτελέσματα, πού εξακολουθούμε νά έχωμε κατά τήν πολυετή διδασκαλική μας σταδιοδρομία στους μαθητάς της Α' τάξεως, όσον άφορά τον τομέα της γραφής τους μέ στοιχεία του τύπου, σύμφωνα μέ συστηματικές και επίπονες ύποδείξεις μας και μέ έλαφρές βελτιώσεις σέ μερικά άπ' τά στοι-

χεία αύτά, άποτελοδν, πράγματι, κάτι τό θαυμαστό, τό καταπληκτικό, τόσο, πού πολλές φορές αδυνατούμε νά διαχωρίσωμε τά δικά μας γράμματα άπ' αύτά των μικρών των 7 έτών. Οι μαθηταί της Β' τάξεως, άρκετά πιά συνηθισμένοι στο είδος της γραφής αύτης, άντιγράφουν πιστά σχεδόν τό πρós τοúτο κείμενο του Αναγνωστικού τους, καθώς και άλλες γραπτές τους εργασίες, μη γνωρίζοντες άλλως τε άλλο είδος γραφής, γιατί σπάνια έχωμε συστήσει σ' αύτούς τετράδια άπ' τίς έν χρήσει ύποδειγματικές καλλιγραφίες.

Απ' τήν Γ' όμως τάξη κι' εκείθε, όποτε γίνεται έντατική και συστηματική χρήση των γνωστών ύποδειγματικών τετραδίων πλαγίας, στρογγύλης και όρθής γραφής, άρχίζει και συνεχίζεται μέχρι πέρατος των σπουδών του μαθητού ή γνωστή σέ όλους μας άκαταπasia της γραφής του, παρατηρούμενων των άπογοητευτικών φαινομένων της άσυμμετρίας των στοιχείων, της συχνής έναλλαγής των στο άντιγραφείων, της συχνής στή συνήθη γραφική του έρφόμενο κείμενο ή στή συνήθη γραφική του έργασία, και γενικά της άκαλαισθητικής και δυσανάγνωστης γραφής του. Νά, λοιπόν, τό αίτιο πού προκαλεί στενοχωρία των διδασκάλων, τήν μη ικανοποίηση των γονέων και τή δυσάνασχητη σή του καθενός, πού περιεργάζεται τά γραπτά των μαθητών των τεσσάρων πρδ παντός άνωτέρων τάξεων του Δημοτικού μας Σχολείου.

Οι ως άνω κρίσεις και άπόψεις μας ως εκπαιδευτικού, δέν επιδιώκουν ούτε κατ' έλάχιστο νά έπικρίνουν ή νά σχολιάσουν τήν αλήθινά καλαισθητική έργασία των εργαζομένων στή συγγραφή των κυκλοφορούντων τευχών ύποδειγματικής καλλιγραφίας, ούτε και νά ύποτιμήσουν τίς σχετικές μελέτες των παιδαγωγών και των ειδικά μέ τή σχολική ζωή του παιδιού των άσχολουμένων, και αύτων πού έχουν κατάρτισή τους τύπους και τά διάφορα είδη της καλής γραφής. Άπ' έναντίας μάλιστα. Διακείμεθα μέ έκτίμηση και μέ συμπάθεια στις φιλότιμες προσπάθειες και στους συνεχώς καταβαλλόμενους δημιουργικούς κόπους όλων αύτων, πού οι σχετικές εργασίες τους άνταποκρίνονται πληρέστατα στις απαιτήσεις και τους σκοπούς του κάθε είδους τής άπ' τό Έπίσημο Αναλυτικό Πρόγραμμα όριζόμενης γραφής, ήτοι στην καλλιέργεια του καλαισθητικού συναισθήματος των μαθητών, πρᾶγμα πού άποτελεί μιάν άπ' τίς πιδ βασικές επιδιώξεις του Σχολείου, στο άπρόσκοπτο διάβασμα έπιγραφών καταστημάτων, διαφημίσεων των έφημερίδων και περιοδικών, βεβιασμένων γραπτών έργασιών κλπ.

Όσο όμως και αν άποτελή κάτι τό άρτιον από καλαισθητικής πλευράς τό κάθε είδος γραφής της έν χρήσει Καλλιγραφίας, άλλο τόσο είναι δύσκολη κι αύτή ή στοιχειώδης άκόμη άπομίμηση των στοιχείων τους έκ μέρους των μαθητών. Για τήν έστω και άπλή προσέγγιση της γραφής των, άπαιτείται φυσική του παιδιού δεξιότητα, μακροχρόνια έξάσκηση και έπιμονή, ιδιότητες δηλαδή και προσόντα, πού σ' ένα έλά-

ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΛΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΛΑΜΠΡΟΥ Α. ΤΑΤΣΙΟΠΟΥΛΟΥ
Δημ.λ. Δημαρίου Α. Περιφέρειας "Αρτης"

Η οργάνωσις της Κοινωνικής Λαϊκής Οικονομίας γεννᾶ πάντοτε ανάγκας, αλλά και ἡ γένεσις ὀρισμένων ἀναγκῶν συνεπάγεται ἀπαραίτητως καὶ μεταβολὰς ἀναλόγους ἐπὶ τῆς Κοινωνικῆς Λαϊκῆς Οἰκονομίας τὴν Ὁργάνωσιν. Ἡ διαφορά τῶν σταδίων τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ βάσις τῶν θεωριῶν τῆς ἐξελίξεως ταύτης ἀφ' ἑτέρου, τίποτε τὸ διάφορον ἀπὸ τὴν αὐταπόδεικτον αὐτὴν ἀλήθειαν δὲν σημαίνουν. Τὸ δόγμα αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν λογικὴν βάσιν εἰς τὰς σπουδαιότερας θεωρίας τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως, εἴτε τῆς θεωρίας τοῦ Friedrich List, τῆς θεωρίας τοῦ Bruno Hildebrand καὶ τῆς ὠραίας θεωρίας τοῦ Karl Bücher τῆς διαδρομῆς τῶν ἀγαθῶν ἐκ τοῦ παραγωγοῦ εἰς τὸν καταναλωτὴν, ἡ ὁποία ἐδῶκεν εἰκόνας ὠραίας τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς κατὰ τὰ διάφορα στάδια τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως τῆς Ὁργανώσεως τῆς Κοινωνικῆς Λαϊκῆς Οἰκονομίας. Καὶ ὁ οἰκονομικὸς ἀνθρώπος ταύτην τὴν ἀρχὴν χρησιμοποιεῖ ὡς γνώμονα, ὅταν ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν οἰκονομικῶν του συμφερόντων ἐπιχειρῇ νὰ λάβῃ τὴν θέσιν του καὶ νὰ ἀξιοποιήσῃ ἑαυτὸν ἐν τῷ συνόλῳ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης ὁργανώσεως τῆς Κοινωνικῆς Λαϊκῆς Οἰκονομίας τῆς ἐποχῆς του, ἵνα ἐλευθέρως, ὑπὸ τὰς ἐλευθερίας διευθυνομένου ἢ φιλελευθέρου οἰκονομικοῦ συστήματος, δυνηθῇ νὰ κερδίσῃ εὐκόλως τ' ἀγαθὰ του καὶ νὰ θεραπεύσῃ καλῶς τὰς ἀνάγκας του διὰ μιᾶς ἐπιχειρήσεως τῆς ἐκλογῆς του. Οὕτω ὁλόκληρον σύνολον ἐπαγγελματικῶν ἐπιχειρήσεων, ὁργανωμένον ἐπὶ τῶν ἀγράφων καὶ γραπτῶν νόμων ἐκάστης κοινωνικῆς συνθέσεως καὶ ἐποχῆς, ἀδιακόπως λειτουργεῖ, παράγον ἀγαθὰ καὶ θεραπεύον ἀνάγκας πρὸς συντήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τῶν πρώτων τῆς ἀνθρωπότητος ἡμερῶν. Ὅλοι αἱ περίοδοι τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως ἡ περίοδος τῆς οἰκογενειακῆς οἰκονομίας, τῆς ἀστικῆς, τῆς ἐθνικῆς καὶ τῆς παγκοσμίου τοιαύτης, βασιζό-

χιστο ποσοστὸ μαθητῶν μπορεῖ κανεὶς νὰ συναντήσῃ.

Ἡ χρησιμοποίησις τῶν τευχῶν τῆς ὑποδειγματικῆς Καλλιγραφίας ἔφερε ἐνθαρρυντικά, βέβαια, ἀποτελέσματα, πλὴν ὅμως οἱ μαθηταὶ πολὺ σπάνια κατορθώνουν ν' ἀποδώσουν ἀντιγραφὴν κειμένου ἀπ' τὸ Ἀναγνωστικὸν τοῦς ἢ ὁποιαδήποτε ἐλευθέρᾳ γραφῇ, βάσει τῶν στοιχείων τῆς Καλλιγραφίας τοῦς, ποὺ μεταχειρίστηκαν ἐπὶ τόσα χρόνια. Ἡ ἀπομίμησις τῶν στοιχείων αὐτῶν γίνεται μονάχα σ' αὐτὸ τοῦτο τὸ ὑποδειγματικὸ τετράδιόν τοῦς, χωρὶς δυστυχῶς ἐφαρμογὴν στὴν καθημερινὴ γραπτὴ τοῦς ἐργασία.

μεναι ἐπὶ τῆς ἀρχῆς «τὰ ἀγαθὰ διὰ τὰς ἀνάγκας καὶ αἱ ἀνάγκαι διὰ τὰ ἀγαθὰ», ἀνεπτύσσοντο βαθμικῶς καὶ μὲ αὐθόρμητον τάσιν πρὸς τελείως ρυθμικὴν μηχανικὴν λειτουργίαν τῶν οἰκονομικῶν παραγόντων διὰ τὴν εὐκόλῃν παραγωγὴν ἀγαθῶν καὶ τὴν κανονικὴν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν. Ἐκαστος ἀνθρώπος ὡς οἰκονομικὸς παράγων μιᾶς ἐποχῆς κατέχει διὰ τῆς μικρᾶς ἢ μεγάλης ἐπιχειρήσεως του συνδετικὴν μηχανικὴν θέσιν μεταξὺ τῶν συνηθῶν του, ὑπάρχων διὰ τὸ σύνολον καὶ ζῶν ἐκ τοῦ συνόλου. Εὐκόλῃν ὅθεν νὰ νοηθῇ καὶ ἡ συνέπεια, τὴν ὁποίαν εἶχον ἐκτροπαὶ οἰκονομικῶν παραγόντων ἐκ τοῦ προορισμοῦ τῶν καὶ τῆς σχετικότητος τῆς θέσεως αὐτῶν. Τοιαύτας συνεπείας παρουσιάζουν ὅλοι αἱ περίοδοι τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς Ὁργανώσεως τῆς Κοινωνικῆς Λαϊκῆς Οἰκονομίας. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἐξετάσωμεν ἐδῶ τὴν ἐπίδρασιν μιᾶς ἐκάστης ἐκτροπῆς ἐπὶ τῆς διαβιώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ πολιτισμοῦ, οὔτε καὶ τὴν σημασίαν τῶν συνεπειῶν τῶν ἐπὶ τῆς Ὁργανώσεως τῆς Λαϊκῆς Οἰκονομίας.

Ἐδῶ εἶναι ἀναγκαῖον ν' ἀσχοληθῶμεν μὲ τὴν ἐκτροπὴν τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου τῆς Λαϊκῆς Οἰκονομίας καὶ τὴν σημασίαν τῶν συνεπειῶν τῆς. Οὐδέποτε ἡσχολήθησαν μὲ τὴν περίπτωσιν ταύτην, διότι καὶ οὐδέποτε ὑπετιμήθη ἡ ἀνάγκη τῆς υπάρξεως τοῦ διδασκάλου, ὅσον σήμερον. Πάντοτε ἕνας ἦτο ὁ σκοπός, μία ἡ προσπάθεια καὶ ἴδια ἡ ἐνόρασις νὰ δημιουργήσωμεν διδασκάλους ἐπιστήμονας, διὰ νὰ ἔχωμεν ἀνώτερον πολιτισμόν, διότι ὁ μοναδικὸς μεταδότης τῶν μορφωτικῶν ἀγαθῶν τῶν παλαιότερων γενεῶν πρὸς τὴν νέαν γενεάν τυγχάνει ὁ διδάσκαλος.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἀνθρώπου καὶ μάλιστα τοῦ ἐνηλίκου ἐπὶ τὸν ἀνήλικον δὲν εἶναι τυχαία γίνεται καθ' ὅρισμένον σχέδιον καὶ ἔχει ὡς κύριον σκοπὸν τὴν νὰ καταστήσῃ τὸν ἀνδρῶπον ἡθικὴν προσωπικότητα καὶ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν πνευματικῶν καὶ σωματικῶν δεξιοτήτων αὐτοῦ νὰ τὸν ἀναδείξῃ χρήσιμον εἰς τὸν ἑαυτόν του, εἰς τὴν κοινωνίαν, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ μέλος καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Καὶ ἡ κοινωνικὴ αὕτη ἀνάγκη ἐδραίωνε πάντοτε τὴν θέσιν τοῦ διδασκάλου ὡς ἀπαραιτήτου οἰκονομικοῦ παραγόντος εἰς τὸν κύκλον τῶν διαφόρων παραγόντων τῆς Κοινωνικῆς Λαϊκῆς Οἰκονομίας ὅλων τῶν προηγμένων λαῶν καὶ πλεῖστοι ὠνευρέθησαν νὰ τύχωσιν τῆς τιμῆς τῆς.

Ἐδῶ, συμβεβλημένος ὁ διδάσκαλος μὲ τοὺς οἰκονομικοὺς παράγοντας, τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν Ὁργάνωσιν τῆς Κοινωνικῆς Λαϊκῆς ἡμῶν Οἰκονομίας ἦτοι μὲ τὸν ἀγρότην, μὲ τὸν ἔμπο-

ρον, με τὸν βιοτέχνην, με τὸν βιομήχανον, με τὸν ἐπαγγελματίαν, με τὸν ἐργάτην καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους διὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ μορφωτικοῦ τῆς κοινωνίας ἔργου καὶ φυλάττων ὡς συμβόλαιον τοὺς ἐκάστοτε νόμους, διὰ τῶν ὁποίων τοῦ ἐξησφαλίζετο, ὡς κοινὴ ὅλων τῶν παραγόντων ὑποχρέωσις, τὸ ἐπιχειρηματικὸν διὰ τὸ ἐπάγγελμά του κέρδος—ὁ μισθός—, ἐπώλει τὸ πατρικὸ χωράφι ἢ τὰ ζῶα ἢ τὸ πατρικὸ σπίτι καί, ἀφοῦ ἐξώδευεν τὰ ἡμερομίσθια τῶν γονέων του ἢ τῶν συγγενῶν του, ἐκοπίαζεν εἰς πολυτελεῖς σπουδὰς χωρὶς πληρωμὴν τῶν κόπων του, διὰ νὰ ὀργανώσῃ τὴν ἐπιχειρήσιν τοῦ διδασκαλικοῦ τοῦ ἐπαγγέλματος με κεφάλαια σημαντικά, με ἐργάτην τὸν ἑαυτὸν του καὶ με κέρδος τὸν μισθὸν του. Οὕτω ἡ κοινωνία εἶχε τοὺς διδασκάλους τῆς καὶ οἱ διδάσκαλοι τὴν κοινωνίαν ὡς τροφὸν τῶν. Πλούσιοι καὶ πτωχοὶ ἐμορφώνοντο, τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον τοῦ λαοῦ ἐβελτιώμετο καὶ ἡ παιδεία πάντοτε πρὸς τὸ τέλειον ἀνυψώμετο, διότι καὶ ἡ Παιδαγωγικὴ ἐξερίχθη εἰς ἐπιστήμην καὶ ὁ διδάσκαλος ἐγένετο ἐπιστήμων. Ἡ σημερινὴ ὁμως ὑποτίμησις τῆς ἀνάγκης τῆς ὑπάρξεως τοῦ διδασκάλου κατέστη ἐπικινδύνως ἐκδηλὸς καὶ ἡ ἐκτροπὴ τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος ἐκ τοῦ κύκλου τῶν οἰκονομικῶν παραγόντων τῆς Κοινωνικῆς Λαϊκῆς Οἰκονομίας ἀπέβη δι' ἡμᾶς ἀπολύτως ἀναπόφευκτος.

Ἡ ἀπὸ ἐτοὺς εἰς ἔτος αὐξήσις τῶν πληθωρικῶν τάξεων τῶν σχολείων τῶν πόλεων καὶ ἡ διαρκὴς ἰδρύσις φροντιστηρίων καὶ ἰδιωτικῶν σχολείων εἰς αὐτάς σημαίνει βαρεῖαν καὶ ἀκαρπὸν ἐργασίαν τῶν διδασκάλων τοῦ Δημοσίου, ἀνεπάρκειαν μισθολογικὴν καὶ ἀναζητήσιν ἱκανοῦ διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν μισθοῦ πρὸς ὄφελος πάντοτε τῶν δυναμένων νὰ πληρῶνουν, εὐπόρων τάξεων καὶ πρὸς ζημίαν τῶν πτωχῶν. Καὶ ἐνῶ εἰς τὰς πόλεις συμβαίνουν ταῦτα εἰς τὰ χωρία χαίρονται ὅλοι, ἐξ Ἰσοῦ, τὸν διδασκάλον τῶν τέκνων τῶν, ἀλλ' ὁ διδάσκαλος καὶ πρὸ πάντων ὁ νεοδιοριζόμενος ἀπέβη τοῦ παράδειγμα λιτότητος καὶ ἐργασίας, εὐσυνειδήτου δράσεως καὶ ἰδανικῆς αὐτοθυσίας. Ἀπειροὶ δὲ τῶν ἐπαγγελματικῶν τούτων δεδομένων τῆς σήμερον καὶ χωρὶς νὰ σκεφθῶσιν, ὅτι τυχαῖος θάνατός τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν σπουδῶν τῶν θὰ ἔχῃ ὡς συνέπειαν καὶ ἀπώλειαν τῶν κεφαλαίων τῶν πρὸς ζημίαν τῆς οἰκογενείας τῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν γεωργόν, τὸν ἔμπορον καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους. οἱ ὁποῖοι καταλείπουσι τὰ κεφάλαια τῆς ἐπιχειρήσεως τῶν πρὸς ὄφελος τῶν κληρονόμων τῶν, τόσοι νέοι κατ' ἔτος ἐξέρχονται τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν με τὸ πτυχίον ἀνὰ χεῖρας, διὰ νὰ ζητήσωσι διορισμόν. Ἀλλὰ με ποῖον συμβόλαιον;

Διὰ τοῦτο με ὀργανωμένην τὴν ἐπιχειρήσιν τῶν καὶ τίτλον αὐτῆς τὸ πτυχίον τῶν παραμένουσιν οἱ νέοι ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἀδιόριστοι, διὰ νὰ πολλαπλασιάσῃσι τὸ κεφάλαιον τῆς εἰδικότητός τῶν, δανειζόμενοι πλέον καὶ ὑποθηκεύοντες τὸν ποτὲ μισθὸν τῶν ἢ πωλῶντες πρὸς τοῦτο κτήματα πατρικά καὶ διαθέτοντες ἔσοδα τῶν

συγγενῶν τῶν ὡς ἀπειροὶ ἄλλου ἐπαγγέλματος δι' αὐτοσυντήρησιν. Οὐδέποτε ἐσημειώθη τοιαύτη ἀκίνητοποίησις ἀγροτικῶν, ἐμπορικῶν, βιοτεχνικῶν ἢ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ μάλιστα ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους. Σήμερον ὑπάρχουν χιλιάδες ἀδιόριστοι μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναμένοντες διορισμόν ἀπὸ τοῦ 1945 (1946 θῆλεις καὶ 1947 ἄρρενες—ἐκτός τῆς Β. Ἑλλάδος Δ.Β. φύλλον 326).

Τὴν ἀκίνητοποίησιν τῆς ἐπιχειρήσεως τῶν διδασκάλων παρατείνει ἀνευ εὐεργετήματος καὶ ἡ στρατιωτικὴ τούτων ὑποχρέωσις, χωρὶς νὰ ὑπολογίζεται, ὅτι ὁ θάνατος ἢ ὁ φόνος τῶν εἰς τὸν στρατὸν συνεπάγεται καὶ ἀπώλειαν τῶν κεφαλαίων τοῦ ἐπαγγέλματος τῶν ἀνευ εἰδικῆς ἀποζημιώσεως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν κτηματίαν ἢ τὸν ἔμπορον ἢ τὸν βιομήχανον, τῶν ὁποίων τὰ κεφάλαια κληρονομοῦνται ὑπὸ τῶν νομίμων κληρονόμων τῶν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ περιπτώσις ἀδιόριστων διδασκάλων, οἵτινες ἀποθνήσκουσιν βεβαρημένοι χρεῶν ἀποτελεῖ διὰ τὸ ἐπάγγελμα παράδειγμα τοῦ ἀνασφαλιστοῦ. Οἱ παλαιότεροι διδάσκαλοι, τῆς κατοχῆς τοῦ 40 δὲν θὰ παρηγορηθῶσι διὰ τὴν παραγνώρισιν τῶν θυσιῶν τῶν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ λαοῦ. Ὑπῆρξαν οἱ σπουδαιότεροι παράγοντες τῆς ἐπιβιώσεως τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ οἱ μοναδικότεροι φορεῖς τῆς φλογὸς τοῦ ἐθνικοθρησκευτικοῦ μας μεγαλείου, οἱ ὁποῖοι ἐκράτησαν ἀμισθί τὴν συνοχὴν τῆς ἐθνικῆς ζωῆς παρ' ὅσας τὰς ἀντιξοότητες τῆς ἐποχῆς καὶ τὸ λεπίδι τοῦ δημίου. Ἀμισθοὶ, γυμνοὶ, ἀνυπόδητοι, με κενὸν πάντοτε τὸν στόμαχον, σκιά ἀγίων ἀσκητῶν, ἀνῆρχοντο εἰς τὴν ἔδραν τοῦ καθήκοντος, οἱ διδάσκαλοι, διὰ νὰ δροσί-σουν τὴν δίψαν τῶν νεαρῶν τοῦ ἔθνους βλαστῶν καὶ νὰ θερμάνουν τὰ στήθη τῶν ἐλληνοπαίδων με τὴν ἱερὰν φλόγα τῆς ἀθανασίας τῆς φυλῆς. Δὲν τοὺς ἐδυνάμωνεν εἰς τὸ ἔργον τῶν ὁ ραδιοσταθμὸς τοῦ Καίρου με τὰς διαβεβαιώσεις ὅτι καὶ μισθοὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων κατατίθενται εἰς τὰς τραπεζὰς τοῦ Λονδίνου, ἀλλὰ τοὺς ἀνεξωγόνει τὸ ὄνειρον τῆς ἐλευθερίας.

Καὶ ὅταν ἡ ἐλευθερία ἦλθεν, ὅχι μόνον ἀποζημιώσεις μισθῶν δὲν ἐδόθη, ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ ἐμπόλεμος τῆς κατοχῆς ὑπηρεσία τῶν εἰς τὸ διπλάσιον ὑπελογίσθη. Οὕτω ὑπάρχουσι διδάσκαλοι ἀδιόριστοι, ἐλλείψει πιστώσεων ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀμισθοὶ, συνεπείᾳ ἐθνικῶν περιπετειῶν ὀλόκληρον πενταετίαν. Ὡς ἠθικὴ δὲ καὶ ὕλική ἱκανοποίησις τούτων ἠκολούθησεν τὸ μισθολόγιον πείνης, εἰς ἀντίθεσιν τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐποχῆς «ΟΥΝΡΑ» καὶ «ΜΑΡΣΑΛ», ὅτε καὶ «οἱ σκύλοι ἐδέοντο με τὰ λουκάνικα», ἐπωμίσθησαν εἰς τὸν διδασκάλον δεκάδες τιμητικῶν καὶ ἀμίσθων ὑπηρεσιῶν καὶ ἐπεβλήθησαν εἰς αὐτὸν ἀναρίθμητοι εἰσφοραὶ ὑποχρεωτικαὶ καὶ προαιρετικαὶ διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ συνόλου. Ὁ φάκελλος τῶν ἐξωσχολικῶν τοῦ διδασκάλου ὑπηρεσιῶν σημαίνει ἀναπλήρωσιν ὑπ' αὐτοῦ πολλῶν οἰκονομικῶν πα-

ραγόντων κατά τὰς χαλεπὰς τοῦ ἔθνους στιγμὰς. Ἰδοὺ τὸ ἔργον ἐπιτροπῶν καὶ ἀναγκαιοτήτων, τὸ ὁποῖον ἐκτελεῖ εἰς τὰ χωρία ὁ διδάσκαλος, τιμητικῶς.

1) Ἐπιτροπῆς Κοινωνικῆς Προνοίας (Δ/μα 11-5-46 «περὶ τῆς ἐννοίας τῆς ἀπορίας...»).

2) Τμήματος Παιδικῆς Προστασίας (Ἐπ. Προνοίας).

3) Κοινοτικῆς Ἐπιτροπῆς Διανομῶν (Α.Ν. 786/48).

4) Ἀπογραφῶν (Ἐπ. Ἐσωτερικῶν κλπ.).

5) Ἐπιτροπῆς συντάξεως Ἐκλογικῶν Καταλόγων Γυναικῶν (ὑπ' ἀριθ. 53489/52 Δ/γῆ Ἐπ. Ἐσωτ./κῶν.).

6) Ἐπιτροπῆς Συντάξεως Γενικῶν Μητρώων Δημοτῶν (ὑπ' ἀριθ. 53712/52 Δ/γῆ Ἐπ. Ἐσωτ./κῶν.).

7) Ἐπιτροπῆς Οἰκισμοῦ (Ἐπ. Ἀνοικ/σεως).

8) Γραμματεὺς καὶ Προεδρία Κοινότητος (ἐκτάκτως).

9) Ἐπιτροπῆς ἐράνων (Ἐπ. Ἐσωτ./κῶν καὶ Παιδείας).

10) Ἐπιτροπῆς ἐξακριβώσεως εἰσοδήματος οἰκογενειῶν ὀπλιτῶν (Ἐπ. Ἐσωτ.).

11) Λογισμῶν (ὑπ' ἀριθ. 43127/52 Δ/γῆ Ἐπ. Παιδείας).

12) Ἐπιμ/τείας Ἀρχαιοτήτων (Ν.Δ. 1521/42).

13) Ἐπιτροπῆς ἐκδικάσεως προσφύγων φορολογουμένων Κοινότητος (Β.Δ. 5-11-51 καὶ Β.Δ. 23-4-53).

14) Ἐπιτροπῆς καταπολεμήσεως ἀρouraίων καὶ ἀκρίδων (Ἐπ. Γεωργ.).

15) Ἐπιτροπῆς κρίσεως ἀπορίας πολυτέκνων (Π.Δ. 3 Μαρτίου 1931).

16) Νυκτερινῆς Σχολῆς Ἀγρομέτρων καὶ ἐπιμορφώσεως (Ν.Δ. 3094/1954).

17) Κατηχητικὸν Σχολεῖον (Ἐπ. Παιδ.).

18) Ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐκλογῶν (ἄρθρον 61 Ἐκλογικοῦ Νόμου).

19) Ζητημάτων Ἀγροφυλακῆς (Β.Δ. 2-2-55 καὶ Ν.Δ. 3030/54).

20) Ἐπιτροπῆς μισθώσεως ταχυδρομικῶν γραμμῶν (ὑπ' ἀριθ. 220/13330/151/55 Ἀποφ. Ἐπ. Συγ/νιδ.).

21) Ἐπιτροπῆς ἀπογραφῆς ἀναλφαβήτων (Ν.Ε.Κ.Α.).

22) Ἐπιτροπῆς καταρτίσεως ἐτησίων Μητρώων ἀρρένων (Ν. 5821 καὶ Ν. 2742/54).

23) Ἐπιτροπῆς καταστροφῆς ἀμβύκων (Ἐπ. Οἰκον.).

24) Ἐκπροσωπήσεως Ἐπ. Οἰκονομικῶν εἰς τὸν ἔλεγχον διημέρων οἰνοπνευματοποιῶν Α' κατηγορίας (Ἐπ. Παιδ.).

25) Ἔργον Συμβούλου Ἐκκλησιαστικῆς Διαχειρίσεως (ἐκτάκτως).

26) Ἔργον ἐξυπηρετήσεως Συνεταιρισμῶν (ἐκτάκτως).

27) Συντάξεως Μητρώου ὑποζυγίων (Κῶδιξ περὶ εἰσφορῶν).

28) Ἐπιβλέψεως λειτουργίας κοινοτικοῦ ραδιοφώνου (Ἐπ. Ἐσωτ.).

29) Ὑγειονομικῆς ἐπιτροπῆς Κοινότητος (Ἐπ. Ὑγιεινῆς).

30) Διαφωτίσεως γονέων καὶ κηδεμόνων τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου (Ἐπ. Παιδ.).

31) Ἀναδασώσεων καὶ γεωργικῆς διαφωτίσεως (Ἐπ. Γεωργ.).

32) Ἐξυπηρετήσεως πολιτῶν —χωρικῶν— εἰς ἔγγραφα ἀλληλογραφίας τῶν.

33) Συμβιβασμοῦ ἀδικημάτων ἀγροτῶν (ἐκτάκτως).

34) Διδακτηριακῆς Ἐπιτροπῆς (Ν. 5019).

35) Σχολικῆς Ἐφορείας (Ν. 5019).

36) Ἐφορείας Μαθητικοῦ Συσσιτίου (Ἐπ. Παιδείας).

37) Τοπικῆς Ἐπιτροπῆς Ἀσφαλίσεως ἀγροτῶν (Νόμος περὶ ἀσφαλίσεως ἀγροτῶν).

38) Γραμματέως Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐκλογῆς Βουλευτῶν (Β.Δ. 13/14/156 ἄρθρ. 68).

39) Ἔργον ομάδων Ε.Ε.Σ.Ν. (Ἐπ. Παιδείας).

40) Προσκοπισμοῦ καὶ . . . ἄλλων, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς.

Ἐν συνεχείᾳ προσθέτομεν, ὅτι ἡ τακτικὴ ἡμερησία ἐργασία τοῦ διδασκάλου εἰς τὸ σχολεῖον κατὰ τὰς ἐργασίμους ἡμέρας ἀνέρχεται εἰς 10 ὥρας καὶ 30' λεπτά. (6 1/2 ὥραι διδ/λίας, 2 ὥραι μελέτης καὶ 2 ὥραι ἀπασχολήσεως εἰς ἀλληλογραφίαν, συσσίτιον κτλ.).

Οὕτω ἡ ἐτησία ἐργασία τοῦ διδ/λου ὑπολογιζομένη εἰς ἡμερήσια 6 ὥρα ὑπερβαίνει τοὺς δώδεκα μῆνες ἐργασίμων ἡμερῶν (7 μῆνες διδασκαλίας, 4 1/2 μῆνες ὑπερωριακῆς ἐργασίας τοῦ 7 μῆνου καὶ 1 μὴν ἐξωσχολικῆς ὑπηρεσίας 40 καὶ πλέον ἀπασχολήσεων ἀμίσθων ὑπηρεσιῶν). Ἐπὶ τούτων δὲ εἰσφέρει ὁ διδάσκαλος ἐτησίως καὶ ἓνα περίπου μισθὸν τοῦ εἰς χρῆμα ὡς φόρον εἰσοδήματος, φόρον σεισμοπλήκτων, ἐραρικὴν εἰσφορὰν καὶ φιλανθρωπικὴν ἀνάγκην. Ὅλα δὲ τὰ δεδομένα ἐκτροπῆς τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου ἦτοι: Αἱ ὑπέρογκοι δαπάναι σπουδῆς, αἱ ζημίαι τῶν ἀδιορίστων, ὁ παραγκωνισμὸς τῶν ἀγωνιστῶν τῆς ἰατροῦς, τοῦ 40, τὸ αὐξάνομενον βάρος τοῦ διδακτικοῦ ἔργου, ἐκ τοῦ πληθωρισμοῦ τῶν τάξεων καὶ τῆς ἐλλείψεως προσωπικοῦ, τὸ μισθολόγιον τῶν φανταστικῶν τιμῶν τῶν ζωῆς, ἡ ἀδικαιοσύνη τοῦ καθυστέρησις τῶν προαγωγῶν, αἱ στερήσεις τῆς ὑπαίθρου καὶ ὁ φόρτος τῶν ἐξωσχολικῶν ὑπηρεσιῶν ἤρχισαν ἤδη τὴν στροφὴν διδασκάλων πρὸς ἐξέυρεσιν ἐργασίας κατ' οἶκον (ἰδιαίτεραι παραδόσεις, εἰς τὰς πόλεις, ἐπ' ἀμοιβῇ), τὴν ἐξέυρεσιν ἐργασίας εἰς ἰδιωτικὰ σχολεῖα καὶ τὴν ἰδρυσιν φροντιστηρίων. Καὶ γενικῶς ἡ στροφὴ πρὸς κατάργησιν τοῦ θεσμοῦ τῶν Δημοσίων Σχολείων ἤρχισεν νὰ κλονίζῃ τὴν θέσιν τοῦ διδασκάλου ὡς οἰκονομικοῦ παράγοντος εἰς τὸν κύκλον τῆς Κοινωνικῆς Λαϊκῆς Οἰκονομίας πρὸς ζημίαν ὅλων τῶν οἰκονομικῶς ἀδυνάτων τάξεων, πρὸς μαρασμὸν τῆς οἰκονομίας τοῦ ἔθνους καὶ ὀπισθοδρόμησιν τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ. Τί λέγουσιν οἱ ὑπεύθυνοι καὶ οἱ εἰδικοί;

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΜΕΤΡΗΣΙΣ ΕΠΙΔΟΣΕΩΣ ΜΑΘΗΤΟΥ ΚΑΙ ΤΑΞΕΩΣ ΟΛΟΚΛΗΡΟΥ ΕΙΣ ΕΙΔΙΚΗΝ ΜΑΘΗΣΙΝ ΩΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΣΕΩΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΕΙΣ ΑΥΤΗΝ

ΚΩΝ. Κ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

Ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῆς μελέτης τῶν δεδομένων τῆς ἐρεῦνης εἰς τὴν τονικὴν ὀρθογραφίαν ἐπὶ μαθητῶν ΣΤ' τάξεως Δημοτικοῦ Σχολείου.

Εἰδικὴ μάθησις: Γραμματικὴ.

Ἑνότης: Ὁρθὸς τονισμὸς τῆς παραληγουσῆς καὶ προπαραληγουσῆς ἢ Τονικὴ ὀρθογραφία.

Δοκιμασθέντες: Εἶναι οἱ μαθηταὶ τῆς ΣΤ' τάξεως τοῦ Β' Δημοτικοῦ Σχολείου Καλαμῶν, σχολικοῦ ἔτους 1954—55.

Χρονολογία: Ἡ δοκιμασία ἐγένετο τὴν 30ὴν Μαΐου 1955, ὥραν 11.30' π.μ.

Κριτήριον: Ὡς τοιοῦτον ἐχρησιμοποιήθησαν τριᾶκοντα λέξεις, ἐξ ὧν αἱ δέκα τονίζονται εἰς τὴν προπαραλήγουσαν, αἱ δὲ ὑπόλοιποι εἰς τὴν παραλήγουσαν.

σαν' ἐκ τούτων πάλιν αἱ δέκα ἔχουν μακρὰν τὴν παραλήγουσαν καὶ βραχεῖαν τὴν λήγουσαν, αἱ δὲ ἄλλαι δέκα μακρὰν ἢ δίχρονον τὴν παραλήγουσαν καὶ μακρὰν τὴν λήγουσαν.

Αἱ λέξεις αὗται εἶναι αἱ ἀκόλουθοι κατὰ τὴν σειράν, καθ' ἣν ἐγράφησαν ἐπὶ τοῦ πίνακος ἄνευ τόνου. ανησυχουμε· ἀνθρώπος· ἀνάγκη· βήματα· βλαβή· γνωρίζω· γαλήνια· γυναῖκες· δώσουν· δείξε· δαση· ἐκείνον· εἰσαγεῖ· εἰδηση· ζητησε· ζαλή· ζησε· θυμιαμα· θωρουσε· θυμωνουν· ἰδρωσα· κατω· καλουσε· κηποι· κινδυνευε· κανουν· κηπον· λουκούμια· λειωνουν.

Ἀποτέλεσμα: Τοῦτο παρουσιάζει ἀριθμητικῶς μετὰ πάσης αὐστηροῦς ἀκριβείας ὁ κατωτέρω παρατιθέμενος πίναξ Α', εἰς τὸν ὁποῖον ἕκαστος μαθητῆς ἀντιπροσωπεύεται ὑφ' ἑνὸς ἀριθμοῦ.

Πίναξ Α'.

Δεικνύων κατὰ μαθητὴν καὶ φύλον καὶ τάξιν τὸν ἀριθμὸν τῶν γενομένων σφαλμάτων.

Μαθηταὶ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	Σύν.
Ἄρ.	6	2	0	4	3	0	1	1	0	7	2	1	8	0	3	0	4	3	1	3	2	2	2	0	—	6	0	4	—	0	1	4	70
Θήλ.	1	1	0	1	3	1	0	2	0	3	0	7	1	2	0	2	0	4	2	0	0	4	6	5	4								40
Σύνολον ἢ τάξις																																119	

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΟΝΙΚΗ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΣ

Τὰ ἀριθμητικὰ δεδομένα τοῦ ἄνω πίνακος δεικνύουν τὴν ἱκανότητα πρὸς ὀρθὸν τονισμὸν τῶν λέξεων ἢ, ἄλλως, τὴν τονικὴν ὀρθογραφικὴν ἱκανότητα ἑκάστου μαθητοῦ καὶ ἑκάστης μαθητρίας καὶ τοῦ συνόλου τῶν ἀρρένων καὶ τῶν θηλέων, ἥτοι τῆς τάξεως ὁλοκληροῦ, ἐκφραζομένην ποσοτικῶς εἰς ἀριθμὸν γενομένων σφαλμάτων.

Συμφώνως πρὸς τὰ δεδομένα αὐτὰ ὁ μαθητῆς 1 τοῦ πίνακος, ἐπὶ παραδείγματι, ἔχει τονικὴν ὀρθογραφικὴν ἱκανότητα 6 σφάλματα καὶ τὸ σύνολον τῶν ἀρρένων τοῦ πίνακος ἔχει τονικὴν ὀρθογραφικὴν ἱκανότητα 70 σφάλματα. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὁ μαθητῆς 1 ἐκ τῶν 30 ζητουμένων καὶ ἐπομένως 30 δυνατῶν σφαλμάτων τοῦ κριτηρίου, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐδοκιμάσθη, ἔκαμεν 6 καὶ δὲν ἔκαμε 24 σφάλματα, ἥτοι ἐπὶ ποσοτικῆς κλίμακος 0—30 ζητουμένων.

Τὸ δὲ σύνολον τῶν ἀρρένων ἐκ 30 δοκιμασθέντων μαθητῶν διὰ τοῦ αὐτοῦ κριτηρίου ἔκαμεν 70 ἐπὶ ζητουμένων καὶ ἐπομένως δυνατῶν σφαλμάτων $30 \times 30 = 900$ καὶ δὲν ἔκαμεν $900 - 70 = 830$ σφάλματα, ἥτοι ἐπὶ ποσοτικῆς κλίμακος 0—900 ζητουμένων.

Πίναξ Β'.

δεικνύων κατὰ μαθητὴν καὶ φύλον καὶ τάξιν τὸν μὴγενομένων σφαλμάτων.

Μαθηταὶ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	Σύν.
Ἄρ.	24	28	30	26	27	30	29	29	3	23	23	9	22	20	27	30	26	27	29	27	28	28	28	30	—	24	30	26	30	29	26	830	
Θήλ.	29	29	30	29	27	29	30	28	30	27	30	23	29	28	30	28	30	26	28	30	26	26	24	25	26							701	
Σύνολον ἢ τάξις																																1531	

Καὶ τὸ σύνολον τῶν ἀρρένων καὶ θηλέων, ἥτοι ἡ τάξις, ἐκ $30 + 25 = 55$ μαθητῶν ἐκ τοῦ συνόλου σφαλμάτων $30 \times 55 = 1650$ ἔκαμε $70 + 49 = 119$ σφάλματα καὶ δὲν ἔκαμε $1650 - 119 = 1531$ σφάλματα, ἥτοι ἐπὶ ποσοτικῆς κλίμακος 0—1650 ζητουμένων. Κατὰ ταῦτα διὰ τῶν δεδομένων τοῦ ἄνω πίνακος δίδεται μόνον ἡ ἀρνητικὴ ὕψις τῆς τονικῆς ὀρθογραφικῆς ἱκανότητος κατ' ἄτομον, κατὰ φύλον καὶ κατὰ σύνολον ἀμφοτέρων τῶν φύλων εἰς ἀριθμὸν γενομένων σφαλμάτων, δηλ. κατὰ ποῖον ποσὸν ζητουμένων τοῦ κριτηρίου ὑστερεῖ καὶ δὲν εἶναι τελεία ἡ ἱκανότης αὕτη. Τὴν ἄλλην, τὴν θετικὴν ὕψιν αὐτῆς, δηλ. εἰς ποῖον ποσὸν ζητουμένων τοῦ κριτηρίου ἀνταποκρίνεται αὕτη καὶ ἐπομένως κατὰ πόσον εἶναι τελεία, ἥτοι τὴν πραγματικὴν τονικὴν ὀρθογραφικὴν ἱκανότητα, δὲν δεικνύουν τὰ δεδομένα τοῦ κριτηρίου. Αὕτη ἐκφράζεται εἰς τὸ ποσὸν τῶν μὴ γενομένων σφαλμάτων ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ζητουμένων τοῦ κριτηρίου καὶ ἐξάγεται ἐκ τῶν δεδομένων αὐτοῦ.

Ὁ κατωτέρω πίναξ ἐμφανίζει τὴν τονικὴν ὀρθογραφικὴν ἱκανότητα ὑπὸ τὴν πραγματικὴν τῆς ὕψιν, ἥτοι εἰς ἀριθμὸν μὴ γενομένων σφαλμάτων.

Ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ πίνακος τούτου καὶ ὡς ἀνωτέρω παρατηρήθη, ἡ μέτρησης τῆς τονικῆς ὀρθογραφικῆς ἱκανότητος γίνεται εἰς σφάλματα ἐπὶ ποσοτικῶν κλιμάκων ὡς κάτωθι:

Κατ' ἄτομον	Ἀρρεν	ἐπὶ	0 - 30
	Θῆλυ	»	0 - 30
Κατὰ φύλον	Ἀρρεν	»	0 - 900
	Θῆλυ	»	0 - 750
Κατὰ σύνολον ἢ τάξιν		»	0 - 1650

Ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν κλιμάκων αὐτῶν καταδεικνύεται σαφῶς, ὅτι αὗται, ἐνῶ εἶναι ὅμοιαι κατὰ τὴν βάσιν, διαφέρουν κατὰ τὸ ὕψος τῶν βαθμίδων, διότι τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐπὶ μὲν τῆς περιπτώσεως μεμονωμένων μαθητῶν ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ζητούμενων τοῦ κριτηρίου ἀπλῶς, ἐπὶ δὲ τῆς περιπτώσεως ὁμάδος, ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ζητούμενων τοῦ κριτηρίου ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν μαθητῶν.

Ἡ καθ' ὕψος διαφορὰ τῶν κλιμάκων συνεπάγεται διὰ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν τὴν εὐρεσιν δεδομένων διαφορῶν ἀξίας καὶ ὅταν ἀκόμη ἐμφανίζονται αὐτὰ ἀριθμητικῶς ἴσα. Καὶ εἶναι μὲν τὰ εὐρεθέντα δεδομένα δι' ἐκάστης κλίμακος ἀπροσβλήτου ἀκριβείας, ἀλλ' ὅμως ἡ κατανόησις αὐτῶν καὶ ἡ σύγκρισις μεταξὺ τῶν εὐρεθέντων δεδομένων διὰ τῆς μιᾶς καὶ διὰ τῆς ἄλλης κλίμακος καθίσταται δύσκολος. Ἡ δυσχέρεια δὲ αὕτη παρεμποδίζει τὴν συναγωγὴν ἐκ τῆς συγκρίσεως αὐτῶν ἀναντιρρήτων καὶ χρησίμων συμπερασμάτων.

Διὰ τὴν ἄρσιν τῆς δυσκολίας προβάλλεται ἀνάγκη, ὅπως εὐρεθῇ μία κλίμαξ μετρήσεως τῆς τονικῆς ὀρθογραφικῆς ἱκανότητος, ἡ ὁποία νὰ ἔχῃ σταθερῶς μὲν καθωρισμένον τὸ ὕψος, ἀλλ' ὅμως νὰ εὐρίσκη ὁμοίαν ἐφαρμογὴν ἐπὶ ὅλων τῶν περιπτώσεων τῶν μαθητῶν, εἴτε πρόκειται περὶ μεμονωμένων, εἴτε περὶ διαφορῶν ὁμάδων αὐτῶν.

ΚΛΙΜΑΞ ΜΕΤΡΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΤΟΝΙΚΗΣ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΟΣ

Ἡ τονικὴ ὀρθογραφικὴ ἱκανότης χαρακτηρίζεται ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γενομένων ἢ μὴ γενομένων σφαλμάτων ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ ἐπὶ τῶν ζητούμενων τοῦ κριτηρίου, διὰ τοῦ ὁποίου ἐμετρήθη ἡ ἱκανότης αὐτή.

Ὅταν ὁ μαθητὴς ἀπαντήσῃ ἐπιτυχῶς ἐπὶ ὅλων τῶν ζητούμενων τοῦ κριτηρίου, ὅταν δηλ. κάμῃ σφάλματα (0), ἡ τονικὴ ὀρθογραφικὴ ἱκανότης αὐτοῦ χαρακτηρίζεται ὡς τελεία καὶ θὰ εἶναι π. χ. ἐπὶ (Z) ζητούμενων $\frac{Z}{Z} = 1$ δηλ. ἀκεραία μονάς.

Ἄν ὅμως ὁ μαθητὴς δὲν δώσῃ ἐπιτυχεῖς ἀπαντήσεις εἰς ἐν ἢ περισσότερα ἐπὶ τῶν ζητούμενων τοῦ κριτηρίου, ἂν δηλαδὴ κάμῃ ἐν ἢ περισσότερα σφάλματα, ἡ τονικὴ ὀρθογραφικὴ ἱκανότης αὐτοῦ θὰ εἶναι μικροτέρα τῆς ἀκεραίας μονάδος κατὰ τὸ κλάσμα τὸ παριστῶν τὸν ἀριθμὸν τῶν γενομένων σφαλμάτων. Ἄν τὰ σφάλματα π. χ. εἶναι (Σ) ἐπὶ ζητου-

μένων (Z), τὸ κλάσμα τῶν σφαλμάτων θὰ εἶναι $\frac{\Sigma}{Z}$.

Κατὰ τὸ κλάσμα τοῦτο $\frac{\Sigma}{Z}$ θὰ ὑπολείπεται τῆς ἀκεραίας μονάδος $\frac{Z}{Z}$ ἥτοι τῆς τελείας ἱκανότητος ἡ τονικὴ ὀρθογραφικὴ ἱκανότης αὐτοῦ. Θὰ εἶναι δὲ ἡ πραγματικὴ ἱκανότης αὐτοῦ ἡ διαφορὰ ἢ προκύπτουσα ἀπὸ τὴν ἀκεραίαν μονάδα $\frac{Z}{Z}$ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ κλάσματος τῶν σφαλμάτων $\frac{\Sigma}{Z}$ ἥτοι ἡ διαφορὰ $\frac{Z}{Z} - \frac{\Sigma}{Z} = \frac{Z - \Sigma}{Z} = 1$, ἐὰν παρασταθῇ + ἡ ἱκανότης διὰ τοῦ γράμματος I ἢ ἀντιστρόφως $I = \frac{Z - \Sigma}{Z}$.

Συμφώνως πρὸς τὸν τύπον αὐτὸν ἡ τονικὴ ὀρθογραφικὴ ἱκανότης εἶναι κλάσμα, ἔχον ἀριθμητὴν μὲν τὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ζητούμενων τοῦ κριτηρίου καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γενομένων σφαλμάτων, παρονομαστήν δὲ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ζητουμένου κριτηρίου.

Ἐπειδὴ ὅμως τὰ ζητούμενα παρὰ μεμονωμένων ἀτόμων ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ζητούμενα παρὰ ὁμάδων καὶ τὰ ζητούμενα παρὰ μιᾶς ὁμάδος ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ζητούμενα παρὰ ἄλλης ὁμάδος συμβαίνει νὰ εἶναι διάφορα εἰς ἀριθμὸν, κατ' ἀνάγκην θὰ προκύπτουν ὡς δεδομένα τῆς μετρήσεως κλάσματα μὲ διαφορῶν παρονομαστές. Οἱ ἀνόμοιοι αὗτοι παρονομασμοὶ τῶν δεδομένων δὲν εὐκολύνουν τὴν σύγκρισιν τῶν δεδομένων τῶν ὁμάδων μεταξὺ τῶν, οὔτε καὶ τῶν δεδομένων τῶν ὁμάδων πρὸς τὰ δεδομένα τῶν ἀτόμων. Ἡ δυσκολία αὕτη παραμερίζεται, ἐὰν τὰ κλάσματα τῶν δεδομένων ἀναχθοῦν εἰς ἑκατοστὰ τῆς ἀκεραίας μονάδος, ἥτοι εἰς τὸν αὐτὸν παρονομαστήν. Διὰ τῆς ἀναγωγῆς αὐτῆς ἡ ἀριθμητικὴ ἔκφρασις τῶν δεδομένων θὰ εἶναι ἀκέραιος ἀριθμὸς, εἰς τῶν ἀριθμῶν τῆς σειρᾶς 0—100.

Καὶ ἡ κλίμαξ μετρήσεως τῆς τονικῆς ὀρθογραφικῆς ἱκανότητος θὰ εἶναι 0—100 ἑκατοστὰ.

Κατόπιν τούτων ὁ ἀνωτέρω τύπος πρέπει νὰ διαμορφωθῇ περαιτέρω, ἵνα δεικνύῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μετρήσεως εἰς ἑκατοστὰ τῆς ἀκεραίας μονάδος. Καὶ εἰς τὴν τοιαύτην διαμόρφωσιν ὁδηγοῦν αἱ ἀκόλουθοι σκέψεις:

Ἡ τελεία τονικὴ ὀρθογραφικὴ ἱκανότης $\frac{Z}{Z}$ εἶναι 100 ἑκατοστὰ.

Ἡ ἀτελής $\frac{Z - \Sigma}{Z}$ X εἶναι $X = 100 \cdot \frac{Z - \Sigma}{Z}$:

$\frac{Z}{Z} = 100 \cdot \frac{Z - \Sigma}{Z} \cdot \frac{Z}{Z} = 100 \cdot \frac{Z - \Sigma}{Z} \cdot \frac{Z}{Z} = 100 \cdot \frac{Z - \Sigma}{Z}$

κατόπιν ἀπλοποιήσεως διὰ (Z), ἥτοι ἡ τονικὴ ὀρθογραφικὴ ἱκανότης $I = 100 \cdot \frac{Z - \Sigma}{Z}$ ἢ $I = \frac{Z - \Sigma}{Z} \cdot 100$.

Κατὰ τὸν οὕτω τελικῶς διαμεμορφωμένον τύπον ἡ τονικὴ ὀρθογραφικὴ ἱκανότης ἰσοῦται πρὸς τὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ζητούμενων τοῦ κριτηρίου καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γενομένων σφαλμάτων διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ζητούμενων τοῦ κριτηρίου καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γενομένων σφαλμάτων διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ζητούμενων τοῦ κριτηρίου ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν 100.

*Η διαφορά $Z - \Sigma$ είναι τὰ μὴ γεγόμενα σφάλματα ἐπὶ τῶν ζητούμενων τοῦ κριτηρίου, ἥτοι τὰ δοθέντα. Ἄν αὐτὰ συμβολισθοῦν διὰ τοῦ γράμματος (Δ) ὁ ἄνω τύπος λαμβάνει τὴν ἑξῆς μορφήν:

$I = \frac{\Delta}{Z} \cdot 100$, ἥτοι κατὰ τὸν τύπον τοῦτον ἡ τονικὴ ὀρθογραφικὴ ἱκανότης ἰσοῦται πρὸς τὸ πηλίκον τῆς διαιρέσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δοθέντων τοῦ κριτηρίου διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ζητούμενων αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν 100.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

1. Κατ' άτομον.

Ὁ μαθητὴς τοῦ πίνακος Α' ἔκαμεν ἐπὶ 30 ζητούμενων τοῦ κριτηρίου σφάλματα 6. Μετ' ἀντικατάστασιν τῶν γραμμάτων τοῦ τύπου διὰ τῶν ἀντιστοιχούντων ἀριθμῶν, εὐρίσκεται ὅτι ὁ μαθητὴς αὐτὸς ἔχει τονικὴν ὀρθογραφικὴν ἱκανότητα $I = \frac{30-6}{30} \times 100 = \frac{24}{30} \times 100 = \frac{2400}{30} = 80$.

2. Καθ' ομάδας.

α) Τοῦ αὐτοῦ φύλου. Ἡ δὴ δὴ τῶν ἀρρένων πίνακος Α' ἐπὶ 900 ζητούμενων τοῦ κριτηρίου ἔκαμεν σφάλματα 70. Μετ' ἀντικατάστασιν τῶν γραμμάτων τοῦ τύπου διὰ τῶν ἀντιστοιχούντων ἀριθμῶν εὐρίσκεται, ὅτι ἡ δὴ δὴ αὐτὴ τῶν ἀρρένων ἔχει τονικὴν ὀρθογραφικὴν ἱκανότητα

$$I = \frac{900-70}{900} \times 100 = \frac{830}{900} \times 100 = \frac{83000}{900} = 92 \text{ καὶ}$$

β) Ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἡ τῆς τάξεως. Τὸ σύνολον τῆς ΣΤ' τάξεως τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1954-55 ἐπὶ 1.650 ζητούμενου τοῦ κριτηρίου ἔκαμεν σφάλματα 119. Μετ' ἀντικατάστασιν τῶν γραμμάτων τοῦ τύπου διὰ τῶν ἀντιστοιχούντων ἀριθμῶν εὐρίσκεται, ὅτι ἡ τάξις αὐτὴ ἔχει τονικὴν ὀρθογραφικὴν ἱκανότητα

$$I = \frac{1650-119}{1650} \times 100 = \frac{1531}{1650} \times 100 = \frac{153100}{1650} = 93.$$

ΕΠΙΛΟΓΙΣ ΜΑΘΗΤΩΝ

ΚΑΙ ΑΠΟΛΟΓΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΟΝΙΚΗΝ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΗΝ ΜΑΘΗΣΙΝ

Οἱ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ τύπου τούτου εὐρεθέντες ἀριθμοὶ δηλοῦν τὸν βαθμὸν ἀναπτύξεως τῆς τονικῆς ὀρθογραφικῆς ἱκανότητος ἑκάστου μαθητοῦ καὶ ἑκάστης ομάδος μαθητῶν κατὰ τὴν ὥραν τῆς δοκιμασίας αὐτῶν.

Ἄλλ' ἡ μέθοδος τοῦ χρόνου τούτου ἀνάπτυξις τῆς ἐν λόγῳ ἱκανότητος ἐγένετο διὰ τῶν ἐπιδράσεων τῆς εἰδικῆς γραμματικῆς διδασκαλίας καὶ τῶν ἐφαρμογῶν αὐτῆς ἐπὶ τὴν ἐμφύτως ἐνυπάρχουσαν εἰς ἕκαστον μαθητὴν ἱκανότητα πρὸς τὴν εἰδικὴν αὐτὴν τονικὴν ὀρθογραφικὴν μάθησιν καὶ τῶν ἀναλόγων ἀντιδράσεων τῆς ἐμφύτου αὐτῆς ἱκανότητος ἑκάστου μαθητοῦ εἰς τὴν ἐπενέργειαν τῆς διδασκαλίας τῆς εἰδικῆς αὐτῆς μαθήσεως μετὰ τῶν συναφῶν πρὸς αὐτὴν ἐφαρμογῶν.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἐπιτευχθεῖσα ἀνάπτυξις τῆς τονικῆς ὀρθογραφικῆς ἱκανότητος εἰς τὸν βαθμὸν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐμφανίζεται διὰ τῆς γενομένης μετρήσεως εἶναι ἀποτέλεσμα διττῶν παραγόντων, ἥτοι τῆς

φυσικῆς ἱκανότητος ἑκάστου μαθητοῦ πρὸς τὴν αὐτὴν εἰδικὴν μάθησιν καὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς διδασκαλίας τῆς τοιαύτης εἰδικῆς μαθήσεως. Ἐκ τούτου συνάγεται, ὅτι ἕκαστον δεδομένον τῆς μετρήσεως ἐνέχει διπλὴν ἐννοίαν: ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ μαθητοῦ δεικνύει τὸν βαθμὸν ἐπιδόσεως αὐτοῦ εἰς τὴν εἰδικὴν αὐτὴν τονικὴν ὀρθογραφικὴν μάθησιν, ἀπὸ δὲ τῆς πλευρᾶς τῆς διδασκαλίας δίδει τὸν βαθμὸν ἀποδόσεως αὐτῆς εἰς τὴν εἰδικὴν αὐτὴν μάθησιν. Καί, τάνάπαλιν, οἱ δύο αὐτοὶ βαθμοί, τῆς ἐπιδόσεως εἰς τὴν μάθησιν καὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς διδασκαλίας εἰς αὐτὴν, ἐννοοῦνται εἰς ἕνα βαθμὸν, εἰς τὸν βαθμὸν ἀναπτύξεως τῆς ἱκανότητος εἰς τὴν εἰδικὴν αὐτὴν τονικὴν ὀρθογραφικὴν μάθησιν. Ἡ δὲ μέτρησις τῆς ἱκανότητος τῆς τονικῆς ὀρθογραφικῆς μαθήσεως εἶναι ἐν ταύτῃ μετρήσει καὶ τῆς ἐπιδόσεως τῶν μαθητῶν εἰς τὴν εἰδικὴν αὐτὴν μάθησιν καὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς διδασκαλίας τῆς εἰδικῆς αὐτῆς τονικῆς ὀρθογραφικῆς μαθήσεως.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΨΥΧΟΜΕΤΡΙΚΟΝ - ΜΕΤΡΗΣΙΣ ΠΑΣΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΟΣ ΜΑΘΗΣΕΩΣ

Ἡ τονικὴ ὀρθογραφικὴ ἱκανότης εἶναι μία εἰδικὴ ἱκανότης μαθήσεως εἰς τὸ σχολεῖον. Ἡ εἰδικὴ αὐτὴ ἱκανότης ὑπεβλήθη εἰς μέτρησιν κατὰ τὸν ἀνωτέρω ἐκτεθέντα τρόπον καὶ ἐκ τῆς μετρήσεως προέκυψεν ὁ βαθμὸς ἐπιδόσεως τῶν μαθητῶν εἰς τὴν εἰδικὴν αὐτὴν τονικὴν ὀρθογραφικὴν μάθησιν καὶ ὡς βαθμὸς ἀποδόσεως τῆς διδασκαλίας τῆς εἰδικῆς αὐτῆς μαθήσεως.

Ἐκ τῆς γενομένης αὐτῆς μετρήσεως μιᾶς εἰδικῆς ἱκανότητος μαθήσεως εἰς τὸ σχολεῖον συνάγεται, ὅτι καὶ πᾶσα ἄλλη εἰς αὐτὸ καλλιεργουμένη καὶ ἀναπτυσσομένη εἰδικὴ ἱκανότης μαθήσεως δύναται νὰ μετρηθῇ κατὰ τρόπον ὅμοιον πρὸς τὸν ἐφαρμοσθέντα διὰ τὴν μέτρησιν τῆς τονικῆς ὀρθογραφικῆς ἱκανότητος. Θὰ ἀπαιτηθοῦν δηλ. διὰ τὴν μέτρησιν πάσης εἰδικῆς ἱκανότητος μαθήσεως δύο ἐνέργειαι, ἡ δοκιμασία καὶ ἡ μέτρησις τοῦ ἀποτελέσματος τῆς δοκιμασίας.

Ἡ πρώτη ἐνέργεια θὰ γίνῃ διὰ τῆς χρήσεως εἰδικοῦ κριτηρίου, ἡ δευτέρα ἐνέργεια διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ γνωστοῦ ἐκ τῶν ἀνωτέρω μαθηματικοῦ τύπου, ὁ ὁποῖος δίδει τὸν βαθμὸν τῆς μετρούμενης εἰδικῆς ἱκανότητος ἐπὶ βαθμολογικῆς κλίμακος 0-100. Τὸ εἰδικὸν κριτήριον θὰ εἶναι ἀπαραίτητως κατὰ τὸ ποῖον τοιοῦτον, ὥστε ἡ δοκιμαζομένη εἰδικὴ ἱκανότης νὰ τίθεται εἰς ἐνέργειαν, κατὰ δὲ τὴν ἑκτασιν δέον νὰ περιλαμβάνῃ ὡς ζητούμενα ὑπὸ τὸν τύπον ἀπλῶν καὶ σαφῶν ἀπαντήσεων ὅλα τὰ δυνάμενα νὰ τύχωσιν ἀπαντήσεως μέρη τῆς εἰδικῆς μαθήσεως καθ' ὅλον τὸ πλάτος αὐτῆς.

Ἡ σύνταξις τοῦ κριτηρίου αὐτοῦ πολλάκις θὰ προσκόψῃ εἰς τὴν μεγάλην ἑκτασιν τῆς εἰδικῆς μαθήσεως. Ἡ δυσκολία αὐτὴ δύναται νὰ παραμερισθῇ, ἂν, ἀντὶ τοῦ ἐνὸς κριτηρίου, τὸ ὁποῖον θὰ περιέχῃ ὅλα τὰ ζητούμενα, συνταχθῶσι περισσότερα κριτήρια, περιλαμβάνοντα ἕκαστον μέρος τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν ζητούμενων. Τὰ μερικώτερα αὐτὰ κριτήρια θὰ δοθῶν τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου μετὰ παρέλυσιν χρονικοῦ τινος διαστήματος μεταξὺ δύο ἀλλεπαλλήλων τοιούτων κριτηρίων καὶ θὰ θεωρηθοῦν

Α' ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΣΥΝΕΡΙΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤ. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΛΜΩΠΙΑΣ

Τὴν 10ην Σεπτεμβρίου ἔλαβε χώραν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Δημοτικῶν Σχολείων κ. Σ. Φάσσα ἐν Ἀριδαίᾳ τὸ Α' Παιδαγωγικόν Συνέδριον Στοιχ. Ἑκπαιδευσεως Περιφερείας Ἀλμωπίας, εἰς ὃ μετέσχον ἅπαντες οἱ διδάσκαλοι, διδασκάλισσαι καὶ νηπιαγωγοὶ τῆς Περιφερείας.

Ἀπασχολήθη δὲ τὸ συνέδριον μὲ τὰ ἀκόλουθα τρία θέματα, ἐπικαιρὰ ὅσον καὶ σημαντικά:

α') Ὅποῖον τὸ Νέον Ἀγροτικὸν Νηπιαγωγεῖον.
β') Ὅποῖον τὸ Νέον Ἀγροτικὸν Δημοτικὸν Σχολεῖον.

γ') Κριτικὴ τοῦ βιβλίου «Μεταπολεμικοὶ ἀνήλικοι» Ἰ. Π. ΠΑΠΑΓΕΡΑΧΗ μὲ εἰσηγητὰς ἐπὶ τοῦ α'. θέματος τὴν Ν(γ)ὸν κ. Λαγούδη, ἐπὶ τοῦ β'. θέματος τοὺς διδ(δ)λους κ. Πορρᾶν καὶ Ἀνθοπούλου καὶ ἐπὶ τοῦ γ'. θέματος τὸν κ. Κουνέλην.

Πάντες οἱ ὁμιληταὶ διεξήλθον τὰ θέματά των μὲ ἐπιστημονικότητα καὶ σαφήνειαν, κατέληξε δὲ τὸ Συνέδριον ὑπὸ τὰς ἐμπεριστατωμένας συγκεφαλαιώσεις, διασαφίσεις καὶ ὑποδείξεις τοῦ διευθύνοντος καὶ τὸ Συνέδριον Ἐπιθεωρητοῦ κ. Σωτηρίου Φάσσα εἰς σπουδαιότατα πορίσματα, ἅτινα θὰ ἀποβοῦν ὁδηγοὶ τοῦ ἔργου των κατὰ τὸ ἀρξάμενον σχολικὸν ἔτος.

Ἐπὶ τοῦ α' θέματος κατέληξε τὸ Συνέδριον εἰς τὰ ἀκόλουθα πορίσματα:

1) Ἐπιβάλλεται ἡ ἵδρυνσις Ἀγροτικοῦ Νηπιαγωγείου εἰς κάθε ἀγροτικὸν χωρίον ἐφ' ὅσον μία

ἀπὸ τὰς κρίσιμους περιόδους τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ νηπιακή. Προτιμότερον θὰ ἦτο νὰ διευμορφοῦτο καὶ εἰς Νηπιότροφειον μὲ νέαν διοργάνωσιν καὶ διαρρυθμίσειν.

2) Τὸ Νηπιαγωγεῖον πρέπει νὰ στεγνίζεται εἰς ἴδιον διδακτήριον μακρὰν τοῦ Δημ. σχολείου πλαισιωμένον ἀπὸ φυσικὸν ἀγροτικὸν περιβάλλον, μονόροφον, μὲ δύο αἰθούσας, αὐλὴν, κήπον, ὑπόστεγον, ἄμμον, ἀνθοδοχεῖα, κλουβιά κ.λ.π. κρήνην ἢ νιπτήρας, ζῶα οἰκιακά μὲ τὰ ὁποῖα νὰ ἔρχωνται εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν τὰ παιδιὰ. Ἡ αἰθουσα πρέπει νὰ ἔχῃ ὄψιν καὶ περιβάλλον οἰκογενειακὸν μὲ κατάλληλον διαρρυθμίσειν τῶν ἐν αὐτῇ ἐπίπλων καὶ κατάλληλον διακόσμησιν, μὲ ἀπόλυτον καθαριότητα.

3) Τὸ πρόγραμμα τοῦ Νηπιαγωγείου δέον νὰ εἶναι ἀπλοῦν μὲ ἀπασχολήσεις τῶν νηπίων χωρὶς τακτὰ χρονικὰ ὅρια συντεταγμένον κατὰ μῆνα, ἐβδομάδα καὶ ἡμέραν νὰ περιλαμβάνῃ δέ:

α) Ἀφορμὰς πρὸς ἀσκοπὸν μίμησιν (παιχνίδι).

β) Ἀφορμὰς πρὸς σκόλιμον κίνησιν (χειροτεχνία).

γ) Ἀφορμὰς πρὸς μάθησιν (διδασκαλία).

δ) Ἀφορμὰς πρὸς ψυχικὴν περισυλλογὴν (ἐορταί).

Προσέτι δὲ θὰ συμπληροῦται τὸ πρόγραμμα μὲ αὐτοσχέδια ποιήματα, ἱστορίες, παραμῦθια, τραγούδια, αἱ ἐκ τῶν ὁποίων αὐθόρμητοι ἤθικαι κρίσεις τῶν νηπίων πρέπει νὰ ἀναπτύσσωνται.

4) Ἡ Νη(γ)ὸς θὰ πρέπει μὲ τὴν διδ(δ)σαν τοῦ Δημ. Σχολείου νὰ ἀσχολῇται μὲ ὅ,τι ἐνδιαφέρει τὴν

κατὰ τὴν μέτρησιν τοῦ ἀποτελέσματος τῆς δοκιμασίας ὡς ἐν γενικὸν κριτήριον.

Ἡ αὕτη δυσκολία, ἐξ ἄλλου, δύναται νὰ προληφθῇ, ἂν μετὰ τινα μικρὸν ἀριθμὸν ἐνοτήτων εἰδικῆς μαθήσεως ἢ εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μηνὸς ἢ διμήνου ἐνεργῇται ἡ δοκιμασία, ὁπότε ἡ ἔκτασις τῆς μετρητέας εἰδικῆς μαθήσεως περιορίζεται ἀναλόγως εἰς μικρὸν ἀριθμὸν ζητουμένων.

Ἀλλῃ δυσκολία ἀνακύπτει εἰς τὴν μέτρησιν ὡς πρὸς τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν ἐξ αὐτῆς συναγομένων ἀριθμῶν, διότι οἱ ἀριθμοὶ αὗτοι θὰ δεικνύουν τὸν βαθμὸν τῆς εἰδικῆς ἱκανότητος ἐπὶ βαθμολογικῆς κλίμακος 0-100, τοιαύτη δὲ κλίμαξ εἶναι ἀσυνήθης εἰς τὸ σχολεῖον. Εἶναι ὅμως δυνατόν νὰ δοθοῦν οἱ βαθμοὶ τῆς ζητουμένης ἱκανότητος ἐπὶ βαθμολογικῆς κλίμακος 0-10, ἂν ἀντὶ τοῦ χρησιμοποιοῦντος διὰ τὴν μέτρησιν τῆς τονικῆς ὁρθογραφικῆς ἱκανότητος

μαθηματικοῦ τύπου $\frac{Z \cdot \Sigma}{Z} 100$ ἐφαρμοσθῇ ὁ τύπος $\frac{Z \cdot \Sigma}{Z} 10$, ἢ ἂν οἱ διδόμενοι ἀριθμοὶ διὰ τῆς χρήσε-

ως τοῦ τύπου $\frac{Z \cdot \Sigma}{Z} 100$ διαιροῦνται διὰ τοῦ ἀριθμοῦ 10. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις αὐτὰς οἱ βαθμοὶ θὰ χαρακτηρίζωνται διὰ τῆς ὀνομασίας, τὴν ὁποίαν φέρει ἕκαστος ἀριθμὸς τῆς ἐν χρήσει εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον βαθμολογικῆς κλίμακος 0-10.

Εἶναι ὅμως προφανές ὅτι ἡ μέτρησις τῆς εἰδικῆς ἱκανότητος μαθήσεως ἐπὶ βαθμολογικῆς κλίμακος 0-100 δίδει τὸν βαθμὸν ἀναπτύξεως τῆς ἱκανότητος ἀκριβέστερον ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἐμφανίζει ἡ βαθμολογικὴ κλίμαξ 0-10. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν προτιμότερον εἶναι νὰ γίνηται ἡ μέτρησις τῆς εἰδικῆς ἱκανότητος μαθήσεως ἐπὶ βαθμολογικῆς κλίμακος 0-100 καὶ εἰς τοὺς συναγομένους βαθμοὺς ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς νὰ δίδωνται ὀνομασίαι ἀντίστοιχοι πρὸς τὰς διδομένας εἰς τοὺς βαθμοὺς τῆς κλίμακος 0-100 θὰ εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

0	κακῶς
1—20	μετριώτατα
21—40	μετρίως
41—50	σχεδὸν καλῶς
51—70	καλῶς
71—90	λίαν καλῶς
91—100	ἄριστα

Ἀναλόγως δὲ πρὸς τὴν ὀνομασίαν τῶν βαθμῶν αὐτῶν τῆς κλίμακος 0—100 δέον νὰ χαρακτηρίζεται ἡ ἐπίδοσις εἰς τὴν εἰδικὴν μάθησιν ὡς καὶ ἡ ἀπόδοσις τῆς διδασκαλίας εἰς αὐτὴν ὡς κατωτέρω:

1—40	μετρία
41—70	καλὴ
71—90	λίαν καλὴ
91—100	ἀρίστη

πρόδοσιν καὶ ἐκπολιτισμὸν τοῦ χωρίου νὰ ἀποβῇ δηλ. πραγματικὸς ἐκπολιτιστικὸς παράγων.

Ἐπὶ τοῦ β' θέματος: Ὅποιον τὸ Νέον Ἀγροτικὸν Δημοτικὸν Σχολεῖον κατέληξεν εἰς τὰ ἀκόλουθα πορίσματα.

Ὁ σκοπὸς τοῦ Νέου Ἀγροτικοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ἐκτὸς τοῦ γενικοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς ποὺ ἐπιδιώκουν ὅλα τὰ Σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος, πρέπει νὰ εἶναι καὶ ὁ ἑξῆς: Νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς μαθητὰς γνώσεις ἀγροτικὰς. Νὰ διοργανώῃ χειροτεχνικὰς ἐπιδείξεις καὶ ἐορτὰς ἀγροτικὰς. Νὰ δώσῃ τὴν κατάλληλὴν ἀγωγήν, γιὰ νὰ γίνουν πραγματικοὶ ἀγρότες χωρικοὶ καὶ ἀγρότισσες χωρικές. Νὰ τοὺς ἀφυπνήσῃ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν γῆν, νὰ δώσῃ ἀγωγήν στὴν ἀλόγητα καὶ ὀλιγάρεϊα, στὴν ἐντιμότητα καὶ εὐλιχρύνειαν, στὴν ἐπιμέλεια καὶ εὐπρέπεια, στὴν ἀλληλεγγύην καὶ τὴν ἀγωγήν στὴν μητρότητα. Νὰ γίνουν δηλαδὴ καλὰς μητέρες καὶ καλὰς νοικοκυρὲς καὶ παράλληλα καλοὶ πατέρες καὶ καλοὶ νοικοκυραῖοι.

Ὁ διδάσκαλος τοῦ Σχολείου τούτου πρέπει νὰ ἔχῃ μόρφωσιν ἀγροτικὴν καὶ ψυχικὴν διάθεσιν τοιαύτην, τὴν ὁποίαν θὰ λαμβάνῃ ἐν τῇ Παιδαγωγικῇ Ἀκαδημίᾳ, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος πρέπει νὰ ὀπλίζεται διὰ τῆς ἀναγνώσεως, διὰ τῆς ἐπικοινωνίας του καὶ ἐπαφῆς του μὲ τοὺς ἀγρότας καὶ διὰ τῆς προγραμματίσεως τῆς ἐργασίας του.

Θὰ μελετήσῃ τὴν κατάστασιν τοῦ χωρίου, τὴν ἱστορίαν του καὶ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν ἀγροτῶν.

Ἡ ἐξωσχολικὴ δράσις τοῦ διδασκάλου στὸ χωριὸν πρέπει νὰ εἶναι ποικίλη. Νὰ προσεταιρισθῇ τοὺς νέους καὶ τὰς νεάνιδας, νὰ κἀνῃ μὲ αὐτοὺς διαφόρους ὁμίλους, νὰ τοὺς τραβῇ κοντά του, νὰ κἀνῃ ὁμάδες δειντοφυτεύσεως γιὰ νὰ πρασινίσουν καὶ νὰ σκορπίσουν ὑγείαν καὶ ὁμορφιὰ· τὰ γυνὰ μέρη τῆς ὑπαίθρου, νὰ στολίζουν οἱ νέοι τὰ πάντα, νὰ κἀνουν τὸ χωριὸν τοὺς ὁμορφον, νὰ περιποιηθῶν τὸ ἡρώων τοὺς καὶ ὁ δάσκαλος μαζί μὲ αὐτοὺς νὰ διοργανώῃ ἀγροτικὰς ἐορτὰς, νὰ ἀναπτυχθοῦν οἱ ὁμάδες πρασικοπισμοῦ καὶ ὁδηγισμοῦ, νὰ γίνῃ δανειστικὴ βιβλιοθήκη γιὰ νὰ διαβάζουν οἱ νέοι, νὰ γίνωνται διάφοροι διαλέξεις καὶ ὁμιλίαι γιὰ νὰ μορφώνεται τὸ μυαλὸ, ἡ ψυχὴ καὶ ἡ καρδιὰ τῶν ἀγροτοπαίδων.

Τὸ διδακτήριον. Τοῦτο πρέπει νὰ ἔχῃ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα παραρτήματα, νὰ βρῖσκεται δὲ εἰς τοιαύτην θέσιν, ὥστε νὰ διευκολύνεται ἡ ὅλη ἐργασία τοῦ Σχολείου. Διὰ τὴν καλυτέραν δὲ λειτουργίαν του καὶ τὴν οἰκονομικὴν του ἐνίσχυσιν πρέπει ὁ διδάσκαλος νὰ πάρῃ μὲ τὸ μέρος του καὶ νὰ ἐπιδράσῃ ἐπιμελῶς γιὰ τὸ καλὸν τοῦ Σχολείου καὶ τοῦ χωριοῦ γενικῶς, τὸν γραμματέα καὶ Προέδρον τῆς Κοινότητος, τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπιτροπὴν, τὸν Ἱερέα καὶ πάντα ἄξιον καὶ ἱκανὸν τοῦ χωρίου καὶ τῆς ἐπαρχίας ὅπως εἶναι ὁ ἀστυνομικὸς σταθμάρχης, ὁ γιαντὸς κ.λ.π.

Νὰ παρακινή τοὺς πλουσίους πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Σχολείου, ἀκόμη καὶ τοὺς διαμένοντας εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Δηλαδὴ νὰ γίνῃται ἐκμετάλλευσιν ὑπὲρ τοῦ Σχολείου πάσης γνωριμίας, πάσης ἀγάπης καὶ ἐκτιμήσεως τῶν ἄλλων πρὸς τὸ πρόσωπόν μας.

Στὸν τομέα ἐξωσχολικῆς διοργανώσεως πρέπει νὰ ὑπάρχουν 1) ὁμάδες Ἑρμῆ τοῦ Σταυροῦ Νεότητος. 2) Σχολικὸς Συνεταιρισμός. 3) Μαθητικὴ

Κοινότης. 4) Σχολικαὶ ἐορταὶ ἀγροτικαί. 5) Νὰ ὑπάρχῃ Σχολικὸς κήπος. 6) Ζωοτροφεῖον. 7) Μαθητικὸν ταμιευτήριον. 8) Νὰ ὑπάρχῃ Φαρμακεῖον καὶ τέλει· ταῖον καθεὶ τὸ πού θὰ κἀνῃ τὰ παιδὶ νὰ νοιώσῃ χαρὰ γιὰ τὴν ἀγροτικὴν του ζωὴν, γιὰ τὸ ἀγροτικὸν τοῦ Σχολεῖο.

Πρόγραμμα Σχολικῆς ἐργασίας του. Φυσικὰ δὲν μπορεῖ ὁ παιδαγωγικὸς σκοπὸς τοῦ Ἀγροτικοῦ Σχολείου νὰ εἶναι διάφορος τῶν ἄλλων σχολείων, μόνον θὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του ὅ,τι ἀνωτέρω ἐτονίσθη. Δηλαδὴ τὴν ἀνάπτυξιν παρὰ τῶν μαθητῶν ἀγροτικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν καὶ τοῦτο πρὸς καταπολέμησιν τῆς τὸσον μεγάλως παρουσιασθείσης μετὰ τὸν πόλεμον ἀστυφιλίας.

Φυσικὰ τὸ πρόγραμμα ὡς γενικὸν περίγραμμα θὰ καθορίζεται παρὰ τοῦ Ἐκπαιδ. Συμβουλίου.

Ἐνιαία διδασκαλία εἰς τὴν Α' καὶ Β' τάξιν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκ τῶν γεωγραφικῶν, ἱστορικῶν καὶ φυσικῶν στοιχείων τοῦ τόπου τοῦ μαθητοῦ καὶ ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν τῆς ἰδιαίτης πατρίδος τοῦ μαθητοῦ. Καὶ νὰ παρουσιάζωμε καὶ παραδείγματα προσώπων μεγάλων ἀγροτῶν ἀνδρῶν.

Ἡ μέθοδος διδασκαλίας θὰ ἔχῃ καὶ αὐτὴ τὴν ἀγροτικὴν τῆς μορφήν. Θὰ ὑπάρχουν εἰκόνες καὶ ἐποπτικὰ μέσα ἀπὸ τίς ἀσχολίας καὶ τὰ προϊόντα τῶν ἀγροτῶν. Ζωντανὰ πρόσωπα θὰ συμπληρῶνουν τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τοῦ Σχολείου ἐργασίας θὰ συντελέσῃ ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ ἀποκτήσουν μεγαλύτερη αὐτοτέλεια, μεγαλύτερη δύναμιν κρίσεως, περισσότερη συναίσθησιν εὐθύνης, πλουσιώτερον κοινωνικὸν συναίσθημα ἀγροτικῆς ζωῆς.

Θὰ ἐφαρμόζωμε καὶ ἐδῶ ὅ,τι σὲ κάθε νέο Σχολεῖο. Τίς ἀρχὲς τῆς α) Ἐποπτείας, β) αὐτενεργείας, γ) ἐργασίας.

Θὰ ὁμιλῇ ὁ διδάσκαλος μὲ ἀγάπην, θὰ κατέρχεται στοργικὰ στὸ ἐπίπεδον τοῦ παιδιοῦ.

Ἡ καλλιέργεια τῶν πάντων θὰ ἐπιδιώκεται.

Αἱ κατ' οἶκον ἐργασίαι θὰ εἶναι σύμφωνοι μὲ τὰ νεώτερα διδάγματα τῆς Παιδαγωγικῆς καὶ αἱ σιωπηραὶ τοιαῦται πρέπει νὰ προγραμματίζωνται.

Τὰ ἐποπτικὰ μέσα θὰ εἶναι τὸ πλεῖστον ἀγροτικῆς προελεύσεως καὶ πρὸ παντὸς θὰ χρησιμοποιῶνται τὰ ἀντικείμενα τῆς φύσεως.

Ἐπὶ τοῦ γ' θέματος: Κριτικὴ τοῦ βιβλίου «Μεταπολεμικοὶ ἀνῆλικοι» Ἰ. Π. Παπαγεράκη.

Φυσικὰ ἡ γενικὴ ἐπίδρασις τῶν γεγονότων τῆς 10)ετίας ἦτο τρομερὰ καταστρεπτικὴ διὰ τὴν Ἑλλάδα μας, λόγῳ τῆς κατοχῆς ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ.

Ἡ δυσμενὴς ἐπίδρασις εἶναι:

1) Ἐπὶ τῆς σωματικῆς καταστάσεως τῶν ἀνηλίκων (βάρος—ὑψος—διεύρυνσις θώρακος—χρῶμα κ.τ.λ.ιν.....)

2) Ἐπὶ τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τῶν ἀνηλίκων.

α) Ψυχικὴ κόπρσις καὶ ἔλλειψις ἐνθουσιασμοῦ.

β) Ἐντονη νευρικήτητα.

γ) Διαταραχὲς στὴν μνήμην (ἀνάπασιντῶν παραστάσεων, στὴν προσοχή, στὴν βούλησιν.... Ἀνορθογραφία—Κακογραφία... κ.τ.λ.).

3) Ἐπίδρασις στὴν ἡθικὴ κατάστασιν τῶν ἀνηλίκων.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗ

Γ. ΚΟΥΛΟΥΚΗ, Δημοδιδασκάλου

Μετά την αναγνώριση της αδυναμίας της παληάς (συνειρμικής) ψυχολογίας να μπη στη ζωή του ατόμου και να εξηγήσει την συμπεριφορά του στη ζωή, παρουσιάστηκαν νέοι τρόποι έρευνας και γενικά πραγματοποιήθηκε μεγάλη στροφή στην έπιστήμη της ψυχολογίας. Καταβλήθηκε προσπάθεια να πλησιάσει η ψυχολογία τη ζωή, να συνδέσει τα προβλήματα της με την κοινωνική πραγματικότητα, να αποκτήσει πρακτική αξία.

Έτσι η έμβραθυνη στο χαρακτήρα έγινε το κατ' έξοχον πρόβλημα της νεώτερης ψυχολογίας.

Σε δυο μεγάλες κατηγορίες μπορούμε να χωρίσουμε τις απόψεις των ψυχολόγων για το χαρακτήρα :

α) Σ' όσες ενδιαφέρονται για την περιγραφή και κατάταξη των ψυχολογικών τύπων, θεωρώντας ο χαρακτήρα την ιδιοσυγκρασία (κράση) του ατόμου.

κων, π.χ. ανυπακοή, αυθάδεια, άπειθαρχία, συναισθημα μειονεξίας, νυκτηρινός τρόμος, δυσχέρεια προσσεμογής στο περιβάλλον, αντικανονικά έκδηλώσεις που οδηγούν στην αλγεία και το έγκλημα. Ακόμη και αι αλωνίου κύρους ήθικαί άξιαί εκλονίσθησαν...

4) Έπίδραση στον τομέα της μορφώσεως.

α') Καταστροφή διδακτηρίων και παντός μέσου βοηθητικού ή έποπτικού.

β') Διακοπή των μαθημάτων.... Έπίδοσις μικρά.

ΜΕΡΟΣ Β'.

Γενικά μέτρα για την εξουδετέρωση των δυσμενών επιδράσεων ελήφθησαν και παρά ξένων Όργανώσεων και παρὰ του Κράτους μας...

Μέτρα για την εξουδετέρωση των δυσμενών επιδράσεων του πολέμου.

Α') Στον τομέα της Σωματικής άγωγής :

1) Μαθητικά συστήτια.

2) Μαθητικά κατασκηνώσεις.

3) Ό,τι αναφέραμε για τα Νέα Νηπιαγωγεία και Νέα Άγροτικά Δημοτικά Σχολεία από έποψιν διδακτηρίων και παιαρητημάτων υγιεινών.

Β') Στον τομέα της ψυχικής υγείας :

1) Ανύψωση του βιοτικού επιπέδου.

2) Ηθική εξύψωση της κοινωνίας.

3) Ενίσχυσις του οίκογενειακού θεσμού του άγρότου.

4) Ηθική και θρησκευτική άγωγή.

Δ') Στον τομέα της μορφώσεως :

1) Αναδιοργάνωση της σχολικής άγωγής τ.έ.

2) Μεταρρύθμισι Νηπιαγωγείων και Δημοτικών Σχολείων έωσχολικώς και έξωσχολικώς. Συνεργασία διλών, διδλίσσων και νηπιαγωγών προγραμματισμένη, στενή, ειλικρινής, άγαθή και άρμονική με

β) Σ' όσες βρίσκουν το χαρακτήρα στον ιδιαιτερο τρόπο κοινωνικής συμπεριφοράς και τον έξετάζουν όχι σαν σταθερή κι άμετάβλητη κατάσταση, αλλά σαν σχέση ανάμεσα στην επίδραση του κοινωνικού περιβάλλοντος και στη δράση (άντιδραση) του ατόμου, σχέση ύποκειμενη σε διαμόρφωση.

Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν οι τυπολογίες τύπου Κρέτμερ πού :

1) Αποδίδουν μεγάλη σημασία στην κράση, ιδιοσυγκρασία του ατόμου κι ενδιαφέρονται για την άνεύρεση και κατάταξη των διαφόρων τύπων κι όχι για το κοινωνικό ή μη περιεχόμενό τους.

2) Βασίζονται στις σχέσεις σώματος - ψυχής όπερτιμώντας την επίδραση του φυσιολογικού παράγοντα και ύποτιμώντας ή παραβλέποντας τη σχέση χαρακτήρα και κοινωνικού περιβάλλοντος.

3) Παίρνουν τους τύπους - χαρακτήρες σαν

τις Παιδονπόλεις, με τα Σπίτια του Παιδιού, με πάντα όργανισμόν εργαζόμενον για τη βελτίωση της σωματικής, ψυχικής και ήθικης καταστάσεως του μεταπολεμικού ανήλικος και πάντα υπό την άμεσον έποπτεία του Έπιθεωρητού των Δημοτικών Σχολείων κ.τ.λ.

Τέλος, ύπεράνω όλων άς προσέξωμε την Νηπιαγωγό και τον δημοδιδάσκαλον, τους μόνους φορείς του πολιτισμού στο άγροτικό χωριό, τους μόνους μεταπλάστας των παιδικών ψυχών και των μεταπολεμικών ανηλικών.

Έν Αριδαία τη 20η Σεπτεμβρίου 1957

Ό Πρόεδρος του Σ'λλόγου Δημ)λων
και Ν)γών Άλμωπίας
ΠΕΤΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ

—Δύο όροι είναι άναγκαίοι ίνα έπιτευχθί ή άρίστη παιδαγωγική απόδοσις : όχι μόνον να γνωρίσωμεν τα παιδιά, αλλά και τους έαυτούς μας.

Διά να γνωρίσωμεν τα παιδιά, πρέπει πρώτον να άποβάλωμεν κάθε προκαταλήψιν, πάσαν εκ των προτέρων αντίληψιν της πειθαρχίας ή της διδασκαλίας. Πρέπει να έξοικειωώμεν με την Ιδέαν, ότι τα άγόρια αυτά ή τα κορίτσια που έχομεν έμπρός εις τα μάτια μας και τα όποια, καθισμένα με τα χέρια σταυρωμένα, παρουσιάζουν όμοιομορφίαν εις την έξωτερικήν στάσιν των, είναι άπλή όφθαλμαπάτη. Ούτε μία σκέψις δέν περνά όπίσω από τα μέτωπα αυτά, ή όποια να είναι ή αυτή άκριβώς δι' όλα. Τα παιδιά αυτά δέν έχουν ούτε την Ιδίαν όρασιν, ούτε την ατήν μνήμην, ούτε την Ιδίαν ταχύτητα ή τον ατόν τρόπον κατανοήσεως, ούτε τας Ιδίας προσηγουμένως κτηθείσας γνώσεις, ούτε τον Ιδιον τρόπον χρησιμοποίησός των. Καθένα έχει την Ιδιαίτεράν μέθοδον εργασίας του και θα εργασθί τόσον περισσότερον άποδοτικά, όσον περισσότερον θα του έπιτρέψωμεν να την θέσι εις έφαρμογήν.

(H. Bouchet, l' individualisation de l' enseignement)

κάτι δοσμένο πού καθόλου ή ελάχιστα μπορεί να μεταβληθῇ κάτω από τὴν ἐπίδραση ἐξωτερικῶν παραγόντων (φυσικῶν καὶ κοινωνικῶν).

4) Δὲν ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸν τρόπο μόρφωσης τῶν χαρακτήρων. Τὸ ἔργο τους δὲν προχωρεῖ πέρα ἀπὸ τὴν ἐπιφανειακὴ ταξινόμηση.

Στὴ δευτέρη κατηγορία ἀνήκουν οἱ ἀπόψεις τοῦ Adler καὶ νεωτέρων ψυχολόγων πού :

1) Ἀναζητοῦν τὸν πυρῆνα τῆς προσωπικότητος στὸ «πρόγραμμα ζωῆς» δηλαδὴ στὸν ἰδιαιτέρο τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο κάθε ἄτομο προσπαθεῖ νὰ ἐπιλύσῃ καθένα ἀπ' τὰ βασικὰ προβλήματα τῆς ἐργασίας, συνεργασίας καὶ ἀναπαγωγῆς.

2) Ξεχωρίζουν τὸν κοινωνικὸ ἀπ' τὸν ἀντικοινωνικὸ χαρακτήρα καὶ ἐξηγοῦν τὴν ψυχικὴ πραγματικότητα τῶν ἀτόμων.

3) Πιστεύουν στὴν ἀποτελεσματικὴ ἐπίδραση τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος.

4) Ἀναζητοῦν τρόπους δημιουργίας χαρακτήρων κοινωνικῶν, ἐπωφελῶν γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ συνόλου καὶ πιστεύουν στὴν δυνατότητα ἀναμόρφωσης τῶν χαρακτήρων μὲ τὴν ἀλλαγὴν τῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος, τὸ διαφωτισμό, τὴν ἐνθάρρυνση καὶ τὴν κατάλληλη ἀγωγή.

Ὑστερα ἀπ' αὐτὰ γίνεται φανερό πόσο περιορισμένη σημασία ἔχουν χαρακτηρολογίες τύπου Κρέτσεμερ γιὰ τὸ ἔργο τῆς ἀγωγῆς.

Πέρασε πιά γιὰ τὴν ἐπιστῆμὴ ἡ ἐποχὴ τοῦ ἀπλοῦκοῦ ὕλισμοῦ πού ζήταγε νὰ ἐξηγήσῃ τὰ ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ φαινόμενα μὲ τὶς χημικὲς ἀντιδράσεις τῶν σωματικῶν ὀργάνων, μὲ τὶς μεταβολὲς στὰ ἐγκεφαλικά κύτταρα κλπ.

Δίκαια ὑποστηρίζει ὁ Henri Wallon πῶς : «Le parallelisme psychophysiologique est une notion fallacieuse» (ὁ ψυχοφυσιολογικὸς παραλληλισμός εἶναι μιὰ ἀπατηλὴ ἰδέα).

Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον τέλεια μηχανή. Εἶναι μέλος κοινωνικοῦ συνόλου καὶ μόνο ζώντας μέσα σ' αὐτὸ διαμορφώνεται σὲ ἄτομο μὲ ψυχικὲς ἰδιορρυθμίες. Γιὰ τὸ σχηματισμὸ τοῦ μυαλοῦ του καὶ τὴ λειτουργία τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κληρονομικότητα, ἔχει ἐπενεργήσει σὲ σημαντικὸ βαθμὸ ἡ κοινωνικὴ του ζωὴ.

Ὁ Henri Wallon γράφει : «scinder l'homme de la société, c'est lui décortiquer le cerveau» (τὸ ν' ἀποσπᾷς τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν κοινωνία, εἶναι σὰν νὰ τοῦ ξεφλουδίζῃς τὸ μυαλό) καὶ παρακάτω : «La société est pour l'homme une nécessité, une réalité organique» (ἡ Κοινωνία εἶναι γιὰ τὸν ἄνθρωπο μιὰ ἀναγκαιότητα, μιὰ ὀργανικὴ πραγματικότητα).

Γιὰ τὴν ἀγωγή καὶ τὸν ἐπαγγελματικὸ προσανατολισμό, οἱ τυπολογίες, ἐνῶς ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ελάχιστα ἔχουν νὰ προσφέρουν, ἀπὸ τὴν ἄλλη, στρέφοντας τὴν προσοχή μας σὲ μορφολογικὲς παρατηρήσεις, μποροῦν νὰ ὀδηγήσουν σὲ ἐσφαλμένους μεθόδους ἐρευνας, νὰ ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν ἀναζήτησιν τῶν βαθύτερων αἰτίων τῆς διαμόρφωσης τοῦ χαρακτήρα.

Ἔτσι, μετὰ τὴν κατάταξη ἐνὸς νέου στὸ σχιζόθυμο ἢ κυκλόθυμο τύπο, στὸν ἐνδοστρεφῆ (γιὰ νὰ χρησιμοποιήσουμε τοὺς ἀντίστοιχους ὅρους τοῦ Γιούγκ) ἢ ἐξωστρεφῆ, παραμένουν ἀνερευνήτα τὰ οὐσιώδη γνωρίσματα τοῦ χαρακτήρα τοῦ πού ἐνδιαφέρουν τὸ κοινωνικὸ σύνολο.

Γιατί κάτω ἀπ' τὸ σχιζόθυμο-ἐσωστρεφῆ π.χ. τύπο, μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ χαρακτήρας κοινωνικός, τίμιος, εὐλικρινής, ἐργατικός ἢ ἀπειναντίας ἀντικοινωνικός, ἐγωιστής, συμφεροντολόγος, ὑποκριτής.

Ὁ χαρακτήρας γενικά δὲν πρέπει ν' ἀναζητιέται στὴ σωματικὴ διάπλαση καὶ στὰ ἐξωτερικὰ χαρακτηριστικά, ἀλλὰ στὶς κοινωνικὲς σχέσεις, στὴν κοινωνικὴ δράση, στὴ συνεργασία μὲ τοὺς ἄλλους.

Ἰδιαιτέρα γιὰ τὸν ἐπαγγελματικὸ προσανατολισμό, κανένας γονιὸς ἢ δάσκαλος δὲν πρόκειται νὰ στηριχθῇ στὴν κατάταξη τοῦ χαρακτήρα τοῦ παιδιοῦ του σύμφωνα μὲ τὶς ἀπόψεις λ.χ. τοῦ Κρέτσεμερ, προκειμένου νὰ τὸ βοηθήσῃ νὰ διαλέξῃ τὸ ἐπάγγελμα πού τοῦ ταιριάζει.

Αἱ ἀπόψεις ὀρισμένων ψυχολόγων-παιδαγωγῶν, ὅτι : «κατὰ τὴν παροχὴν συμβουλῶν περὶ ἐκλογῆς ἐπαγγέλματος πρέπει μεγάλῃ ν' ἀποδίδεται προσοχή εἰς τὴν συνάφειαν ἢ ὅποια ὑπάρχει μεταξύ κατασκευῆς τοῦ σώματος καὶ ἐπαγγέλματος...» (1).

Καὶ ὅτι : «οἱ λεπτόσωμοι προτιμοῦν ἐπαγγέλματα τὰ ὅποια ἀπαιτοῦν ἐλαχίστην μυϊκὴν δύναμιν... ἐνῶ οἱ πυκνόσωμοι προτιμοῦν χειρωνακτικὰ ἐπαγγέλματα...» (1), νομίζουμε πῶς οὔτε ἐπιστημονικὲς εἶναι, οὔτε συμβάλλουν στὴν ἐνοποίηση τῆς προσφερομένης στὴν κοινωνία ἐργασίας.

Πιστεύουμε πῶς καὶ ἐπιστημονικὰ ὀρθὸ εἶναι καὶ κοινωνικὰ ὠφέλιμο τὸ ν' ἀναγνωρίζεται σὲ κάθε ἄτομο λεπτόσωμο ἢ πυκνόσωμο, ἐσώστροφο ἢ ἐξώστροφο, ἢ ἱκανότητα νὰ ἐργαστῇ πνευματικὰ καὶ χειρωνακτικὰ γιὰ τὴν κοινωνικὴ πρόοδο.

1. Henri Wallon : Les origines du caractère chez l'enfant (avant propos p. IX).

1. Σπυρ. Καλλιὰφα καὶ Φ. Παλῖδα : «Εἰσαγωγή εἰς τὴν χαρακτηρολογίαν τοῦ Ernst Kretschmer καὶ ψυχοσωματικὴ ἐρευνα σχετικὴ πρὸς αὐτήν». — Ἀθήναι 1950.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ, Ἰωάν.
Ἀρχιμανδρίτου. Ἀνάλυσις ὑπὸ Παναγ.
Γ. Κασσιμάτη, Ἐπιθεωρητοῦ Γορτυνίας.

Ἐκυκλοφόρησε τὸ νέον βιβλίον τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως ΣΤ'. Περιφέρειαι κ. Ἰωάννου Ἀρχιμανδρίτου, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπιθεωρητῆς καὶ Διδασκάλου, σχέσεις καὶ συμπεριφορὰ μεταξύ των ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ», ἐκ 216 σελίδων, ἐκτυπωθὲν εἰς τὸ ἐν Τριπόλει Παλλάδιον—Βιβλιοχαρτοπωλεῖον τοῦ κ. Ζαχαροπούλου. Περιλαμβάνει πλὴν τοῦ προλόγου πέντε κεφάλαια, ἐπιμελέστατα ταξινομηθέντα καὶ ἐπιτυχέστατα ἀναπυχθέντα, εἰς τὰ ὅποια ἐξαντλοῦνται κατὰ βάθος καὶ πλάτος τὰ ἐξεταζόμενα θέματα, μὲ σύστημα σαφὲς καὶ χάριν καὶ γλαφυρότητα γλώσσης. Ἡ ἀπλότης καὶ ἡ ἀκρίβεια, δι' ἣν ἀπτεται ἀνωτέρων ἐννοιῶν, πολλάκις καὶ ἀφηρημένων, εὐχαριστεῖ τὸν ἀναγνώστην, ἰδιαίτερος τὸν ἐκπαιδευτικόν, ὁ ὁποῖος διὰ πρώτην φορὰν πληροφορεῖται ἀπὸ ὑπεύθυνα χεῖλη, εἰς εἰδικόν βιβλίον «μυστικά καὶ ἀπόρητα» ζητήματα τῆς ἀποστολῆς τῶν γενικώτερον καὶ τῆς ἀτομικῆς σταδιοδρομίας του εἰδικώτερον.

Ἐξαιρετικῶς ἐπιτυχὴς κρίνεται ἡ ἐν προλόγῳ περιγραφὴ τοῦ ποῦτος ὑπῆρξεν ὡς διδάσκαλος, ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς, ὁποῖος ὡς Ἐπιθεωρητῆς καὶ ὁποῖος ὡς Γενικός τοιοῦτος.

Μελέτη, ἔρευνα, ἀντίκρουσις τῶν ἐκπαιδευτικῶν προβλημάτων, ἀπετέλουν τὴν διαρκῆ ἀπασχόλησίν του ὡς διδάσκαλου. Μελέτη τῆς διδασκείας ὕλης ἀπὸ κατάλληλα ἐπιστημονικὰ βιβλία, μελέτη βιβλίων ὑπῆρξεν ἡ διαρκὴς προσπάθειά του. Ἐν τούτοις «χάσμα» ὑπῆρχε μεταξύ αὐτοῦ καὶ «ἐνίων» Ἐπιθεωρητῶν του, τῶν ὁποίων ἡ σοβαρότης, ἡ ἐξεζητημένη αὐστηρότης, οἱ αἰφνιδισμοὶ καὶ τὸ σκυθρωπὸν ὄφρος εἶχον δημιουργήσῃ μίαν μεγάλην μεταξὺ των ἀπόστασιν «βάθους». Δὲν τοῦ ἔδωσαν οἱ Ἐπιθεωρηταὶ τὸ θάρρος «νὰ ἀνοίξῃ τὴν καρδίαν του, νὰ τοὺς εἰπῇ τὸν πόνον του, νὰ συζητήσουν μαζὶ τὰ προβλήματα του, νὰ τὸν βοηθήσουν νὰ λύσῃ τὰς ἀπορίας του καὶ νὰ διαλύσῃ τὰς ἀνησυχίας του». Διὰ τοῦτο, ὅταν ἐγένεν Ἐπιθεωρητῆς, ἐφρόντισε νὰ γίνῃ διαφορετικὸς ἀπὸ ἐκείνους, νὰ συναναστροφῇ τοὺς διδύλους, νὰ τοὺς ἀκούσῃ μὲ εὐμένειαν, καλῶσύνην, οἰκειότητα, κατανόησιν καὶ ἀγάπην. Δὲν περιορίσθη εἰς τὴν ἔρευναν τῶν γνώσεων τῶν μαθητῶν ἢ εἰς τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας τῶν διδύλων, ἀλλὰ συνεδέθη ψυχικῶς μεταξύ των, συνεζήτησε μαζὶ των τὰ προβλήματα των, ἔλυσε τυχόν ἀπορίας των, ἔλαβεν ἀπὸ τὴν πείραν τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἔδωκε βοήθειαν εἰς τοὺς νεωτέρους. Ὡς Γενικὸς διεπίστωσεν ὅτι, «τίποτε δὲν γίνεται, ἂν δὲν ἔχωμε μὲ τὸ μέρος μας τὴν ψυχὴν τῶν διδασκάλων μας, ἂν δὲν συνεργαζώμεθα μαζὶ των μὲ εὐλικρίνειαν καὶ ἀγάπην», ἐπαναλαμβάνων δὲ τὰ συμπεράσματα τῆς διδασκαλικῆς καὶ ἐπιθεωρητικῆς πείρας του τονίζει: «Ἀδικαιολογητῶς μεγάλην ἀπόστασιν, δυσπιστίαν, καχυποψίαν, ἀνευλικρίνειαν, ἀδικίαν, ὑπεροψίαν εἰς τὴν συμπεριφορὰν, ἀσύνητον περιχαράκωσιν ἢ ἔκδοσιν εἰς σημείον φθορᾶς καὶ σήψεως τοῦ ἐγὼ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ εἶδα, ἐξῆσα καὶ ἔδοξίμασα». Τὸν ἀγωνιστὴν τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὸν ἰδιώτην στρατηγὸν καὶ ἐπιτελάρχην, τὸν «Θεωρὸν» Ἐπιθεωρητὴν τῶν Δημοτικῶν Σχολείων, τὸν ἐν στενῇ συνεργασίᾳ καὶ πλήρει κατανόησει μετὰ τῶν διδύλων Ἐπιθεωρητὴν ὁραματίζεται, θέλει κοὶ συνιστᾷ ὁ συγγραφεὺς.

Καὶ εἰς τὰ πέντε Κεφάλαια τοῦ νέου βιβλίου τοῦ συγ-

γραφέως περιέχεται πλουσιωτάτη ἐκπαιδευτικὴ πείρα, πολὺτιμοι παρατηρήσεις καὶ ἀλήθειαι μεγάλα. Διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν Χώραν μας ἐξετάζεται τόσον λεπτομερῶς, τὸ θέμα τῶν μεταξὺ Ἐπιθεωρητοῦ καὶ Διδασκάλων σχέσεων ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ. Εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον, γενικῶς περὶ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ καὶ τῆς προσωπικότητός του ἀσχολούμενος, ὁμιλεῖ περὶ τῆς σημασίας τοῦ ἔργου του, τῆς προελεύσεώς του, τῆς συμπεριφορᾶς του πρὸς τοὺς διδασκάλους, τῆς σταθερότητος τοῦ χαρακτῆρός του, περὶ τῶν βασικῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν ἀσκήσιν τοῦ ἔργου τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς του. «Νὰ ἔχῃ ἀπέραντον ἀγάπην, ἥτις δὲν γνωρίζει οὔτε ἀπαιτεῖ ἀνταμοιβήν», «νὰ φθάσῃ τὴν μορφήν τοῦ Πρωταλότου πρέπει νὰ προσπαθῇ», «φίλος, σύμβουλος, ἐνθουσιώδης, πρέπει νὰ εἶναι ὁ Ἐπιθεωρητῆς, «Θεωρὸς» τοῦ ἔργου τῆς ἀγωγῆς, «νὰ τελῇ ἐν ψυχικῇ ἐπαφῇ μετὰ τῶν διδασκάλων, χωρὶς νὰ παραδίδῃ τὸν ἑαυτὸν του ἐντελῶς εἰς αὐτοὺς συνιστᾷ ὁ συγγραφεὺς. Ἀνθρώπους κερδίζει, ἐκείνους, ὁ ὁποῖος δύναται, νὰ πλουτίσῃ αὐτοὺς, μεταδίδων, ἐκ τοῦ ἀνωτέρου πνευματικοῦ περιεχομένου του πρότυπα ἀρετῶν καὶ ἱκανοτήτων πρὸς μίμησιν. Προσωπικότητα μεγάλην ἔλκυουσάν πρὸς ἑαυτὴν τοὺς διδύλους, ὡς «οὐράνιον τι σῶμα μεγαλύτερον ἔχον μεγαλύτεραν ἑλξιν» θέλει ὁ συγγραφεὺς τὸν Ἐπιθεωρητὴν.

Προχωρῶν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ θέματος τῆς σταθερότητος τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ, διαστέλλει ταύτην τῆς ἀκρίτου ἰσχυρογνωμοσύνης, τῆς ἐπιτερομένης ὑποχωρητικότητος, τῆς ἀντικειμενικῆς κρίσεως, τῆς μονολιθικῆς προσκολλησεως εἰς τὰς ἰδίας ἀπόψεις, τῆς ἀπροσφόρου ἀκαμψίας, τῆς περὶ μικρὰ καὶ ἐπουσιασθῆ ἀδικαιολογητοῦ ἔμμονης, τοῦ νοσηροῦ ἐγωῦ, τῆς ἀπρεποῦς περιφρονησεως πρὸς τὴν γνώμην τῶν ἄλλων, καταλήγων «ἡ ἀξία τῆς ἀληθείας δὲν προσμετρεῖται μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ψήφων, ἀλλὰ μὲ τὴν ποιότητά της» παραδεχόμενος οὕτω, ὅτι ἡ δύναμις τῆς μειοψηφίας εἶναι μεγάλη. Σπουδαίαν προσωπικότητα, ὑγιᾶ, μὲ ψυχικὰς ἀρετὰς, μὲ πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν, τέλειον οἰκογενειαρχὴν, «καλὸν κάγαθόν», μὲ ὥριμον κρίσιν, ἀκρίβειαν τῆς ἔκφράσεως, ταχύτητα εἰς τὰς ἐνεργείας του, δίκαιον, ἐντιμον, εὐλικρίνην, λεπτὸν, φίλον, θαρρετόν, ἐνθουσιώδη, ἐμπνευστήν, δραστήριον μὲ «ἰδέας πρωτογενεῖς», ἀριστον διδάσκαλον, ἀκτινοβολοῦντα φῶς ἀπὸ τὸ ἰδικόν του περισσυσμα, θέλει τὸν Ἐπιθεωρητὴν, ὁ συγγραφεὺς καὶ ὁρθῶς. Εἰς τὰς σελίδας 42—52 ὑποδεικνύει ἴδιον τρόπον ἐκλογῆς τῶν ὑποψηφίων Ἐπιθεωρητῶν, ὄντως ἰδανικόν.

Εἰς τὸ Β' Κεφάλαιον τοῦ βιβλίου ὁ κ. Ἀρχιμανδρίτης ἐξετάζει τὸ ὁργανωτικὸν ἔργον τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ, τὸ ὁποῖον, διαστέλλων ἐν ἀρχῇ τοῦ διοικητικοῦ, συγχωρεῖ τελικῶς, τονίζων, ὅτι διφυεῖς εἶναι τὸ ἔργον τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ. Διοικητικόν—Ἐποπτικόν. Ἀλλοίμονον εἰς τὴν ἐκπαιδεύσιν, ὑποστηρίζει, ἂν διαχωρισθῇ τοῦτο. Ἡ γραφειοκρατία καὶ τὰ «ἄλλότρια ἔργα» μὲ τὰ ὅποια ἔχει ἐπιβαρυνθῇ ὁ Ἕλλην Ἐπιθεωρητῆς τῶν Δημοτικῶν Σχολείων παρακωλύουν τὸ ἔργον του.

Ἐν συνεχείᾳ ὑποδεικνύει τρόπον καλυτέρας διοργανώσεως καὶ συνθέσεως τοῦ Γραφείου τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ. Δις ἐπαναλαμβάνει μετὰ παρηγορίας εἰς τὰ Συμβούλια ὁ Ἐπιθεωρητῆς δὲ συμμετέχῃ ὡς Πρόεδρος αὐτῶν. Καὶ μία παρένθεσις. Μὲ τὸν συγγραφέα γνωρίζομεθα παλαιότερον. Κατὰ τινα ἐπιθεωρησίαν του, εἰς τὸ Γραφεῖόν μου, μετὰ μακρὰν συζήτησιν, συνωμολόγησαμεν ἀπόλυτον σύμπτωσιν γνώμων. Τὰς ἀνησυχίας μου, τὰς ἀντιλήψεις μου, τοὺς ὁραματισμούς μου, τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὴν ἀγάπην μου

πρὸς τὴν Δημοτικὴν Ἐκπαίδευσιν καὶ πρὸς τὸν λειτουργὸν αὐτῆς διέκρινε μετὰ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἐκλετοῦ Προϊσταμένου τῆς Ἐκπαιδεύσεως. Θεωρῶ τὸν ἑαυτὸν μου εὐτυχῆ, διότι ὁ Θεὸς ἐβοήθησε νὰ συνεργασθῶ μετὰ τὸν συγγραφέα καὶ διὰ μίαν ἀκόμη φοράν νὰ ἐπαναλάβω, ὅτι, πολλὰκις διεκήρυξα, σχετικῶς μετὰ τὴν ὑπαρξίν ἀξίων Παιδαγωγῶν καὶ ἱκανῶν ἀνδρῶν εἰς τὸν κλάδον μας. Καὶ κλείω τὴν παρένθεσιν.

Τὸ Δ' Κεφάλαιον, τὸ πραγματευόμενον τὸ θέμα τοῦ Ἑποπτικοῦ ἔργου τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ, εἶναι καὶ τὸ μεγαλύτερον. Ἀπὸ τῆς 74ης μέχρι καὶ τῆς 196ης σελίδος ὁ κ. Ἀρχιμανδρίτης ἐξετάζει τὴν ἐποπτείαν, τὴν καθοδήγησιν καὶ τὸν ἑλεγχον τῶν σχολικῶν ἀποτελεσμάτων. Πολυετής καὶ πολὺτιμος πείρα, βαθεῖα γνώσις τῶν ζητημάτων τῆς ἐποπτείας, πρακτικὸν καὶ μεθοδικὸν πνεῦμα, σοφαὶ ὑποδείξεις καὶ ἄλλα, τοῦ Κεφαλαίου, ἀναγκάζουν τὸν ἀναγνώστην νὰ ἐπανέρχεται καὶ νὰ ἀντλή ὡς χρῆσιμα διδάγματα. Ὡς ἐπόπτης ὁ Ἐπιθεωρητὴς προγραμματίζει, παρακολουθεῖ, ἀθροίζει, συντάσσει, διοργανώνει, καλεῖ, ἐπιμένει, ἐκτιμᾷ πρόσωπα καὶ περιβάλλοντα, συζητεῖ, συναρπάζει, ἐμφυτεύει, προστατεύει, προάγει, ἀνυψώνει, ἐνθαρρύνει, ἐπαινεῖ, ἄλλα καὶ κεραυνοβολεῖ μετὰ «τρίτην νοῦν» τῆς αὐτοῦ. Τὸ πῶς θὰ ἀντιληφθῇ ὁ ἀναγνώστης. Καὶ κλείει τὸ ὥραϊον τοῦτο Κεφάλαιον μετὰ τὸ ἐπίμαχον, ὡς τὸ χαρακτηρίζει, θέμα τῶν ἐκθέσεων. Γνωστὴ ἡ ἰσχύουσα βαθμολογικὴ κλίμαξ. Τὰ ὑποδείγματα ὁμοῦ τῶν ἰδικῶν τοῦ Ἐκθέσεων πολὺ θὰ βοηθήσουν τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς Ἐπιθεωρητάς τῶν εἰς τὴν ὁρθὴν ἐκτίμησιν τῶν πραγμάτων καὶ εἰς τὴν πληρεστέραν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεων τῶν. Τὰ μυστικὰ τῶν Γραφείων πλέον γίνονται γνωστὰ εἰς πάντας. Ἀπὸ ἕνα ἑκαστον θὰ ἐξαρτηθῇ νὰ βαθμολογηθῇ μετὰ τοὺς ἀνωτάτους βαθμοὺς τῆς ἱεραρχίας του. Τί παρατηρεῖ ἐκ καθήκοντος ὁ Ἐπιθεωρητὴς κατὰ τὴν ἐπιθεωρήσιν του, ἔχει πλέον πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ διδάσκαλος. Ποῖος προτείνεται, προαχθεὶς κατ' ἀπόλυτον ἐκλογὴν, ποῖος κατ' ἐκλογὴν καὶ ποῖος κατ' ἀρχαιότητα, θὰ ἀντιληφθῇ μόνος του. Τὸ μέρος αὐτὸ τοῦ βιβλίου τοῦ συγγραφέως εἶναι τὸ καλύτερον φροντιστήριον ὧλων.

Τὸ τελευταῖον Κεφάλαιον (σελίδες 197—212) ἐξετάζει τὸ θέμα τοῦ θεσμοῦ τῶν Γενικῶν Ἐπιθεωρητῶν, περὶ τοῦ ὁποῦ καὶ ἡμεῖς ἀπησχολήθημεν πρὸ ἐνὸς ἔτους εἰς τὸ ὥραϊον περιοδικὸν τῶν διδασκάλων Μεγαλοπόλεως «Παιδαγωγικὴ Πορεία» ἔτος 1ον σελίδες 72—76. Προσωπικότητα ἀπὸ πάσης πλευρᾶς, φρόνιμον, ἐμβριθῆ, θετικόν, σύννον, προσεκτικόν, ἀφογον καὶ πρὸ παντός «ἀνθρώπων» δέχεται καὶ θέλει τὸν Γενικὸν Ἐπιθεωρητὴν ὁ συγγραφεὺς: Μακρὰν καὶ αὐτοῦ αἱ πολιτικαὶ ἐπεμβάσεις, ρουσφετολόγιον, ξένον τῆς διῆθεν καθηκοντοπληξίας καὶ τῶν ἐξεζητημένων ἀπόψεων δεοντολογίας, νὰ μὴν ὑποτιμᾷ τοὺς συνεργάτας του εἰς πάντα ὑπάλληλον, ἐκπαιδευτικὸν καὶ μὴ, ὡς ἐπὶ παραδείγματι «Τὶ τὰ θέλετε..... δὲν ἔχομε Ἐπιθεωρητάς», νὰ μὴν ὑποκαθιστᾷ τὸν Ἐπιθεωρητὴν εἰς τὰ κύρια ἔργα του, ἀλλὰ τούναντίον νὰ ἐπιδεικνύῃ προστατευτικὴν διάθεσιν, δεσπόζουσαν ἐπιεικειαν, προστασίαν καὶ σκέπην.

Καὶ διὰ νὰ τελειώσωμεν. Μετὰ τὸ νέον βιβλίον του —μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος του— ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς κ. Ἀρχιμανδρίτης, προσέφερε σπουδαίαν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, τοὺς λειτουργοὺς καὶ τοὺς Προϊσταμένους τῆς, παρὰ τὴν ἑλλειψιν δὲ ἐπαρκούς Ἑλληνικῆς βιβλιογραφίας παρουσίασε ἕν ἔργον, σχεδὸν ἄρτιον, τὸ ὁποῖον ὁμοῦ μετὰ ἄλλα ἐκδοθέντα παιδαγωγικά του, ἰδίως τὴν Λεξιλογικὴν Κωδικοποίησιν τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Νομοθεσίας—Νομολογίας ἐκ τριῶν τόμων 1000 σελίδων, εἰμεθα βέβαιοι, ὅτι θὰ στολίῃ ὅλας τὰς βιβλιοθήκας τῶν Σχολείων, τῶν διδασκάλων καὶ τῶν Ἐπιθεωρητῶν μας.

«ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ» Δ.

Λάμπου.

Ὁ ὑπέρροχος ἄνθρωπος, ὁ γεννημένος δάσκαλος καὶ ἤδη συνταξιούχος Ἐπιθεωρητὴς Δημοτικῶν Σχολείων κ. Δ. Κ. Ζαφειρακόπουλος, εἰς τὸ θαυμάσιον ἔργον του «Γεωγραφία καὶ Σχολεῖον Ἑργασίας», γράφει ἐν προλόγῳ τὰ ἑξῆς: «Ὅτι ἡ Γεωγραφία εἶναι τὸ πῶς κακὸν τοῦτο μάθημα μέσα στὰ σχολεῖά μας, δὲ θὰ ὑπάρξῃ, ἐλπίζω, ἀντίθετη γνώμη. Οἱ πλάνες, ποὺ ἐπικρατοῦν μέσα στὸν πολλὸν δασκαλικὸ κόσμον, γιὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ μαθήματος αὐτοῦ, ἐδημιούργησαν ἄλλες, μεγαλύτερες καὶ χειρότερες, πλάνες στὴ μεθοδική του».

Τὸ ὅτι τὸ μάθημα αὐτὸ παρουσιάζει πράγματι μεγάλας δυσκολίας καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς διαφορᾶς γνώμων τῶν ἐγκρίτων ἰδικῶν μας καὶ ξένων παιδαγωγῶν καὶ διδασκάλων, καὶ ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν, καὶ ὡς πρὸς τὴν διάταξιν τῆς Πατριδογραφικῆς καὶ Γεωγραφικῆς ὕλης, καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀκολουθητέαν διδακτικὴν πορείαν καὶ μεθοδολογίαν.

Παρὰ τὰς δυσκολίας καὶ τὰ δεδομένα αὐτά, ὁ ἐκλεκτὸς συνάδελφος κ. Δ. Λάμπος ἐπεχείρησε καὶ ἐπέτυχε νὰ μᾶς παρουσιάσῃ μίαν ἀξιόλογον καὶ ἀξιοπρόσεκτον πραγματικὴν ἐργασίαν του μετὰ τοῖς μαθητὰς τῆς Γ' Δ' τάξεως τοῦ 57ου (προτύπου) Δημοτικοῦ Σχολείου Ἀθηνῶν. Εἶναι ἀξία προσοχῆς πᾶσα ἐργασία καὶ διατριβὴ ἐπὶ δυσκόλῳ παιδαγωγικῶν καὶ διδακτικῶν θεμάτων.

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Λάμπου «Πατριδογνωσία καὶ Γεωγραφία» ἐμελετήσαμεν μετὰ ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν καὶ προσοχῆν, ὡς προὐδὸν σχολικῆς πράξεως. Χωρὶς νὰ θέλωμεν νὰ εἰπωμεν ὅτι δύναται νὰ ἀποτελέσῃ διδακτικὴ συνταγὴ, διότι διὰ τοὺς ἐπιστήμονας διδασκάλους δὲν ὑπάρχουσιν καὶ δὲν ἰσχύουσιν διδακτικαὶ συνταγαί, πιστεύομεν ὅτι πολὺ ἔχει νὰ ὠφελήσῃ ἡ μελέτη τοῦ βιβλίου αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τὸν πλέον πεπειραμένον διδάσκαλον. Ὁ τρόπος εἰσαγωγῆς τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἐννοιαν καὶ κατανόησιν τῆς κλίμακος, ὡς καὶ ἡ κατασκευὴ ἀναγλύφων χαρτῶν ὑπὸ τῶν μαθητῶν, εἶναι σημεῖα ἀξία ἰδιαιτέρας προσοχῆς. Πλὴν τοῦ ὑποδεικνυομένου ὁμοῦ καὶ ἐφαρμοσθέντος ὑπὸ τοῦ κ. Λάμπου τρόπου κατασκευῆς ἀναγλύφων χαρτῶν, ὑπάρχουσιν καὶ ἄλλοι, δι' ἄλλων ὕλων, προσιτοὶ καὶ ἐφικτοὶ εἰς τοὺς μαθητάς. Ἀξιοπρόσεκτος ἐπίσης εἶναι ὁ τρόπος ἐλέγχου γνώσεως τῶν γεωγραφικῶν στοιχείων ὑπὸ τῶν μαθητῶν, διὰ τῆς ὑπ' αὐτῶν χρησιμοποιήσεως τῶν ἀτομικῶν «βωβῶν χαρτῶν», τοὺς ὁποῖους μετὰ μεγάλῃς ἐπιμελείας ἐπεξεργάσθη καὶ ἐκκυκλοφόρησεν ὁ συγγραφεὺς. Ἐπ' αὐτῶν σημειοῦνται διὰ συμβόλων τὰ πλέον οὐσιώδη γεωγραφικὰ στοιχεῖα ἐκάστης γεωγραφικῆς περιοχῆς, μετὰ τὴν δολοκληρωμένην ἐξέτασιν τῆς ὁποίας δίδονται εἰς τοὺς μαθητάς οἱ χάρται, ὡς εἶδος test, πρὸς συμπλήρωσιν ἀπὸ μνήμης. Εἶναι εἰς ἄριστος τρόπος ἐμπεδώσεως, ἐπαναλήψεως καὶ ἐξοικριώσεως τῶν προσκτηθειῶν γνώσεων τῶν μαθητῶν. Γενικῶς ἡ ὅλη προσπάθεια καὶ ἐργασία τοῦ ἐκλεκτοῦ συναδέλφου εἰ.αι ἀξιαίπαινος, καὶ ἡ διὰ ταύτης συμβολὴ του ἐπὶ ἐνὸς δυσκόλου θέματος τῆς εἰδικῆς διδακτικῆς σημαντικὴ.

Τὸν συγχαίρομεν.

Ι. Ε. ΣΤΑΜΑΤΟΓΙΑΝΝΑΚΙΣ

107
107
107

1
ЕКЛУДЗІСЪ СЪНОПТАРЕДЪ ИРЪ КОМПАНИО Е ТЕККА 25 1913